

MISTÄ LÖYTYVÄT VENÄJÄN TULEVAISUUDEN TEKIJÄT?

Nuoren teknokraattielitiin tausta, keskinäiset samankaltaisuudet ja vertailu Putinin sisäpiiriin

Taru Löyttymäki
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
Kevät 2019

Turun yliopiston laatujajestelmän mukaan tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LÖYTTYMÄKI, TARU: Mistä löytyvät Venäjän tulevaisuuden tekijät? Nuoren teknokraattielitiin tausta, keskinäiset samankaltaisuudet ja vertailu Putinin sisäpiiriin

Pro gradu -tutkielma, 80 s., 32 liites.

Yleinen valtio-oppi

Huhtikuu 2019

Pro gradu -tutkielma tarkastelee Venäjän eliittirakennetta ja erityisesti Venäjän nuorta 1970–1980-luvuilla syntynyttä hallintoeliittiä. Teoreettisena viitekehysenä käytetään klassista eliittiteoriaa suhteutettuna putinismiin ja Venäjän poliittisen järjestelmän erityispiirteisiin. Nuori hallintoeliitti määrittellään eliittitutkimuksen institutionaalisten asemien tutkimusmetodin ja Jevgeni Mintšenkon vahvan johtajan ympärille keskittyvän Politburo 2.0 -tutkimusmallin avulla kattamaan presidentinhallinnon johtavat viranhaltijat, federaation hallituksen ministerit ja varaministerit sekä federaatiosubjektien päämiehet. Aineistona toimivat Venäjän valtion virallisilta verkkosivuilta löytyvät viranhaltijoiden biografiat sekä Kommersant-verkkolehden biografiat.

Eliitin biografioista tutkitaan aikaisemman Venäjän eliittitutkimusta koskevan kirjallisuuden sekä eliittitutkimuksen sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmetodin avulla valittuja taustamuuttujia. Nuoren eliitin taustoja analysoidaan käyttämällä Boolean algebraa ja kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) sovellusta. Lisäksi nuorta hallintoeliittiä verrataan Putinin sisäpiiriin.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, onko venäläiseen hallintoeliittiin olemassa yksi tietty väylä vai eroavatko eliitin jäsenten taustat selkeästi toisistaan. Tutkimustulosten perusteella yhtä väylää ei ole, vaan eliittiaseman saavuttamisen edellytys vaikuttaa olevan joko erikoistuminen tai lojaalius nykyistä järjestelmää kohtaan. Selkeimmät yhteiset määrittävät tekijät nuorella eliitillä ovat koulutus venäläisessä eliittiyliopistossa ja/tai Venäjän presidentillisessä kansantalous- ja julkishallinnon alan akatemia RANEPAssa. Myös työtausta alue- tai kaupunginhallintotasolla yhdistää nuorta eliittiä. Sen sijaan voimaministeriö- tai valtionyhtiötaustalla ei ole suurta merkitystä nuoren eliitin muodostumisessa. Nuoren eliitin liikkuvuuteen eri instituutioiden välillä ei tutkimuksessa löydetty vahvoja todisteita. Suurin osa heistä on uusia virassaan. Nuorelta eliitiltä puuttuvat muodolliset yhteydet Putiniin ja Putinin sisäpiiriin. Nuori eliitti on kuitenkin yhteensopiva putinismin tavoitteiden kanssa ja tukee järjestelmän olemassaoloa ja jatkuvuutta.

Asiasanat: Venäjä, eliittitutkimus, klassinen eliittiteoria, putinismi, Vladimir Putin, Putinin sisäpiiri, biografia, Boolean algebra, kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA), hallintoeliitti, teknokraatti, silovikki, oligarkki, presidentinhallinto, voimaministeriö, poliittinen järjestelmä, verkkosivut, Kommersant

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimusongelma.....	4
2. Tutkimuksen taustaa.....	4
2.1. Putinismi – Venäjän poliittinen järjestelmä?	5
2.2. Putin ja sisäpiirin synty	12
2.3. Aikaisempi eliittitutkimus ja -kirjallisuus.....	15
3. Teoreettinen viitekehys	21
3.1. Eliittiteoriat	22
3.2. Eliittien ja yhteiskunnan muutosten keskinäissuhde.....	24
4. Metodologia	25
4.1. Eliittitutkimuksen metodit.....	25
4.2. Kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) soveltaminen.....	28
5. Aineiston rajaaminen ja lähdekritiikki	31
5.1. Eliitin jäsenten määrittäminen	31
5.2. Tutkimusaineisto	37
6. Nuoren eliitin sosiaalinen tausta ja rekrytoitumismallit – analyysi nuoren eliitin keskinäisistä yhtenäisyyksistä.....	39
6.1. Sukupuoli, synnyinpaikka ja perhetausta	40
6.2. Koulutus	43
6.3. Aikaisemmat työtehtävät.....	48
6.4. Eliitin liikkuvuus, Venäjän johtajat -kilpailu ja puoluetusta.....	51
7. Vertaileva analyysi nuoren eliitin ja Putinin sisäpiirin välillä	56
8. Yhteenveto ja johtopäätökset	62
Liitteet:	69
Aineisto	101
Muut lähteet	102

1. Johdanto

Venäjää käsittelevän keskustelun tämän hetken yksi kiinnostavimmista kysymyksistä on maan tulevaisuus Putinin nykyisen presidenttikauden jälkeen. Putin ei perustuslain mukaan voi enää asettua ehdolle presidentinvaaleissa, mutta hänellä on vähintään kolme vaihtoehtoa. Hän saattaa muuttaa perustuslakia ja jatkaa presidenttinä kolmannelle peräkkäiselle kaudelle, hän voi pysyä *de facto* vallanpitäjänä nostamalla itselleen lojaalin henkilön keulahahmoksi presidentinvirkaan, tai hän voi oikeasti siirtää vallan seuraajalleen (esim. Stanovaja 2018). Myös Putinin sairastumisen tai kuoleman mahdollisuus on otettava huomioon; äkillinen vallanvaihto voi johtaa järjestelmän kriisiytymiseen. Kaikkien näiden vaihtoehtojen kohdalla on väistämätöntä, että Venäjä ja Putin tarvitsevat uuden nuoren johtajasukupolven.

Venäjän järjestelmä on muuttumassa olosuhteiden pakosta. Valtionjohdon on löydettävä ne henkilöt, jotka kykenevät ylläpitämään järjestelmää myös sen jälkeen, kun Putin jättää viran. Öljyn hinnan romahtamisen ja Krimin valtausta seuranneiden länsimaisten sanktioiden vaikutukset ajoivat Venäjän talouden taantumaan vuonna 2014, eikä sen jälkeen Venäjän talouskasvu ole pysynyt globaalin kehityksen tasolla (ks. esim. Russell 2018, 1–2). Taloudelliset uudistukset ovat välttämättömiä. Presidentinhallinto on tunnistanut tämän tarpeen ja ryhtynyt toimiin, kuten tämänkin tutkimuksen tulokset pyrkivät osoittamaan. Kuitenkaan Venäjän nykyinen poliittinen johto ei ole halunnut tai kyennyt tekemään rakenteellisia uudistuksia, vaikka niiden tarve on yleisesti tunnistettu. Hankalat rakenteelliset uudistukset eivät edesauta poliittisen nykyjohdon tavoittelemaa vakautta. Uudistusten mahdolliseen toimeenpanoon ja toisaalta vakaan turvallisen vallanvaihdoksen takaamiseen Putin tarvitsee lojaaleja mutta tehokkaita päättäjäsarjoja. Keitä ovat Venäjän tulevaisuuden nimet ja mistä he tulevat? Tässä tutkimuksessa huomio kiinnitetään erityisesti nuoriin eliitin jäseniin. Nuori eliitti on rajattu 1970–1980-luvuilla syntyneisiin (ja nuorempiin) henkilöihin.

Eliitin kokoonpano heijastaa laajasti yhteiskunnan sosiaaliseen, taloudelliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen rakenteeseen. Eliittirakenne riippuu paljolti valtion poliittisesta järjestelmästä. Eliitti ei ole samanlainen autoritaarisessa ja demokraattisessa valtiossa tai monipuolue-, kaksipuolue- ja yhden puolueen dominoimassa järjestelmässä. (Dogan 2003, 2–3.)

Eliittirakenteen eroavaisuuksiin eri valtioissa on ainakin kolme syytä: historialliset tapahtumat, institutionaalinen viitekehys ja taloudellisen kehityksen taso (Dogan 2003, 2). Siksi samaan kategoriaan kuuluvien poliittisten järjestelmienkin välillä on vaikea tehdä yleistyksiä tai malleja eliittirakenteen muodostumisesta. Muiden autoritaaristen valtioiden eliittitutkimusten tuloksia ei voida suoraan soveltaa nyky-Venäjän eliittirakenteen tutkimukseen, mutta järjestelmien kehittymistä voidaan vertailla.

Pareton ja Moscan luoman ajatusmallin mukaan eliitin liikkuvuus (circulation) on avain minkä tahansa johtavan ryhmän säilymiseen vallassa. Tästä esimerkkinä toimii Kiinan kommunistinen puolue. Kommunistinen regiimi on selvinnyt useista kriiseistä, kuten Tiananmenin tapahtumista ja korruptioskandaaleista. Kommunistinen puolue on onnistunut uudistumaan. Vuonna 1978 alkaneista talousuudistuksista lähtien puolue on jatkuvasti rekrytoinut uutta eliittiä. (Li 2018, 296 ja 303.)

Poliittinen legitimizeetti ja valtion tulevaisuuden näkymät ovat läheisesti yhteydessä prosesseihin, joilla poliittinen eliitti valitaan, miten eliitti kiertää järjestelmän läpi, mikä eliitin ammatillinen tausta on ja miten eliitti edustaa eri alueita ja väestönosia (Li 2018, 295). Autoritaaristen valtioiden osalta eliittitutkimus on keskittynyt erityisesti siihen, miten autoritaariset regiimit käyttävät parlamentaarisia vaaleja eliitin johtamisen välineenä. Vaalit ovat osa legitimizeetin rakentamista. Esimerkiksi Geddes (2006) tutkii vaaleja eliittejä ja puoluehenkilöstöä luovana mekanismina autoritaarisissa valtioissa. Hänen mukaansa diktaattorit käyttävät resursseja puolueisiin ja vaaleihin siksi, että nämä instituutiot auttavat ratkaisemaan regiimin sisäisiä konflikteja, jotka muuten toisivat valtioon epätasapainoa. Reuter ja Robertson (2012) tutkivat alivaltiollista eliitin muodostusta autoritaarisissa regiimeissä, ja heidän mukaansa autoritaaristen vaalien voittamisen tarve pakottaa autoritaariset johtajat priorisoimaan itselleen lojaalin henkilöstön palkkaamista, henkilöstön joka voi auttaa voittamaan vaalit. Virkamiesten lojaalisuus on tärkeämpää kuin kyvykkyys.

Valtion tulevaisuuden näkymissä eliiteillä on myös tärkeä rooli. Kaltwasserin (2018, 266) mukaan diktaattori Pinochet toimeenpani Chilessä laajat neoliberaaliset talousuudistukset teknokraattisen eliittihenkilöstön avulla. Tässä tutkimuksessa tarkastellaankin nuoren venäläiseliitin roolia sekä Putinin regiimin poliittisen legitimizeetin osana ja jatkuvuuden luojina että tulevaisuudessa tarvittavien rakenteellisten uudistusten mahdollisina toimeenpanijoina. Huomio kiinnitetään erityisesti toimeenpanovaltaan.

Venäjän nykyinen eliittijärjestelmä on muodostunut vahvasti Putinin ympärille. Siksi Venäjän eliittiä on mahdotonta tutkia vain eliittiteorioiden avulla, vaan on huomioitava Venäjän järjestelmän erityispiirteet ja putinismien ideologia.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan nuorta 1970–80-luvuilla syntynyttä venäläiseliittiä. Teoreettisena viitekehyksenä käytetään klassista eliittiteoriaa suhteutettuna putinismiin ja Venäjän poliittisen järjestelmän erityispiirteisiin. Tutkimusmenetelmäksi on valittu kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) sovellus. Tutkimus koostuu useista eri vaiheista. Institutionaalisten asemien tutkimusmenetelmän ja Mintšenkon (2017) vahvan johtajan ympärille keskittyvän Politburo 2.0 -mallin avulla määritetään ensin instituutiot ja sitten asemat, joiden haltijat voidaan katsoa kuuluvan eliittiin. Eliitin voi määrittellä monella eri tavalla, mutta tässä tutkimuksessa huomio kiinnitetään toimeenpanoeliitteihin eli hallinnollisiin instituutioihin. Näiden instituutioiden viranhaltijoista poimitaan nuoret eliitin jäsenet. Heidän taustoistaan tutkitaan aikaisemman Venäjää käsittelevän eliittitutkimuksen ja eliittiteorian sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmenetelmän perusteella valittuja tekijöitä (esimerkiksi aikaisemmat työtehtävät valtionhallinnossa, synnyinkaupunki, koulutus). Nuoren eliitin jäsenten taustoista pyritään löytämään keskinäisiä samankaltaisuuksia. Onko löydettävissä selkeä (ura)polku, jota pitkin venäläiseen eliittiin nousee? Tutkimuksessa huomio kiinnitetään erityisesti eliitin jäsenten koulutus- ja työtaustaan ja esimerkiksi RANEPAn eli Venäjän presidentillisen kansantalous- ja julkishallinnon alan akatemian ja henkilöreservikoulutusohjelmien rooliin näiden nuorten johtajien/eliitin jäsenten taustoissa. Lisäksi pohditaan uusia julkisia nuorten johtajien rekrytointiväyliä, joista esimerkkinä tarkastellaan syksyllä 2017 lanseerattua Venäjän johtajat -kilpailua.

Lisäksi nuorta eliittiä verrataan Putinin sisäpiiriin. Tutkimuksessa tarkastellaan, löytyykö nuoren eliitin ja Putinin sisäpiirin taustoista samankaltaisuuksia.. Myös Putinin sisäpiirin määrittelyssä on käytetty Mintšenkon (2017) Politburo 2.0 -mallia. Tutkimusaineistona käytetään Venäjän federaation valtiollisten instituutioiden virallisia verkkosivuja ja niiltä löytyviä eliitin jäsenten virallisia biografioita, Kommersant-verkkolehden julkaisemia henkilökuvia, sekä aiempaa tutkimuskirjallisuutta aiheesta.

Työ koostuu kahdeksasta osasta. Taustoituskappaleessa käydään läpi Venäjän poliittisen järjestelmän luonne ja putinismien käsite, joiden avulla voidaan kuvata ja paremmin ymmärtää nykyisen venäläiseliitin muodostumista. Lisäksi kappaleessa tarkastellaan

aikaisempaa Venäjän eliittirakennetta käsittelevää akateemista kirjallisuutta. Kolmannessa luvussa esitellään eliittiteorian eri koulukuntia ja klassista eliittiteoriaa tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä. Neljäs luku käy läpi eliittiteorian tutkimusmenetelmät sekä tutkimuksen empiirisessä osassa sovellettavan kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) tutkimusmenetelmän. Analyysi jakaantuu kolmeen osaan: eliitin identifioimiseen (luku viisi), nuoren eliitin sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimukseen (luku kuusi) sekä vertailevaan analyysiin Putinin sisäpiirin ja nuoren eliitin välillä (luku seitsemän). Tutkielman kahdeksannessa ja viimeisessä luvussa kootaan yhteen analyysin tulokset ja tehdään tarvittavat johtopäätökset.

1.1. Tutkimusongelma

Tässä tutkimuksessa halutaan selvittää, onko venäläiseen hallintoeliittiin olemassa yksi tietty väylä vai eroavatko eliitin jäsenten taustat selkeästi toisistaan. Tutkimuksen tärkeimmät tutkimuskysymykset voidaan muotoilla seuraavasti:

- 1) Esiintyykö nuorena venäläisessä eliitissä sosiaalista liikkuvuutta? Onko eliitin nuorilla jäsenillä keskenään yhtenäiset taustat? Onko eliitti eksklusiivinen eli koostuuko se vain yhteiskunnan ylimpien kerrostumien edustajista?
- 2) Onko nuorten teknokraattien ja Putinin sisäpiirin taustoista löydettävissä selkeitä samankaltaisuuksia? Mitä nämä mahdolliset samankaltaisuudet kertovat Venäjän eliittirakenteesta ja sen muutoksista?

Ensimmäisen kohdan tutkimuskysymyksiä analysoidaan erityisesti luvussa kuusi ja toisen kohdan kysymyksiä luvussa seitsemän. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan eliittirakenteen muutoksia yleisesti sekä erityisesti eliitin jäsenten liikkuvuutta eri instituutioiden välillä.

2. Tutkimuksen taustaa

Venäjän politiikan henkilöitymisestä Putiniin ja sen merkityksestä eliitin muodostumiseen on kiistelty akateemisessa eliittitutkimuksessa. Kiistämätön tosiasia kuitenkin on, että Putin on johtanut Venäjää lähes kahden vuosikymmenen ajan. Olemassa olevasta regiimistä on muodostunut ideologia, jota kutsutaan putinismiksi. Putinismin ajatus on myös haastettu. Tässä tutkimuksessa putinismia käytetään tukemaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä eli klassista eliittiteoriaa, jonka

soveltaminen Venäjän eliittirakenteen tutkimukseen on ongelmallista ottamatta huomioon järjestelmän erityispiirteitä, joita tässä taustoitulusuvussa pyritään kuvaamaan.

Venäläiseliitin tarkastelu onkin aloitettava Venäjän poliittisesta järjestelmästä käydyllä keskustelulla sekä lyhyellä katsauksella Putinin taustaan ja hänen ympärilleen muodostuneen sisäpiirin syntyyn.

2.1. Putinismi – Venäjän poliittinen järjestelmä?

Koska eliittirakenne riippuu paljolti valtion poliittisesta järjestelmästä (esim. Dogan 2003), on tutkimuksessa huomioitava, minkälaisen järjestelmän ympärille venäläinen eliittirakenne on muodostunut. Miten järjestelmää voidaan nimittää? Venäjän perustuslaki takaa presidentille laajat valtaoikeudet, mutta onko asianmukaista väittää Venäjän järjestelmän olevan yhtä kuin Putinin järjestelmä?

Putinin kahden ensimmäisen presidenttikauden aikana Venäjälle muodostunut autoritaarinen regiimi romutti länsimaisten johtajien ja akateemisten tutkijoiden odotukset Venäjän liittymisestä länsimaisten demokratioiden joukkoon. Venäjä oli demokratialle karua maaperää: 1990-luvun taloustilanne maassa oli katastrofaalinen ja rikollisuus ja korruptio olivat arkipäivää¹. Venäläiset yhdistivät demokratian epärehellisyyteen, rikollisuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteen, joita neuvostopropaganda oli opettanut pelkäämään. (Myers 2016, 132 ja 152.) Monet länsimaiset odotukset Venäjän demokratisoitumisesta pohjautuivat Samuel Huntingtonin kirjoituksiin uusien demokratisoitumisen mahdollistavien instituutioiden luomisesta (Dawisha 2014, 7). Osa tutkijoista on syyttänyt presidentti Jeltsinin poliittisia virheitä demokratiatransition epäonnistumisesta, toiset taas länsimaiden haluttomuutta tukea Venäjää taloudellisesti ja poliittisesti (Rutland 2017, 274). Fishin (2005) mukaan kyse oli rakenteellisista tekijöistä, kuten öljy- ja kaasuriippuvuudesta, korruptiosta sekä heikosta kansalaisyhteiskunnasta. Dawisha (2014, 7) mukaan Venäjän demokratian epäonnistumista on länsimaisissa akateemisissa piireissä tutkittu lukemattomasti, mutta Venäjän autoritarismin alkuperää ja kehitystä eliittiprojektina käsittelevää tutkimusta on vaikeampi löytää. Dawisha kritisoi aikaisempaa länsimaissa tehtyä tutkimusta siitä, että se käsittelee Putinin aikakautta epäonnistuneena demokratiana eikä onnistuneena autoritaarisena projektina. Taylor (2018, 73) väittää Putinin ”pelastaneen” venäläisen autoritaarisuuden 1990-luvun ”harmaalta alueelta” demokratian ja autoritaarisuuden välimaastosta.

¹ Lisää 1990-luvun Venäjän rikollisuudesta ja korruptiosta seuraavassa alaluvussa (2.2).

Venäjän järjestelmän ja Putinin vallan määrittelemisestä ei ole päästy yksimielisyyteen. Järjestelmää on kutsuttu mm. suvereeniksi demokratiaksi², ohjatuksi demokratiaksi (*managed democracy*, esim. Colton ja McFaul 2003) tai illiberaaliksi demokratiaksi (esim. Zakaria 2003). Van Herpenin (2013, 1–2) mukaan Putin on luonut kleptokraattisen³ taloudellisen järjestelmän, jota ei voi liberalisoida syrjäyttämättä kleptokraatteja eli Putinia ja hänen ”silovikkiklaaniaan” (ihmisiä ”voimarakenteista”, *silovye struktury*⁴). Myös Dawisha kuvaa Venäjän järjestelmää ”kleptokraattiseksi ja autoritaariseksi” järjestelmäksi (2014, 12).

Taylorin mukaan Putin ei perinyt Venäjän autoritaarista järjestelmää, vaan hän loi sen (samoin toteaa Fish 2017). Taylor kutsuu järjestelmää putinismiksi. Putinismi ei ole vihamielinen demokratiaa kohtaan; putinismin ideat, tavat ja tunteet ovat vain demokratiaa tärkeämpiä (ks. putinismin koodi myöhemmin tässä luvussa). (Taylor 2018, 43.) Putinismin käsitettä on käytetty jo 2000-luvun alusta lähtien (esim. Safire 2000) ja sillä on ollut länsimaisessa mediassa usein negatiivinen konnotaatio viitattaessa venäläiseen järjestelmään. Eri tutkijat määrittelevät putinismin käsitteen eri tavoin. Fishin (2017) mukaan putinismi on konservatiivinen, populistinen ja henkilöitynyt yksinvallan muoto, joka priorisoi tasapainon säilyttämistä ja on vihamielinen mahdollisia tasapainon järjestyttäjiä kohtaan. Putinismin konservatiiviset arvot linkittyvät ideologian populistisuuden kanssa siten, että johtajat yrittävät vastustaa ”turmeltuneen liberalismiin” arvoja, kuten seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ja miesten ja naisten välistä tasa-arvoa. (Fish 2017, 61–62.) Putinismi ei kuitenkaan ole perinteisen nationalistinen eli usko yksi kansa, yksi valtio -periaatteeseen. Nyky-Venäjän asukkaista noin 80 prosenttia on etnisiä venäläisiä, mutta ulkopuolelle jää tärkeitä vähemmistöjä kuten tataarit, tšetšeenit ja Venäjällä asuvat ukrainalaiset. (Taylor 2018, 21.) Lisäksi Putinin lähimmät neuvonantajat presidentinhallinnossa (päällikkö, ensimmäinen varajohtaja ja varajohtaja) ovat etniseltä taustaltaan muita kuin venäläisiä; Anton Vaino virolaissyntyinen, Sergei Kirijenko juutalainen ja Magomedsalam Magomedov dagestanilainen muslimi. (Fish 2017, 61 ja 66.)

² termin kehitti presidentinhallinnon silloinen varajohtaja ja presidentin avustaja Vladislav Surkov vuonna 2006 pitämässään puheessa (Surkov 2006)

³ kleptokratia voidaan määritellä yhteiskunnaksi, jonka johtajat vaurastuvat ja vahvistavat valtaansa varastamalla muulta kansalta (Cambridge University Press 2019)

⁴ esimerkiksi Rivera ja Rivera (2006, 125–126) määrittelevät silovikit yhteisnimitykseksi voimaministeriöiden ja turvallisuusvirastojen kuten Venäjän federaation turvallisuuspalvelu FSB:n, sisäministeriön (MVD) ja puolustusministeriön edustajille

Fishin käsityksen mukaan putinismi henkilöityneenä autokratian muotona tukeutuu rajoittamattomaan yhden miehen valtaan ja estää puolueita, instituutioita ja muita yksilöitä toimimaan riippumattomasti poliittisella arenalla. Jeltsinin aikana alueellisilla toimijoilla, parlamentilla ja oikeuslaitoksella oli myös presidentistä riippumatonta valtaa. Putinismin aikana kaikki hallituksen päätökset ovat linjassa Putinin preferenssien kanssa, eikä kukaan taloudellista tai poliittista valtaa omaava voi uhmata häntä vaarantamatta omaa asemaansa, omaisuuttaan tai oleskeluoikeutta Venäjällä. (Fish 2017, 62 ja 68.) Applebaumin käsitys putinismista tukee Fishin linjaa, mutta Applebaum ottaa huomioon myös Putinin sisäpiirin merkityksen. Applebaumin (2013, 2) mukaan putinismissa on kyse siitä, että Putin ja ihmiset hänen ympärillään uskovat perustavanlaatuisella tasolla, että johtajien täytyy tarkkailla ihmisten elämää valtiossa; tapahtumia täytyy kontrolloida ja manipuloida, eikä niiden saa vain antaa tapahtua. Markkinat eivät voi olla aidosti avoimet, vaalit eivät saa olla ennalta arvaamattomat ja toisinajattelijoita täytyy valvoa laillisen painostuksen, propagandan ja tarvittaessa myös kohdistetun väkivallan keinoin. (Applebaum 2013, 2.)

Applebaumin mukaan putinismi on nimenomaan ideologia (vrt. Taylorin putinismin koodi). Se opetetaan lapsille, se on ulkopoliittikan perusta, sen päämäärä on tehdä Venäjästä jälleen suuri ja pelätty, ja se lupaa suojella nykyeliitin asemaa ja varallisuutta. Putinismi reagoi ja muokkaantuu tarvittaessa tapahtumien mukaan. Putinismin keskeisin elementti on ylhäältä johdettu vaaliprosessi. Vaalitulosten väärentelyssä Venäjä on omaa luokkaansa. Sattumanvaraisia voittajia ei ole, sillä ehdolle ei päästetä sattumanvaraisia ehdokkaita. Poliittisista vastustajista eliminoidaan ne, joilla on liikaa suosiota. (Applebaum 2013, 4–6.) Venäjällä poliittiset puolueet toimivat Kremlin kontrollin alla ja ne on sisällytetty hallinnon muodolliseen tai epämuodolliseen hierarkiaan (Gelman 2008).

Van Herpenin (2013, 6) mukaan putinismi voidaan ymmärtää sekä ideologiana että hallintajärjestelmänä. Hänen mukaansa putinismi on täysin uusi poliittisten järjestelmien ”hybridi”, joka yhdistelee elementtejä klassisesta fasismista moderniin 2000-luvun populismiin. Putinismi on luonut yhden ”klaania palvelevan poliittisen puolueen valtamopolin”. Autoritaarisena järjestelmänä putinismi on Van Herpenin

mukaan sidoksissa johtajan ja hänen klaaninsa⁵ kohtaloon ja siten erittäin epävakaa. (Van Herpen 2013, 6–8.)

Gudkov (2011) kritisoi Venäjän järjestelmän määrittämistä sekä fasismien variaatioksi että henkilökohtaiseksi Putinin yksinvallaksi. Hänen mukaansa länsimaiset valtiotieteilijät yrittävät sijoittaa putinismien yleiseen muutosten alaisten autoritaaristen regimien kategoriaan, kun taas venäläiset tutkijat ajattelevat Venäjän järjestelmää ”normaalina” Valko-Venäjän tai Keski-Aasian tasavaltojen kaltaisina yksinvaltaisina regiimeinä. Gudkovin mukaan putinismi ei ole totalitaristinen järjestelmä. Putinismien ainoa ideologinen piirre on konservatiivinen haluttomuus järjestelmän muutoksiin. Gudkovin mukaan putinismien henkilöityneisyys on pintapuolista; Putin on keulahahmo nykyiselle valtakokoonpanolle, jossa muutaman yksilön ryhmä tekee tärkeimmät henkilöstöä ja taloutta koskevat päätökset ja näyttää suuntaviivat maan politiikalle. Henkilöityneisyys heijastuu Venäjän instituutioiden heikkouteen. Valta-aseman ylläpitämiseksi muodolliset instituutiot säilytetään toiminnassa, joten todelliselle yksinvallalle ei ole resursseja. Gudkov kuvaa putinismia järjestelmäksi, joka harjoittaa hajautettujen institutionalisoituneiden väkivaltaresurssien käyttöä. Totalitaarisesta [neuvosto]regimistä muuttumattomana pysyneet turvallisuusvirastot ovat ylläpitäneet näitä väkivaltaresursseja, ja vallanpitäjät ovat hyväksyneet ne suojellakseen yksityisiä klaani-intressejään. (Gudkov 2011, 9–17.)

Myös esimerkiksi Shestopal ym. (2016, xiv) kritisoivat väitettä Venäjän nykypolitiikan henkilöitymisestä. Heidän mukaansa politiikka henkilöityi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisinä ensimmäisinä vuosina, mutta sen jälkeen henkilöitymisestä on voinut puhua vain presidentin kohdalla. Venäläiset eivät juuri tunne muita poliitikkoja kuin presidentin. Ledenevan (2013, 50) mukaan järjestelmän nimittäminen Putinin järjestelmäksi on ristiriitainen väite; järjestelmän logiikkaa ei pitäisi henkilöittää, vaan se on kollektiivinen tuote, vaikka presidentti onkin esimerkki sen toiminnasta. Ledeneva korostaa järjestelmän verkostoituneisuutta. Hänen mukaansa järjestelmä ei ole täysin Putinin hallinnassa, vaan johtaja on jumissa luottamukseen perustuvissa verkostoissaan ja siten oman järjestelmänsä uhka. Johtajan on toimittava järjestelmän hyväksymien sääntöjen mukaan tai muuten johtajuuden perusta hajoaa. (Ledeneva 2013, 255.) Ledenevan mukaan Venäjä ei voi modernisoitua uudistamatta ensin verkostoihin

---

⁵ Esimerkiksi Taylor (2018, 80) määrittelee klaanin läheisesti yhteen kiinnittyneeksi ryhmäksi yksilöitä, jotka jakavat yhteisen historian, jotka ovat toisiinsa sidoksissa yhteisten intressien ja jaetun keskinäisen lojaliteetin tunteen kautta. Klaanit leviävät systeemin yli, eivätkä näe instituutioiden rajoja.

perustuvaa hallintamallia, jota hän nimittää *sistemaksi*. Sisteman verkostot ovat läpinäkymättömiä ja vallan verkostoon kuulumisen perustat on piilotettu muodollisiin tapaisiin. Ledeneva kritisoi monia kuvauksia Venäjän hallintojärjestelmästä sen vuoksi, etteivät ne käsittele järjestelmän ei-hierarkkisia verkostoihin perustuvia näkökulmia, vaan muodolliset tai vertikaaliset vallanjaot dominoivat. Vaikka epämuodolliset vaikutukset, klaanit, yhteydet ja liitot eliitin sisällä identifioitaisiin, niitä ei nähdä olennaisina hallinnon käsitteinä. (Ledeneva 2013, 2; 14 ja 17.)

Putinismien koodi

Taylor (2018) on luonut putinismien ideologialle ”koodin” (the code). Koodin mukaan putinismi ei ole johdonmukainen koherentti ideologia vaan ideoiden, tapojen ja tunteiden sekoitus, joka on muuttunut ja muuttuu ajan myötä. Putinismi ei kuvaa vain Putinin toimintaa ja ajattelua vaan Putinin tiimiä; henkilöitä, jotka ovat toimineet yhdessä jo vuosia. Seuraavaksi käydään lyhyesti läpi Taylorin määrittelemät putinismien ideat, tavat ja tunteet, jotka hän on listannut tutkimalla monien vuosien ajalta Putinin ja häneen kytkeytyneiden henkilöiden lausuntoja ja toimia.

Taylorin mukaan putinismien kolme tärkeintä ideaa ovat valtiojohtoisuus (statism), lännen vastaisuus ja konservatismi. Putin kokee ”historialliseksi tehtäväkseen” tehdä Venäjästä jälleen suurvallan. Suurvalta-asema takaa suojan ulkopuolisten suvereniteettiloukkauksilta. Valtiolla on johtoasema yksilöön ja yhteiskuntaan nähden. (Taylor 2018, 2 ja 12–15.) Taylorin mukaan venäläinen konservatismi tulee ymmärtää kurin, järjestyksen ja status quon säilyttämisen priorisoimisena, skeptisenä suhtautumisena ihmisluontoon ja ryhmän arvottamisena yksilön yläpuolelle. Putinismien konservatiivisuus voidaan ymmärtää myös antiliberalismina, joka yhdistyy lännenvastaisuuteen. Lännenvastaisuus on kiistanalainen osa putinismia, sillä Putin on monessa yhteydessä todennut Venäjän kuuluvan Eurooppaan. Toisaalta Putinin voidaan tulkita ihannoivan Eurooppaa, josta hän on lukenut historiankirjoista, Eurooppaa, jota ei enää ole. Putinismien konservatiivisuus ja lännenvastaisuus alkoivat Beslanin koulukaappauksen jälkeen vuonna 2004, mutta pahenivat vuosien 2011–2012 vaalivilppiä vastustavien laajojen protestien seurauksena. (Taylor 2018, 15–20.) (Vuosien 2011–2012 protesteista, ks. esim. Robertson 2013.)

Putinilla ja hänen tiimillään on halu luoda kontrollia. Tämä Taylorin määrittelemä ensimmäinen putinismien tapa liittyy vahvasti tiimin KGB-taustaan. Toinen tapa, sitoutuminen järjestykseen, liittyy selkeästi ensimmäiseen. Putin ja lähipiiri ovat

tottuneet hierarkkisesti organisoituneisiin rakenteisiin ja järjestelmiin. Lisäksi putinismi asettaa etusijalle yhtenäisyyden, antipluralismin; ne, jotka eivät ole meidän kanssamme, ovat meitä vastaan ja siten potentiaalisesti vaarallisia. Putinismi luottaa myös henkilökohtaiseen lojaalisuuteen. Putin on itse ollut urallaan lojaali ystävilleen ja työnantajilleen ja odottaa sitä myös muilta. Taylor on samaa mieltä Ledenevan (ks. alaluku 2.2) kanssa siitä, että lojaalisuus on Venäjän järjestelmän avainpiirre. (Taylor 2018, 23–30.) Lojaalisuuteen perustuvalla järjestelmällä on myös heikkoutensa. Taylorin mukaan Putinin rooli epämuodollisessa klaanijärjestelmässä on tärkeämpi kuin muodollinen presidentin virka. Jos muodollisilla instituutioilla olisi enemmän merkitystä, valtio olisi vahvempi ja tehokkaampi. Nyt lojaalisuus on tehokkuutta tärkeämpää. (Taylor 2018, 131.)

Viimeinen Taylorin identifioima putinismin tapa on hypermaskuliinisuus (Taylor 2018, 23–30). Esimerkiksi Sperling (2014,76) kuvaa kirjassaan *Sex, Politics and Putin: Political Legitimacy in Russia* Putinin maskuliinisuutta Kremlin imagonmuodostuksessa, jonka tarkoitus oli palauttaa Jeltsinin tahrima valtiollinen ylpeys ja kansainvälinen arvostus valtion maskuliinisuuden elvyttämisen avulla. Taylorin (2018, 29) mukaan maskuliinisuus ei ole vain imagon luomista, vaan myös osa Putinin maailmankuvaa ja persoonaa. Myös Riabov ja Riabova (2014, 23) korostavat maskuliinisuuden merkitystä Venäjällä. Heidän mukaansa Venäjän uudelleenmaskuliinisointi (remasculinization) on lisännyt viranomaisten suosiota. Uudelleenmaskuliinisoinnilla he tarkoittavat venäläisen uuden kollektiivisen identiteetin luomista sukupuolidiskurssin avulla.

Taylorin mukaan myös tunteet vaikuttavat olennaisesti päätöksentekoon ja siksi ovat osa putinismin koodia. Huomionarvoisimmiksi putinismiin vaikuttaviksi tunteiksi Taylor luettelee kunnioituksen, katkeruuden ja haavoittuvuuden (tai jopa pelon). Putinille on tärkeää henkilökohtainen kunnioitus, mutta myös kunnioitus kansainvälisesti, ja kansainvälisen kunnioituksen puute on synnyttänyt katkeruutta ja jopa kostonhalua Venäjän poliittiseen eliittiin. Haavoittuvuus näkyy vallan menettämisen ja epäjärjestyksen pelkona. Eliitti pelkää kansannousuja, eikä luota instituutioiden vapaaseen toimintaan. (Taylor 2018, 31–35.)

”Putinisaatiosta” on puhuttu joidenkin entisten kommunistimaiden kuten Unkarin ja Makedonian kohdalla viitaten vaaliautoritarismin, hyvä veli -järjestelmän, vahvan johtajan ja EU-kriittisten arvojen yhdistelmään, mutta Taylorin (2018, 7) mukaan

putinismi on ensisijaisesti venäläinen, supervaltastatuksen menettämisen aiheuttaman katkeruuden synnyttämä ilmiö. Van Herpen (2013, 9) ei ole Taylorin kanssa samoilla linjoilla, vaan pitää putinismia nimenomaan uutena oikeistoradikaalisena poliittisena mallina, joka on siirrettävissä ulkomaille. Tuoreinta keskustelua aiheesta käyvät Kremlin pääideologinakin pidetty ja suvereeni demokratia -termin käyttöön ottanut presidentin avustaja Vladislav Surkov sekä venäläinen tunnettu filosofi Aleksandr Dugin. Surkovin (2019) mukaan putinismin ideologia ja Venäjän poliittinen järjestelmä eivät palvele vain venäläisiä tulevaisuuden tarpeita, vaan järjestelmällä on myös merkittävää vientipotentialia. Dugin (2019) kritisoi Surkovin ajatuksia ja argumentoi, ettei putinismi voi selvitä ilman Putinia.

Venäjän järjestelmä ja putinismi on muuttunut ja lähitulevaisuudessakin muuttumassa olosuhteiden pakosta. Neljännen presidenttikauden aikana Putinin hallinnon on luotava tiimi ja järjestelmä, jotka pystyvät ylläpitämään putinismia myös sen jälkeen, kun Putin jättää viran. Putin yrittää koota ”lojalisteista” eli hänelle lojaaleista henkilöistä koostuvaa henkilöstöä, joka voi taata hänen turvallisuutensa myös presidentinviran jälkeen. (Meyer ja Arkhipov 2018.) Samoin kuin Putin pystyi turvaamaan pormestari Anatoli Sobtšakin ja presidentti Boris Jeltsinin selustat heidän valtakausiensa jälkeen (ks. luku 2.2), on Putinin löydettävä henkilö/henkilöt, jotka takaavat hänen turvallisuutensa tulevaisuudessa. Putin yrittää siirtyä henkilöityneestä valtajärjestelmästä kollektiivisempaan suuntaan muun muassa nimittämällä nuoria ”lojalisteja” kuvernöörin virkoihin testattaviksi (Meyer ja Arkhipov 2018). (Kuvernöörinvaihdoista ks. esim. The Moscow Times 2017.) Stanovajan (2018) mukaan Putinin sisäpiiri on vaihtumassa eliittikumppaneista ”kyllä herra” -tyyppisiin teknokraatteihin. Muutaman viimeisen vuoden aikana Putinille läheisiä kollegoita on siirretty sivuun vaikutusvaltaisista tehtävistä ja tilalle on nimitetty helpommin johdettavissa olevia nuoria asiantuntijoita. (Stanovaja 2018.) Vuosina 2015 ja 2016 korkeista viroista hierarkkisesti alempiin siirrettiin Putinin tiimin ytimeä esimerkiksi Sergei Ivanov, entinen puolustusministeri ja entinen presidentinhallinnon johtaja sekä Vladimir Jakunin, Venäjän rautateiden pitkäaikainen johtaja (Taylor 2018, 103). Toisaalta todisteita siitä, menettivätkö nämä henkilöt valta-asemansa *de facto* vai vaan muodollisesti, ei ole.

Galeotti (2019) puhuu jopa myöhäisputinismista (late putinism), eikä tarkoita tällä Putinin ikää tai perustuslaillisia esteitä hänen uudelleenvalinnalleen. Galeotti kutsuu nykytilannetta myöhäisputinismiksi, koska regimillä ei vaikuta olevan halua,

kapasiteettia tai kiinnostusta edistää kasvua tai muutosta. Hänen mukaansa myöhäisputinismi on todennäköisesti viimeinen putinismin aste. Putinin kannatusluvut ovat laskeneet Krimin valtausta edeltäneelle tasolle. Toisaalta Putinille ja hänen eliitilleen ei ole näköpiirissä uhkaajaa. (Galeotti 2019.)

Huskey (2010a) tutkimuksessaan luokittelee Venäjän teknokraattis-autoritaariseksi regiimiksi. Tässä tutkimuksessa Venäjän järjestelmä käsitetään Huskeyn määritelmän kautta keskittyen juuri hallintoeliittiin mutta huomioiden myös Taylorin kuvaaman putinismin koodin. Putinismi ymmärretään Putinin tiimin eli sisäpiirin, ei vain Putinin, ylläpitämäksi järjestelmäksi. Tutkimuksessa on tähän asti käsitelty Venäjän poliittista järjestelmää yleisesti, mutta seuraavaksi käsittely kohdistuu Venäjän eliittirakenteeseen ja siihen liittyvään akateemiseen keskusteluun. Sitä ennen käydään lyhyesti läpi Putinin tiimin eli sisäpiirin muodostumisen tausta. Sisäpiiri määritellään tarkemmin luvussa 2.3 aikaisempaan tutkimukseen pohjautuen.

2.2. Putin ja sisäpiirin synty

Vladimir Putinin tausta ja tie Venäjän presidentiksi selittää monilta osin nykyisen venäläiseliitin ja erityisesti hänen ympärilleen muodostuneen sisäpiirin syntyä. Putin syntyi Leningradissa, nykyisessä Pietarin kaupungissa, lokakuussa 1952. Hän opiskeli Leningradin valtionyliopistossa oikeustiedettä ja työskenteli KGB:ssä eli Neuvostoliiton valtiollisessa turvallisuuskomiteassa. 1980-luvun lopulla Putin toimi upseerina KGB:n Dresdenin-toimistossa ja oli todistamassa neuvostoihanteiden luhistumista Euroopassa. Putinilta jäi väliin henkisen ja poliittisen vapautumisen kokemus, joka yhdisti venäläisiä Gorbatšovin liberaalien uudistusten aikaan. Saksojen yhdistyessä Putin perheineen muutti takaisin Pietariin, jossa kaupungin tärkein poliitikko ja demokratian puolestapuhuja Anatoli Sobotšak rekrytoi Putinin töihin kansliaansa. Kesäkuussa 1991 Sobotšak tuli valituksi Pietarin pormestarin uuteen virkaan, jolloin Putin siirtyi töihin pormestarinkansliaan. (Ks. esim. Hill ja Gaddy 2013, 1–2, 123–127.)

Pormestarinkansliassa Putin alkoi välittömästi koota ympärilleen ydinryhmää, jonka kanssa hän työskenteli koko 1990-luvun ja myöhemmin presidentinvirassa. Nämä henkilöt tulivat eri taustoista KGB:stä, tiedustelupäähallinnosta, Neuvostoliiton kommunistisen puolueen nuorisojärjestö Komsomolista ja laki- ja bisnespiireistä. (Dawisha 2014.) Organisoitu rikollisuus oli merkittävässä roolissa 1990-luvun Venäjällä. Vuonna 1994 presidentti Jeltsin totesi Venäjän olevan ”maailman suurin mafiavaltio”. Oikeus- ja poliisilaitos olivat korruptoituneita, joten suojelijan roolissa

toimi organisoitunut rikollisuus. Etenkin oligarkit⁶, rikkaat bisnesmiehet, joista oli Jeltsinin aikana syntynyt poliittisesti merkittävä voima, käyttivät rikollisjengejä suojelijoinaan. (Galeotti 2018, 111, 114 ja 119). Dawishan mukaan Putinin henkilöstöpolitiikkaa, eli kenet rekrytoidaan ja mihin virkaan, ei voi ymmärtää ottamatta huomioon 1990-luvun Pietarin korruptoitunutta toimintaa. Putinin sisäpiiriin kuului organisoitujen rikollispiirien jäseniä. Putin ei aikonut sulkea heitä piirin ulkopuolelle, vaan salli ne, jotka olivat valmiita tekemään yhteistyötä ja jotka tunnustivat hänen auktoriteettinsa. (Dawisha 2014.) Galeottin (2018, 210) mukaan rikollisten ja eliitin välinen suhde on molemmin puolin hyödyllinen vastavuoroinen suhde, joka jatkuu tänäkin päivänä. Korruptio on juurtunut syvälle venäläiseen järjestelmään ja on edelleen vahva hallintokulttuurin piirre (Nazarenko ym. 2019, 109).

Dawisha (2014) toteaa, että 1990-luvun Venäjällä tuskin yksikään virkamies pystyi selviytymään ottamatta lahjuksia ja että eliittiä oli vaikea erottaa alamaailman mafiasta. Ledeneva (2013, 14) kuvaa tätä järjestelmää ”lailliseksi nihilismiksi”, jossa ketä vaan voidaan syyttää ja kaikki ovat sidottuja rikkomaan ainakin joitakin sääntöjä. Dawishan (2014) mukaan Putin operoi ensisijaisesti tekemällä laittomasta toiminnasta laillista. Varapormestarina työskennellessään Putinin oli tärkeä säilyttää hyvät suhteet rikollisiin, joiden annettiin laajentaa piiriään, kunhan he hyväksyivät viranomaisten poliittisen kontrollin (Galeotti 2018, 118).

Vuonna 1996 Sobtšakin pormestarinvaalitappion jälkeen Putin rekrytoitiin töihin Moskovaan presidentti Jeltsinin hallintoon. Siellä Putinin ura eteni nopeasti; hän kohosi päätarkastusviraston johtotehtävistä presidentinhallinnon ensimmäiseksi apulaisjohtajaksi, KGB:n seuraajavirasto FSB:n johtajaksi ja lopulta Venäjän pääministeriksi. (Ks. esim. Myers 2016, luvut 8 ja 9 tai Hill ja Gaddy 2013, 1–2.) Joulukuussa 1999 presidentti Jeltsin kutsui pääministeri Putinin puheilleen ja pyysi tätä seuraajakseen. Uudenvuodenaattona Jeltsin ilmoitti erostaan, jolloin Venäjän perustuslain mukaan valta siirtyi istuvalle pääministerille eli Putinille. (Myers 2016, 233–238.)

Putinin lojaalisuus sekä Sobtšakille että Jeltsinille on nähty selityksenä Putinin nousulle Venäjän johtoon (ks. esim. Taylor 2018, 28). Putin pystyi takaamaan molempien turvallisuuden virasta eron jälkeen, sillä hän pystyi estämään korruptiosyytösten

---

⁶ Oligarkeiksi kutsutaan 1990-luvulla Venäjälle yrityksen perustaneita miljonäärejä, joista suurin osa on tehnyt omaisuutensa öljy- ja energiateollisuudessa, mutta myös finanssi-, teknologia-, vähittäiskauppa- ja rakennusteollisuuden aloilla (Rutland 2017, 286–287).

nostamisen Sobotšakia vastaan auttamalla häntä pakenemaan ulkomaille (näennäisesti Sobotšak muutti ulkomaille terveyssyistä) ja Jeltsiniä vastaan auttamalla erottamaan presidentin läheisten mahdollista korruptiota tutkineen yleisen syyttäjän Skuratovin⁷ (Taylor 2018, 27–28). Ledenevan (2013, 52) mukaan lojaalisuus on Venäjän järjestelmän avainarvo. Lojaalisuuden merkitys liittyy historiallisesti Venäjän politiikkaan, sillä Venäjällä muodolliset instituutiot ovat yleensä olleet heikkoja, jolloin epämuodollisten verkostojen ja yhteyksien merkitys on kasvanut. Taylor näkee Medvedevin valinnan presidentiksi vuonna 2008 selkeänä osoituksena Putinin uskosta Medvedevin henkilökohtaiseen lojaliteettiin. (Taylor 2018, 28.) Venäjällä henkilökohtaiset verkostot ohjaavat käytäntöjä, strategioita ja arvoja, jotka pitävät järjestelmän koossa mutta tuottavat järjestelmälle paineita. Muodollisten hierarkioiden ja taloudellisten prosessien toimintaa ei voida ymmärtää, ellei analyysissa oteta huomioon järjestelmän verkostoituneisuutta. (Ledeneva 2013, 53.)

Maaliskuun 2000 presidentinvaaleissa Putin tuli valituksi murskaluvuin ja nosti lähimmiksi poliittisiksi avustajikseen sellaisia ihmisiä, joihin hän luotti (Myers 2016, 255 ja 260). Nämä miehet olivat samoja, joiden kanssa Putin oli työskennellyt Pietarissa Sobotšakin hallinnossa. Osa lähipiiristä oli tutkijoita ja taloustieteilijöitä ja osa turvallisuuspalvelutaustaisia silovikeja. Putinin hallintoa alettiin kutsua Pietarin klaniksi. Samalla Kremlin valta henkilöityi vahvasti Putiniin. (Myers 2016, 267–268 ja 318.)

Putinin sisäpiirin luominen alkoi Pietarissa 1990-luvun alussa, jolloin hän alkoi ammatillisesti tukea tovereitaan Leningradista ja KGB:n Dresdenin-toimiston viroista. Putinin suhde ystäviinsä on ollut vastavuoroinen; Putin on tukenut ystäviensä liiketoimintaa ja yrityksiä, sallinut oikeuslaitoksen laillistaa ystävien toiminnan ja kriminalisoida heidän vihollistensa toimet. Vastavuoroisesti he ovat tukeneet Putinin pysymistä vallassa; ovat rahoittaneet ja turvanneet vaalivoitot, eivät ole kritisoineet julkisesti ja ovat auttaneet poistamaan vastustajat politiikasta. (Dawisha 2014.) Ledenevan (2013, 15) mukaan Venäjän valtaverkostojen analysoinnissa ei ole kyse ystävyysuhteista vaan ”kiskonnan” muodoista, joita nämä verkostot sisältävät. Esimerkkeinä Ledeneva mainitsee oikeuslaitokseen ja mediaan kohdistuvan poliittisen painostuksen.

---

⁷ turvallisuuspalvelu FSB:n silloisena johtajana Putin vahvasti syyttäjä Juri Skuratovista esitetyn seksivideon aitouden, jolloin Jeltsin onnistui erottamaan Skuratovin, ks. Taylor (2018, 27–28)

Putinin ensimmäiset poliittiset linjaukset presidenttinä tukivat talouden liberalisointia, ja talous lähti nousuun mm. nousevan öljyn hinnan turvin. Putin ymmärsi television merkittävän roolin vallan lähteenä, ja jo ensimmäisen presidenttikauden jälkeen Venäjän kolme tärkeintä televisioyhtiötä olivat Kremlin hallinnassa. (Myers 2016, 268–269 ja 282.) Tiedotusvälineisiin ja toimittajiin Putin ei ole koskaan luottanut (ks. esim. Myers 2016, 179). Galeottin (2018, 118) mukaan Putinin valinta presidentiksi sattui yhteen syvempien taloudellisten ja poliittisten paineiden kanssa, jotka mahdollistivat ja jopa vaativat valtiokeskeisen auktoriteetin vahvistamista. Taylorin (2018, 17) mukaan ”autoritaarisen modernisoinnin projekti” alkoi Beslanin koulukaappauksen jälkeen vuonna 2004. Kremlin ote yhteiskunnasta kiristyi ja viimeisiä demokraattisen hallinnon jäänteitä alettiin purkaa. Putin lakkautti suorat kuvernöörinvaalit⁸ ja ilmoitti nimittävänsä kuvernöörit itse sekä lakkautti parlamenttivaalien yhden edustajan vaalipiirit, jolloin oppositiopuolueiden asema heikkeni entisestään. (Myers 2016, 364.)

Vladimir Putin valittiin neljännelle presidenttikaudelleen maaliskuussa 2018 Krimin valtauksen vuosipäivänä. Putin saavutti yli 56 miljoonaa ääntä, mikä oli 76 prosenttia annetuista äänistä (vrt. 2012 parlamenttivaaleissa äänioikeuttaan käytti vain noin 52 miljoonaa venäläistä). Äänestysprosentiksi muodostui 67,5 jätään vain 2,3 prosenttiyksikköä vuoden 2008⁹ äänestysaktiivisuuden ennätyksestä 69,8 prosentista. (esim. Meduza 2018.) Putinin äänisaaliiseen ja äänestysaktiivisuuteen myötävaikuttivat laaja-alainen propaganda ihmisten houkuttelemiseksi äänivuorolle sekä opposition todellisten vastaehdokkaiden puuttuminen ehdokaslistalta (esim. Kolesnikov 2018a). Putinin neljäs presidenttikausi jatkuu vuoteen 2024 saakka.

2.3. Aikaisempi eliittitutkimus ja -kirjallisuus

Venäläistä eliittiä on tutkittu paljon, ja venäläisjohtajat ovat kiinnostaneet tutkijoita jo Venäjän imperiumin ajalta lähtien. Putinin jälkeinen aika on kiinnostanut tutkijoita mutta lähinnä ulko- ja voimapoliittisesta näkökulmasta (esim. Gaddy ja O’Hanlon 2015). Nuoreen eliittiin kohdistuvaa tutkimusta on sen sijaan tehty vähemmän. Haaparanta (2017) tutki Tampereen yliopistolle laatimassaan sosiologian pro gradu -tutkielmassa suomalaista ja brittiläistä 25–45-vuotiasta eliittiä vuosina 1970–2010. Hänen tutkimuksensa keskittyi nuoren eliitin sosiaaliseen taustaan ja harrastuksiin, ja

⁸ kuvernöörinvaalit palautettiin jälleen vuonna 2012, mutta käytännössä uudet kuvernöörit ovat Kremlin valitsema; presidentti voi erottaa kuvernöörin ja nimittää tilalle vt. kuvernöörin, joka seuraavissa vaaleissa valitaan valtapuolue Yhtenäisen Venäjän koneiston avulla (ks. esim. The Moscow Times 2017)

⁹ Medvedev valittiin presidentiksi vuonna 2008, kun Venäjän perustuslaki ei sallinut Putinin jatkaa presidenttinä kolmatta perättäistä kautta.

niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Tutkimus ei identifioinut nuoren eliitin jäseniä, vaan käytti aineistona Kuka kukin on ja Who's who -matrikkeleita ja käsitteli nuoria eliitin jäseniä yhtenä anonyyminä ryhmänä.

Länsimaissa nuorta venäläiseliittiä ei ole liiemmin tutkittu, mutta Venäjällä nuoren eliitin taustoja on tarkasteltu Poliittisen informaatiokeskuksen (Tsentr polititšeskoj informatsii) teoksessa *Kadrovyyje rezervy Rossii: sostav i osobennosti elitoobrazovanija* (Venäjän henkilöreservit: eliitin koostumus ja eliitinmuodostamisen erityispiirteet, suomennos TL), joka ilmestyi vuonna 2007. Poliittinen informaatiokeskus on (keskuksen omien lähteiden mukaan) riippumaton vuonna 1997 perustettu konsultointiyritys. Keskuksen tutkijat erottelivat kolme eliitin rekrytoitumiseen vaikuttavaa tekijää: 1) henkilökohtaiset ominaisuudet, 2) rahalliset resurssit ja 3) aktiivisuus relevantilla alalla. Ensimmäinen koostui luonteenpiirteistä, rahallisiksi resursseiksi laskettiin perheen ja henkilökohtaisen varallisuuden lisäksi koulutus ja aktiivisuuteen mm. merkittävät opiskelunäytöt, puoluejäsenyys ja osallistuminen muuhun poliittiseen tai yhteiskunnalliseen elämään. (Tsentr polititšeskoj informatsii 2007, 5.) Keskus määritteli eliitin laajasti huomioiden valtionhallinnon ja virkamiesten sekä poliittisten puolueiden ja järjestöjen lisäksi myös yrittäjät ja liikemiehet, silovikit, joukkotiedotusvälineet, tutkijat, kulttuurialan toimijat ja taiteilijat. He kokosivat teokseen listan nuorista eliitin jäsenistä (vanhimmat syntyneet vuonna 1960) ja heidän biografioistaan. Biografiat oli laadittu joukkotiedotusvälineitä apuna käyttäen (Tsentr polititšeskoj informatsii 2007, 20).

Keskuksen tutkimustulosten mukaan 2000-luvun alussa suurin tie Venäjän eliittiin oli hankkia arvostetun alan tutkinto moskovalaisesta yliopistosta sekä työskennellä valtion virkamiehenä ja samanaikaisesti harjoittaa yritystoimintaa. Lisäksi katalysaattorina eliittiin toimi kulttuurialalta, urheilusta, tieteestä tai joukkotiedotusvälineistä saatu julkisuus. Sen sijaan osallistuminen nuorisojärjestöjen toimintaan ei vaikuttanut eliittiin nousemiseen. (Tsentr polititšeskoj informatsii 2007, 20.)

Jeltsinin presidenttikaudella keskustelu ja tutkimus venäläisen eliitin rakenteesta keskittyivät lähinnä siihen, oliko vallassa edelleen neuvostoaikainen poliittinen eliitti vai oliko Neuvostoliiton hajoaminen aiheuttanut sosiaalisen vallankumouksen myös eliittirakenteeseen. Neuvostoliiton kommunistisen puolueen nomenklatuura oli lista strategisista positioista yhteiskunnassa, ja puolueelta löytyi myös henkilöreservi näiden positioiden täyttämiseksi (Rutland 2017, 275). Putinin noustua presidentiksi

akateeminen kiistanaihe eliittitutkimuksessa on liittynyt silovikien rooliin valtiollisissa viroissa. Toinen hieman vähemmän huomiota saanut aihe on bisnesedustajien kasvanut näkyvyys venäläiseliitin kaikilla sektoreilla. (Rivera ja Rivera 2006, 125–126.)

Militokratia, venäläisen sosiologi Olga Kryštanovskajan (Kryštanovskaja ja White 2003) luoma silovikien valtaa kuvaava termi, ja militokratian paradigma on ollut dominoiva Putinin ajan teoreettinen lähestymistapa. Sitä on käytetty selittämään esimerkiksi Putinin henkilöstöpolitiikan olemusta, identifioimaan Kremlin päätöksenteon ydintoimijoita ja kuvaamaan bisneseliitin rakenteen muutoksia. Lisäksi Putinin KGB-taustalla on selitetty Venäjän ulkopoliittisia toimia kuten sotilaallista aggressiota Georgiaa ja Ukrainaa kohtaan. (Rivera ja Rivera 2018, 222.) Riveran ja Riveran (2018, 222) mukaan voimaministeriötaustaisten henkilöiden osuus Venäjän johtajista on yleisesti luultua pienempi. Silovikien osuus eliitistä kasvoi Putinin kahden ensimmäisen presidenttikauden aikana, mutta ei yhtä dramaattisesti, kuin Kryštanovskaja esitti (Rivera ja Rivera 2018, 229). Kryštanovskajan (2008, 596) mukaan lähes puolet ja joillain eliittisektoreilla jopa 70 prosenttia eliitistä on silovikitaustaisia. Rivera ja Rivera (2018, 228–229) kritisoivat Kryštanovskajan metodologiaa ja dataa, ja heidän mukaansa Putinin ensimmäisellä kahdella presidenttikaudella silovikitaustaisten eliitin jäsenten osuus viranomaisista oli noin yksi viidesosa ja koko eliitistä noin yksi seitsemäsosa.

Huskey (2010a, 364) osoittaa silovikien suuren osuuden valtionhallinnon viroista selittyvän sillä, että ministeriöistä merkittävä osa kuuluu ns. ”voimablokkiin”. Huskeyn mukaan vuoden 2008 hallituksen ministereistä 21 prosenttia edusti voimaministeriöitä, ei taustansa vaan ministeriöidensä tehtävien puolesta. Huskey laski voimaministeriöiksi sisäministeriön (MVD), FSB:n, puolustusministeriön ja oikeusministeriön, mutta jätti hätätilaministeriön tarkastelun ulkopuolelle.

Renzin (2006, 905) mukaan Putinin rekrytointivalintojen tarkoitus ei ole ollut tietoisesti vahvistaa voimaministeriöiden vaikutusvaltaa, vaan kyse on ollut henkilökohtaisista suhteista Putinin ja rekrytoitujen silovikien välillä. Putin on luonut luottamukselliset siteet valittujen henkilöiden kanssa, ja voimaministeriötausta sinänsä ei ole ollut rekrytointipäätösten peruste.

Field ja Higley (1980, 20) määrittelevät poliittisen eliitin ”henkilöiksi, jotka miehittävät strategiset positiot julkisissa ja yksityisissä byrokraattisissa organisaatioissa”. Rutlandin (2017, 277) mukaan ennen eliittiin kuuluvien yksilöiden identifioimista on määritettävä

nämä ”strategiset positiot” ja organisaatiot, joissa eliitit toimivat ja harjoittavat valtaa. Artikkelissaan *The Political Elite of Post-Soviet Russia* Rutland selittää institutionaalisen muutoksen, jonka Venäjä on käynyt läpi Neuvostoliiton romahduksen jälkeen. Rutland listaa Neuvostoliiton hajoamisen myötä kaatuneet instituutiot, instituutiot, jotka säilyivät Neuvostoliitosta nyky-Venäjälle sekä Venäjälle syntyneet uudet instituutiot. Lisäksi hän käy läpi neuvostoajoilta säilyneitä sosiaalisia normeja, joista luottamuksen puute instituutioita kohtaan yhdistyy paradoksaalisesti kysyntään vahvasta johtajasta, joka pystyy korjaamaan instituutioiden puutteita. Vahvan johtajuuden kysynnän vuoksi eliittiteorian on lähestyttävä Venäjää nimenomaan Vladimir Putinin kautta. Rutlandin mukaan haaste on identifioida ne syvemmät rakenteet, jotka mahdollistivat Putinin nousun venäläisen eliitin kollektiivisten intressien lausumiseen ja valvontaan kykeneväksi johtajaksi. (Rutland 2017, 278–283.)

Rutland jakaa venäläisen eliitin neljään osaan: 1) Putinin sisäpiiriin, 2) oligarkeihin, 3) silovikeihin ja 4) byrokraatteihin. Perinteinen jakolinja kattaa kolme ensimmäistä eliittiryhmää, joiden lisäksi Rutland nostaa esiin neljännen merkittävän ryhmän eli byrokraatit. Putinin sisäpiiriin Rutland laskee mukaan etenkin Putinin luottohenkilöt 1990-luvun alun Pietarista, jossa hän työskenteli kaupunginhallinnossa. Lisäksi Rutland mainitsee Ozero datša -osuuskunnan, jonka Putin perusti 1990-luvun alussa yhdessä seitsemän ystävänsä kanssa. Nämä osuuskunnan jäsenet kuuluvat sisäpiiriin, esimerkkinä Putinin henkilökohtainen pankkiiri Juri Kovaltšuk. (Rutland 2017, 284.)

Putinin sisäpiirin identifiointi on tietysti hankalaa, sillä se perustuu Putinin henkilökohtaisiin suhteisiin, jotka on pyritty pitämään piilossa julkisuudelta tai piilottamaan muodollisiin hierarkioihin. Vuonna 2012 Minchenko Consulting¹⁰ julkaisi Politburo 2.0 -julkaisun ensimmäisen version, joka paneutui venäläiseliitin salaisten suhteiden verkostoon. Uusin versio on julkaistu lokakuussa 2017. Politburo 2.0 -nimitys viittaa neuvostoaikaiseen poliittiseen toimikuntaan eli politbyroohon, joka oli leniniläisten kommunististen puolueiden korkein toimeenpaneva elin eli keskuskomitean vaikutusvaltaisimmista jäsenistä koottu osasto. Mintšenko on koonnut Venäjän tärkeimmät vallanpitäjät yhteen taulukkoon ja jakanut heidät Politburo 2.0 jäseniin (members), jäsenkandidaatteihin (candidate members) ja jäsenstatuksen ja kandidaattistatuksen välimaastoon jääviin henkilöihin (in-between). Lisäksi

¹⁰ Englannin ja suomen kielten erilaisten translitterointisääntöjen vuoksi Mintšenko on kirjoitettu tutkimuksessa kahdella eri tavalla: Minchenko Consulting viittaa ryhmän englanninkieliseen julkaisuun, Mintšenko taas ryhmän johtajaan ja tutkimuksen pääkirjoittajaan Jevgeni Mintšenkoon.

jäsenkandidaatit on vielä jaettu kahteen hierarkkiseen luokkaan; jäsenkandidaatteihin (candidate members) ja jäsenkandidaattiehdoiksi (nominees) (katso kuvio 1, luku 7). (Minchenko Consulting 2017).

Politburo 2.0 -tutkimus perustuu verkostanalyysiin, jonka lähteinä on käytetty haastatteluja, julkisia avoimia lähteitä ja osallistuvaa havainnointia. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu klassisen eliittiteoreetikko Gareto Moscan ajatuksista ja Emile Durkheimin sosiaalisesta verkostoteoriasta. Politbyroon 2.0 jäseniksi Mintšenko laskee Putinin lisäksi pääministeri Dmitri Medvedevin, puolustusministeri Sergei Soigun, valtionyhtiö Rostecin toimitusjohtaja Sergei Tšemezovin, pankkiiri Juri Kovaltšukin, Moskovan pormestarina toimivan Sergei Sobjaninin, öljy-yhtiö Rosneftin toimitusjohtaja Igor Setšinin, duuman puhemies Vjatšeslav Volodin ja sekä bisnesmies Arkadi Rotenbergin. (Minchenko Consulting 2017.)

Rutlandin jakamat eliittiryhmät osittain limittyvät toisiinsa ja esimerkiksi osa oligarkeista kuuluu Putinin sisäpiiriin. Venäläisten miljonäärien määrä nousi reilussa kymmenessä vuodessa nolasta sataan tasoittuen vuonna 2014 sanktioiden ja öljyn hinnan romahtamisen seurauksena. Presidentiksi noustuaan Putin otatti mediatilat pois oligarkkien hallinnasta ja osoitti, että näiden tulee pysyä tarpeeksi etäällä politiikasta. Mihail Hodorkovski toimi varoittavana esimerkkinä muille oligarkeille liiasta politiikkaan sekaantumisesta. Aikoinaan Venäjän rikkaimpana miehenä kunnostautunut Jukos-öljy-yhtiön omistaja Hodorkovski suunnitteli liiketoimia, jotka eivät sopineet Kremlin johdon suunnitelmiin, joten hänet pidätettiin syytettynä veronkierrosta. (Rutland 2017, 286–287).

Vuonna 2001 Putin vahvisti valtaansa perustamalla seitsemän uutta federaatiopiiriä tarkkailemaan 85 aluetta ja näiden johtajia. Federaatiopiirien edustajat ovat vastuussa suoraan presidentille. Suurin osa ensimmäisistä federaatiopiirien presidentin edustajista oli voimaministeriötaustaisia silovikeja. Rutlandin mukaan kysymys ei ole siitä kuinka monta prosenttia silovikeja työskentelee valtion hallinnon päättävissä viroissa, vaan siitä miten he käyttävät valtaa strategisissa poliittisissa päätöksissä. Huomioitavaa on myös, etteivät voimaministeriöiden intressit ole identtisiä, vaan esimerkiksi FSB ja GRU eli tiedustelupäähallinto ovat tunnetusti keskenään kilpailevia instituutioita. (Rutland 2017, 287–289.)

Putinin aikana byrokraattien eli valtionhallinnossa työskentelevien määrä on kaksinkertaistunut. Kasvanut palkkataso lahjuksineen on tehnyt byrokraatiasta

houkuttelevan uravalinnan nuorille. Neuvostoliitossa rekrytointikanavana toimi kommunistisen puolueverkoston koulujärjestelmä, mutta nykyään erityisesti RANEPA eli Venäjän presidentillinen kansantalous- ja julkishallinnon alan akademia on monen valtionhallinnossa työskentelevän koulutuksen taustalla. Pintapuolisesti rekrytointijärjestelmä on meritokraattinen. Todellisuudessa kontaktit ja lahjukset ovat tärkeä osa rekrytointijärjestelmää. (Rutland 2017, 289.)

Huskeyn (2010a) mukaan Neuvostoliiton hajoamisen jälkeinen venäläinen eliitti on muodostunut lähes täysin ilman vaalitaustan omaavia johtajia eli henkilöitä, jotka ovat aikaisemmin tulleet valituksi johonkin virkaan vaalien kautta. Venäjällä näitä vaaleilla valittavia virkoja ovat esimerkiksi duuman kansanedustajat, pormestarit ja periaatteessa myös kuvernöörit (kuvernöörinvaaleista luvussa 2.2). Venäjää eivät siis hallitse sellaiset henkilöt, jotka länsimaissa ymmärretään poliitikoiksi. Huskeyn mukaan Venäjän eliitti muodostuu ennen kaikkea teknokraateista, joiden legitimitetti perustuu kansan mandaatin sijaan tekniseen pätevyyteen ja laajaan kokemukseen valtion johtotehtävistä. Silovikien lisäksi myös lakimiehet, ekonomistit ja insinöörit ovat toimeenpanoelimissä laajalti edustettuina. Huskeyn tutkimuksessa vuoden 2008 Venäjän hallituksen tärkeimpien virkojen haltijoista jopa 47 % oli tehnyt koko uransa valtion palveluksessa. Presidentinhallinto on Huskeyn mukaan korkeimpien virkojen rekrytointikanava samaan tapaan, kuin kommunistinen puolue toimi Neuvostoliiton korkeimpien virkojen rekrytointikanavana. (Huskey 2010a, 363–367.)

Tyypillinen piirre venäläisessä eliitissä on myös kierto valtionhallinnon ja teollisuusyritysten välillä. Entisten ministereiden ja varaminstereiden uusi työpaikka löytyy usein valtionyhtiöistä tai valtiolle merkittävistä yrityksistä. Huskeyn mukaan 20 suurimman venäläisen valtionyhtiön lautakuntien jäsenistä ja vanhemmasta johtokunnasta 30 % oli aiemmin työskennellyt valtionhallinnossa. (Huskey 2010a, 368.) Huskey (2010a, 370) toteaa, että Venäjä eroaa monista muista autoritaarisista regiimeistä siten, että rekrytoinnit tehdään muita kuin meriittejä kunnioittaen; henkilökohtaiset ja perhekontaktit painavat enemmän ja avoin kilpailu viroista puuttuu.

Myös Semenova (2015) korostaa teknokraattitaustan merkitystä. Hän on tutkinut Venäjän hallituksen muodostamista ja rekrytointiperusteita, ja hänen mukaansa suurin osa ministereistä on virkamiestaustaisia joko alue- tai valtionhallinnosta. Poliittista tai lainsäädäntötaustaa sen sijaan löytyy vain harvalta hallituksen jäseneltä. Semenova on yrittänyt selvittää myös eri ministeriöiden rekrytointiprosessien eroja. Turvallisuus- ja

talousasioihin keskittyvien ministeriöiden tärkeimmäksi rekrytointikriteeriksi nousi erikoistuminen kyseiseen alaan, kun taas varapääministereiden tärkein valintakriteeri oli lojaalisuus presidenttiä kohtaan. Semenova tutki lojaalisuutta pietarilaisuuden ja presidentinhallintotaustan avulla, ja hän tulkitsee lojaalisuuden läheisyytenä presidenttiin. (2015, 146–149.)

Venäläistä poliittista eliittiä on tutkittu myös alueellisesta näkökulmasta. Alueellista eliittitutkimusta on tehnyt esimerkiksi Glatter (2003), joka tutki Tjumenin alueen eliittiä vuosien 1991–2001 välisenä aikana. Moses (2006) tutki 18 Venäjän aluetta ja niiden eliittirakennetta, mutta myös sitä, oliko eliitti todella vaihtunut neuvostoajoista. Hänen mukaansa alueellisten eliittien vaihtuvuus oli Venäjällä nopeampaa kuin Neuvostoliitossa, mutta eliittiryhmät olivat edelleen melko suljettuja ja samat henkilöt kiersivät tehtävästä toiseen (Moses 2006, 22).

Tuoretta tutkimusta aiheesta laatii toimittaja Andrei Kolesnikov, joka jakaa venäläisen eliitin 1) ”siviilieliittiin” eli teknokraatteihin ja 2) silovikeihin. Kolesnikovin mukaan turvallisuuseliitti eli silovikit on se ryhmä, joka tekee päätökset ja jonka hyväksyntää kaikkien sopimusten hyväksyminen vaatii, eikä tämän ryhmän valta ole katoamassa mihinkään. Kolesnikovin mukaan tärkeimmät eliitin rekrytointiperusteet ovat 1) lojaalisuus Putinia kohtaan, 2) teknokraattinen ammattimaisuus yhdistettynä lojaalisuuteen ja 3) klaanien ja perheiden intressit. Klaanit dominoivat järjestelmää edelleen ja modernisaatioprosessi on niistä riippuvainen. Vaikka järjestelmä on henkilöitynyt Putiniin, Putin on riippuvainen häntä kontrolloivista rikkaista turvallisuuseliiteistä. Siviilieliitille eli teknokraateille jää päätösten toimeenpano ja he ovat helposti vaihdettavissa. Kolesnikovin mukaan vuosien 2018–2024 tavoite ei ole valtion modernisoiminen vaan sellaisen vallanvaihdoksen takaaminen, joka on asteittainen ja turvallinen poliittiselle, hallinnolliselle ja bisneseliitille, mutta myös Putinille itselleen ja hänen järjestelmälleen. (Kolesnikov 2018b.)

3. Teorettinen viitekehys

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen teorettisena viitekehyyksenä käytetty klassinen eliittiteoria ja sen suhde muihin eliittiteorioihin sekä putinismiin. Lisäksi pohditaan yhteiskunnallisten muutosten vaikutusta eliittirakenteeseen.

3.1. Eliittiteoriat

Eliitti on yhteiskuntatieteellisessä kirjallisuudessa eniten käytetty termi kuvaamaan vähemmistön valtaa väestön enemmistöön nähden (Ruostetsaari 1992, 12). Eliittiteoriaa ei voi täysin ymmärtää ottamatta huomioon marxismin vaikutuksia siihen. Klassisten eliittiteoreetikoiden, Pareton ja Moscan, tavoite oli todistaa Marxin analyysi vääräksi: Burnhamia lukuun ottamatta he eivät näe politiikkaa taloudellisen luokkarakenteen heijastumana. Marxin mukaan poliittinen johtaja edustaa kaikissa yhteiskunnissa dominoivaa taloudellista luokkaa. Pareton ja Moscan mukaan poliittinen taito tai sen puute määrittää johtajuuden ja sen muutokset. Klassiset eliittiteoreetikot uskovat, että eliitit voivat kontrolloida taloudellisia voimia. Vastakkainasettelu tapahtuu dominoivan poliittisen eliitin ja kilpailevien eliittiryhmien välillä, ja massat saavat poliittista merkitystä vain, jos ne yhtenäistetään eliittien toimesta. Burnham samoin kuin jossain määrin C. Wright Mills liittivät Marxin ja klassisten eliittiteoreetikoiden ajatuksia yhteen. Lopputuloksena syntyi yritys asettaa johtajuus sekä taloudelliseen että poliittiseen kontekstiin. (Parry 1969, 27–28.)

Pluralistit ja eliittiteoreetikot kiistelevät yhteiskunnallisen vallan jakautumisesta ja metodologisesta lähestymistavasta. Pluralistien mielestä valta on hajaantunutta, kun taas eliittiteorian mukaan valta keskittyy eliiteille. Tutkimusmenetelmällisesti pluralistit haluavat tutkia ennen kaikkea toimintaa, jossa valtaa käytetään, kun taas eliittiteoria painottaa valtaresurssien tutkimista. (Kunelius ym. 2010, 22–24.)

Klassisen eliittiteorian ydin perustuu Moscan (1939, 50) väittämään, että kaikissa yhteiskunnissa on kaksi luokkaa: luokka joka hallitsee ja luokka jota hallitaan. Eliitin olemassaolon kriteeri on, että se muodostaa kohesiivisen, yhtenäisen ja itsetietoisin ryhmän. Nämä ominaisuudet yhdistävät lähes kaikkia eliitin määritelmiä. (Ruostetsaari 2014, 38–39.) Klassisen eliittiteorian edustajat pitävät valtaa kumulatiivisena: valta tuo lisää valtaa. He erottavat usein kaksi tasoa eliitin sisällä. Eri teoreetikoiden kuvaamat jakolinjat ovat erilaisia, mutta yhteistä on jako ylempään ja alempaan eliittiin. Tällä tavoin eliittiteoreetikot erottavat vaikutusvallan tyyppin ja tason, jolla kukin eliitin jäsenistä voi toimia. Joissain tapauksissa alempi eliitin taso toimii siltana vallanpitäjien ytimen ja muun yhteiskunnan välillä. Se voi olla ylimmän eliitin rekrytoinnin lähde ja taso, jonka kautta muilla yhteiskunnan jäsenillä on pääsy eliittiin. (Parry 1969, 32–33.) Esimerkiksi Mills (1956, 288–290) erottaa valtaeliitistä sisemmän ytimen ja ulommat reunukset (inner core & outer fringes). Sisempi ydin koostuu henkilöistä, jotka voivat liikkua eri instituutioiden välillä johtoroolista toiseen. Valtaeliitin uloimmissa

reunuksissa tapahtuu enemmän vaihtelua ja siihen kuuluvat henkilöt on otettava huomioon, vaikka he eivät osallistu itse päätöksentekoon. He eivät myöskään siirry instituutioiden välillä.

Demokraattisen eliittiteorian, jota on kutsuttu nimillä demokraattinen elitismi tai demokratian kilpailullinen teoria, lähtökohta on, että kilpailevien eliittien olemassaolo takaa demokratian toteutumisen. Demokraattisen eliittiteorian mukaan useiden eliittien olemassaolo on yhteensopiva demokratian kanssa. Teoria voidaan nähdä yhdistelmänä klassisesta eliittiteoriasta (vallan keskittyminen eliiteille) ja pluralismista (eliittien välinen kilpailu). (Ruostetsaari 1992, 22 ja 2014, 41–42.) Klassinen eliittiteoria on teoria hallitsevasta eliitistä. Pluralistinen eliittiteoria päinvastoin uskoo, ettei mikään yksittäinen ryhmä kykene kontrolloimaan yhteiskuntaa. Eräillä eliittiryhmillä on enemmän vaikutusvaltaa kuin toisilla, mutta poliittisten resurssien epätasa-arvoinen jakautuminen modernissa yhteiskunnassa ei merkitse yhden hallitsevan eliitin olemassaoloa. (Ruostetsaari 1992, 47.) Modernin yhteiskunnan eri sektoreilla valtaa pitävät erilliset eliitit, jotka toisaalta eivät ole täysin erillään toisistaan. Yhdellä yhteiskuntasektorilla vaikutusvaltainen johtaja harvoin omaa päätösvaltaa myös toisella sektorilla. (Dahl 1961, 183.)

Yhteiskuntaa, jota hallitsee yksi yhtenäinen valtaeliitti, ei voida pitää aidosti demokraattisena. Demokraattiselle hallitsemistavalle ominaista on useiden kilpailevien eliittien olemassaolo. Yhteiskunnan, jossa on monta kilpailevaa eliittiä, demokraattisuus riippuu eliittien avoimuuden asteesta. (Ruostetsaari 1992, 48.)

Ruostetsaaren (2014, 48–49) tutkimus lähtee siitä, että eliittien välinen yhteistoiminta on välttämätöntä demokratian toteutumiselle. Se ei kuitenkaan tarkoita eliittien välistä konsensusta yhteiskunnan kehittämisen päämääristä ja tavoitteista. Ruostetsaaren mukaan valtaeliitin olemassaolo rakentuu kolmion varaan, jonka kärkinä ovat eliittien samankaltainen sosiaalinen tausta, tiivis keskinäinen vuorovaikutus ja asenteellinen yksimielisyys. Tämän tutkimuksen ero Ruostetsaaren tutkimukseen on, että Ruostetsaari tarkastelee Suomen, demokraattisen kansallisvaltion, eliittiä ja siinä tapahtuneita muutoksia. Venäjän federaation kohdalla demokraattisesta yhteiskunnasta ei putinismien aikana voida puhua. Venäjän eliitin kohdalla relevantein teoreettinen lähestymistapa on klassinen eliittiteoria. Putinismi sulkee pois demokraattisen eliittiteorian mahdollisuuden. Myöskään pluralistinen vallan hajautumiseen uskova lähestymistapa ei ole yhteensopiva putinismien ideologian kanssa.

Eliittitutkimus on muuttumassa. Esimerkiksi Wedel puhuu uudesta ”vaikuttajaeliitistä” (influence elite) perinteisen valtaeliitin sijaan. Perinteisten instituutioasemiin perustuvien eliittien sijaan vaikuttajaeliitit lomittuvat hierarkioihin ja verkostoihin, toimivat yhdistäjinä ja koordinoivat vaikutusvaltaa virallisten rakenteiden sisä- ja ulkopuolella. Esimerkkeinä Wedel käyttää ajatushautomoita, konsultointiyrityksiä ja erilaisia ”johtoverkostoja” (flex net), joilla hän tarkoittaa viranomais- ja yksityistä valtaa sekoittavia luottamusverkostoja tai valtaklikkejä. Nämä vaikuttajaeliitit määrittellään niiden organisoitumisen ja toiminnan eikä perhe- tai luokkataustan, varallisuuden tai institutionaalisen aseman perusteella. (Wedel 2017.)

Klassinen eliittiteoria ei huomioi järjestelmän sisäisiä luottamusverkostoja, joten saadakseen kattavan kuvan Venäjän eliittirakenteesta on ymmärrettävä putinismien ideologia ja tarkasteltava myös institutionalisoimattomia vaikuttajaeliittejä. Väistämättömät muutokset Venäjän järjestelmässä tai toisaalta myös pyrkimykset putinismien jatkuvuuteen ja vakauteen vaikuttavat varmasti tulevaisuudessa Venäjän eliittirakenteeseen. Muutosten ja eliittien keskinäissuhteesta keskustellaan seuraavaksi.

3.2. Eliittien ja yhteiskunnan muutosten keskinäissuhde

Vallankäytön näkökulmasta yhteiskunnallisten kriisien tarkastelu on tärkeää, sillä monet niistä saattavat olla seurausta pienen johtajaryhmän toiminnasta tai toiminnan puutteesta. Esimerkiksi vaikeissa 1980-luvun taloudellisissa olosuhteissa Mihail Gorbatšovin talousuudistusyritykset olivat yhtenä osatekijänä järjestelmän legitimitietin murtumiseen ja Neuvostoliiton kaatumiseen. Toisaalta monet poliittiset järjestelmät ovat syntyneet kriisien seurauksena ja aiheuttavat eliittien välisiä vastakkainasetteluja. Erityisesti kriisien aikana poliittisilla johtajilla ja eliiteillä on laaja autonomia ja mahdollisuus taktikointiin. Venäjällä neuvostoregiimi syntyi vallankumouksien 1917–1918 aikana ja kaatui 1988–1989 kriisien seurauksena luoden myös useita muita uusia järjestelmiä Itäiseen Eurooppaan. Kriisien vaikutukset eivät välttämättä ole yhtä radikaaleja kaikille eliittiryhmille, vaan esimerkiksi bisneseliitit voivat säästyä dramaattisimmilta muutoksilta. (Dogan ja Higley 1998, 269–277.) Monissa Itä-Euroopan maissa useat poliittisen eliitin jäsenet osallistuivat valtionyhtiöiden yksityistämiseen ja nousivat näiden yritysten johtoon ja siirtyivät poliittisesta eliitistä bisneseliittiin (Ruostetsaari 2014, 21–22).

Eliittirakenteessa tapahtuneita muutoksia analysoitaessa on tarkasteltava yhteiskunnallisten muutosten lisäksi sitä, miten kansallisella, alueellisella tai globaalilla

tasolla tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet kansallisten instituutioiden välisiin valtasuhteisiin. Eliitit voivat myös itse vaikuttaa instituutioiden välisiin valtasuhteiden muutoksiin. Kaikilla eliiteillä ei ole samanlaisia vaikutusmahdollisuuksia, sillä poliittinen eliitti voi yleensä vaikuttaa valtiosäännön muutoksiin mutta kulttuurieliitillä ei tätä mahdollisuutta ole. (Ruostetsaari 2014, 32–33.)

Eliittirakenne on eksklusiivinen silloin, kun eliittien keskinäiset yhteydet ovat hyvin tiiviit ja eliitit on rekrytoitu yhteiskunnan ylimmistä sosiaalisista kerrostumista ja kun eliitit ja kansalaiset ovat asenteellisesti etäällä toisistaan. Fragmentoituneessa eliittirakenteessa taas eliittien sosioekonominen rekrytointipohja on laaja ja keskinäiset yhteydet ovat vähäiset. Kansalaisten ja eliittien yhteistoiminta on laajaa. Fragmentoituneessa eliittirakenteessa eliittien keskinäinen yhteistyö on heikkoa, eikä yhtenäisestä valtaeliitistä voida puhua toisin kuin eksklusiivisessa eliittirakenteessa. (Ruostetsaari 2014, 52–53.)

4. Metodologia

Tässä luvussa esitellään eliittitutkimuksen menetelmät ja tutkimuksessa käytettävän kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) sovellus.

4.1. Eliittitutkimuksen menetelmät

Eliittianalyysi on yleistynyt valtarakenteiden tutkimuksessa 1970-luvun puolivälistä lähtien. Empiirisissä eliittitutkimuksissa on pyritty testaamaan klassisten eliittiteoreetikkojen argumentteja hypoteeseina, tutkittu kansallisten eliittien integraatiota tai tiettyjen eliittien luonnetta. Näissä tutkimuksissa on käytetty pääasiassa seuraavia metodeja, jotka on luokiteltu neljään eri kategoriaan: 1) eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimus, 2) institutionaalisten asemien tutkimus (positional approach), 3) päätöksentekoprosessien tutkimus (decisional approach) ja 4) asiantuntijamenetelmä (reputational approach). (Ruostetsaari 1992, 39–40.)

Eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimus perustuu ajatukseen yhteiskuntaluokan, syntyperän, koulutuksen ja muiden vastaavien tekijöiden vaikutuksista asenteisiin ja poliittisiin mielipiteisiin. Yhteisen sosiaalisen taustan merkitystä eliittiryhmän yhtenäisyydelle ei voida väheksyä. Sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimuksen lähestymistapa analysoi myös eliittien edustuksellisuuden astetta kansaan nähden joidenkin tekijöiden, kuten koulutuksen tai varallisuuden suhteen. Tällä tavoin voidaan tutkia mahdollisuuksien jakautumista

yhteiskunnassa. (Ruostetsaari 1992, 40.) Eliittiin rekrytoitumisen kriteereissä ja eliittien sosiaalisissa piirteissä tapahtuvat muutokset ovat sosiaalisten muutosten indikaattoreita ja toisin päin (Hoffman-Lange 1987, 27).

Lähestymistavan käyttö eliittitutkimuksen ainoana metodina on ongelmallista. Poliitiikan suuntaa ei voida päätellä pelkästään politiikan tekijöiden sosiaalisesta taustasta. Vallassa olevien sosiaalinen ja taloudellinen tausta ei kerro kaikkea, sillä korkeassa asemassa oleva voi edustaa ideologisesti myös alemmassa asemassa olevia ja osa päätöksentekijöistä on valittu asemiinsa nimenomaan asiantuntijatietonsa perusteella. Kun tehdään johtopäätöksiä vallanpitäjien taustoista, tulee ottaa huomioon institutionaalinen konteksti, jossa vallanpitäjät toimivat. (Mills 1956, 280.)

Edellä mainituista rajoituksista huolimatta sosiaalisen taustan tutkimuksella voidaan selvittää elitisoitumisen tiettyjä perusedellytyksiä. Yhteinen sosiaalinen tausta voi helpottaa keskinäistä kommunikaatiota ja yhtenäistää arvoja, ja siten edistää henkilöiden liikkuvuutta eri instituutioiden välillä vahvistaen eliittien yhteenkuuluvuutta. Eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusta on täydennettävä muilla metodeilla. (Ruostetsaari 1992, 40–41.)

Institutionaalisten asemien tutkimus (positional method) perustuu oletukseen, että poliittinen vaikutusvalta yhteiskunnassa määräytyy muodollisten poliittisten, taloudellisten, viestinnän, sotilaallisten ja institutionaalisten johtovirkojen kautta. Metodi on yksi käytetyimmistä kansallisen tason eliittien tutkimuksen lähestymistavoista teollistuneissa yhteiskunnissa. Lähestymistapa koostuu useista vaiheista. Ensiksi päätetään suurpiirteinen tutkimukseen sisällytettävien eliittien jäsenten lukumäärä, joka voi olla muutamasta sadasta useaan tuhanteen. Toisessa vaiheessa huomioidaan tutkimukseen mukaan otettavat yhteiskunnalliset sektorit. Muiden kuin poliittisten yhteiskuntasektoreiden mukaan ottaminen riippuu niiden poliittisen merkityksen arvioimisesta. Alalla vallitsee laaja yhteisymmärrys pääasiallisista valtasektoreista moderneissa demokraattisissa yhteiskunnissa. Poliittista vaikutusvaltaa käyttävät perustuslaillisen auktoriteetin haltijoina poliitikot, mutta myös julkishallinto, puolustusvoimat, joukkotiedotusvälineet, yliopistot sekä yhdistykset kuten ammattiyhdistykset. Lisäksi joissain yhteiskunnissa valtaa pitävät myös uskonnolliset järjestöt ja kirkkokunnat, vetoomustuomioistuimet tai kulttuuri-instituutiot. (Hoffman-Lange 2018, 80–81.)

Kolmannessa vaiheessa määritetään tärkeimmät organisaatiot joka valtasektorilta. Neljännessä ja viidennessä eli viimeisissä vaiheissa identifioidaan näiden organisaatioiden tärkeimmät virat ja paikannetaan niiden viranhaltijat. (Hoffman-Lange 2018, 81.)

Institutionaalisten asemien tutkimus ei mahdollista horisontaalisten tai vertikaalisten eliittirajojen muodostamista. Eliitin tunnistamisen kriteereiden on tukeuduttava aikaisempiin tutkimustuloksiin eri instituutioiden, organisaatioiden ja johtovirkojen merkityksellisyydestä. Eri ryhmien ja viranhaltijoiden ei voida olettaa olevan yhtä vaikutusvaltaisia keskenään. Lisäksi lähestymistapa saattaa aliarvioida vallan keskittymistä tai yliarvioida vallan jakautumisen moninaisuutta. Virallinen asema ja vaikutusvalta eivät korreloi keskenään. Asiantuntijavaltaa tai vallanpitäjien välisiä muita kuin institutionaalisia suhteita ei metodi huomioi. (Hoffman-Lange 2018, 82.)

Institutionaalisten asemien tutkimusmetodi on hyödyllinen tapa tutkia eliittien taustoja, urapolkuja ja lohkeamia eri sektoreiden välillä ja sisällä. Lähestymistapa mahdollistaa kansalaisten ja eliittien välisten tuntomerkkien vertailun yhteiskunnassa ja soveltuu hyvin historialliseen eliittitutkimukseen. (Hoffman-Lange 2018, 82.)

Päätöksentekoprosessien tutkimus (decisional approach) määrittää eliittiin kuuluviksi ne, jotka aktiivisesti osallistuvat poliittiseen päätöksentekoon. Metodin ensimmäinen vaihe on määrittää yhteiskunnallisesti tärkeät päätökset. Kansallisella tasolla tärkeitä päätöksentekoprosesseja on niin paljon, että tutkijan resurssit harvoin riittävät tarpeeksi edustavan otoksen tarkasteluun. Siksi metodi soveltuu paremmin yhteisötason päätösten ja eliittien tutkimukseen. (Hoffman-Lange 2018, 83.)

Metodin vakavin puute liittyy vallan käsitteeseen. Päätöksentekoprosessiin osallistuminen ei ole sama kuin vallankäyttö. Päätökseen osallistuneiden toimijoiden tavoitteita on vaikea selvittää, eikä toteutunut päätös välttämättä ole kaikkien yksittäisten toimijoiden tavoitteiden mukainen. Päätöksentekoprosessi sisältää useita vaiheita valmistelusta, ratkaisusta ja toimeenpanosta aina päätöksen seurausten tarkasteluun. Eliitti ei välttämättä ole keskeisin vaikuttaja kaikissa näissä vaiheissa, jotka vaikuttavat päätöksen lopputulokseen. (Ruostetsaari 1992, 42.)

Asiantuntijamenetelmässä (reputational method) asiantuntijoita pyydetään identifioimaan ne henkilöt, joilla on eniten valtaa. Metodia on käytetty lähinnä yhteisötason tutkimuksiin, joissa poliittisesti vaikutusvaltaisten ihmisten lukumäärä on

pieni. Metodia on kritisoitu siitä, ettei se pysty erottamaan alueita, joilla yhteisön johtajat ovat vaikutusvaltaisia. Lisäksi tulokset ovat riippuvaisia valituista asiantuntijoista, joiden löytäminen saattaa olla hankalaa. (Ruostetsaari 1992, 43–44, Hoffman-Lange 2018, 86.)

Nykytutkimuksessa yhä useammin eri lähestymistapoja yhdistellään keskenään. Metodien valinta vaikuttaa saatuihin tuloksiin. (Ruostetsaari 1992, 45–46.) Tässä tutkimuksessa yhdistetään institutionaalisten asemien tutkimus ja eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimus kvalitatiivisen vertailevan analyysin sovellukseen, joka esitellään seuraavaksi. Institutionaalisten asemien tutkimusta käytetään nuoren eliitin rajaamiseen, sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusta tarkasteltavien taustamuuttujien valitsemiseen ja kvalitatiivisen vertailevan analyysin sovellusta eliitin jäsenten väliseen vertailuun ja yhteisten taustatekijöiden löytämiseen. Metodien tueksi tutkimuksessa käytetään apuna myös aikaisempaa Venäjän eliitistä laadittua kirjallisuutta.

4.2. Kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) soveltaminen

Suurin metodologinen ero vertailevan tutkimuksen ja muun sosiaalitieteellisen tutkimuksen välillä on, että vertailevassa tutkimusotteessa käytetään tutkimusyksikköinä tapauksia pelkkien havaintoyksiköiden sijaan (Luoma 2006). Perinteisesti vertailevissa tapaustutkimuksissa huomio kiinnitetään useaan muuttujaan vain muutamien tapausten välillä. Tavoitteena on osoittaa, mikä eri tapauksissa on yhteistä ja mikä erilaista, ja miten tapaus muodostuu. Laadullinen vertailututkimus voidaan jakaa kahteen tyyppiin vertailtavien tapausten lukumäärän perusteella. Laadullinen tutkimus voi tutkia vain kahta tapausta, jolloin tapausten ajatellaan olevan ainutkertaisia, tai tutkimus voi vertailla useampia, yleensä vain muutamia tapauksia. Useita tapauksia vertailtaessa tutkimus painottaa tapausten välisiä yhtäläisyyksiä ja ymmärtää tapausten erityislaatuisuuden. (Melin 2005, 58.)

Kvalitatiivisen vertailututkimuksen avulla pystytään tuottamaan aikaisempaa syvällisempää tietoa, sillä tutkimusote painottaa ilmiöiden, prosessien ja rakenteiden merkityksiä ja auttaa kuvaamaan niiden muodostumista omissa konteksteissaan. Tapaustutkimusten vahvuus on, että ne huomioivat yhteiskuntien historiallisen erityislaatuisuuden. Ongelmana puolestaan on vertailun systemaattisuus ja yleistäminen. Tapausten valinnassa on käytettävä joitakin kriteerejä. Tapausten valinnan jälkeen pitää päättää, mitä tapausten piirteitä tutkitaan, jotta kyetään selittämään kohteena olevaa

ilmiötä. Nämä päätökset ovat aina valikoivia ja vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen. (Melin 2005, 58–59.)

Kvalitatiivinen vertailututkimus pyrkii yhdistämään tapaustutkimuksen ja kvantitatiivisen vertailevan tutkimuksen edut ja paikkaamaan niiden ongelmia. Kvalitatiivinen vertaileva analyysi antaa tilastollisiin menetelmiin verrattuna välineitä rohkeampien teoreettisten yleistysten tekemiseen ja monimutkaisempien syy- ja seuraussuhteiden käsittelyyn. Analyysi voidaan jakaa neljään vaiheeseen: 1) laadulliseen aineistoon perehtyminen, 2) tekijöiden määrittely, koodaaminen ja havaintoaineiston muodostaminen, 3) totuustaulun laatiminen ja 4) yhtälöiden muodostaminen ja totuustaulun analysointi. (Luoma 2006.)

Kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA) perustuu niin kutsuttuun Boolean algebraan. Boolean algebrassa oletetaan kaksi ehtoa tai tilaa: tosi (tai havaittu) ja epätosi (tai ei havaittu). Ehtoja kuvataan nollien ja ykkösten avulla siten, että 1 tarkoittaa havaittua ja 0 ei havaittua. Muuttujien on siis oltava laatueroasteikollisia. (Luoma 2006.)

Tässä tutkimuksessa eliitin nuoret jäsenet ja Putinin sisäpiiriläiset käsitetään yksittäisinä eliittirakennetta kuvaavina tapauksina. Muuttujiksi valitaan eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmetodin sekä aikaisemman Venäjän eliittiä käsittelevän tutkimuskirjallisuuden avulla eliitin taustaa kuvaavia tekijöitä, kuten koulutus, synnyinpaikka tai aiemmat virat. Nämä muuttujat muutetaan kaksiluokkaisiksi, jotta niitä voidaan vertailla Boolean algebran avulla.

Eliittirakenteen kohdalla analyysimenetelmän haasteeksi muodostuu tapausten eli eliitin jäsenten suuri määrä. Yleensä kvalitatiivisen vertailevan analyysin tapausten määrä vaihtelee kuuden ja 25 tapauksen välillä (Luoma 2006). Eliitin jäsenet on tässä tutkimuksessa haluttu nähdä nimenomaan tapauksina, jotta eliitin muodostumista voidaan kuvata ilmiönä. Kvalitatiivista vertailevaa analyysia sovelletaan tämän tutkimuksen suuren tapausmäärän vuoksi niin, että Boolean algebraa käytetään yksinkertaistaen, eikä yhtälöitä muodosteta tutkimusotteen käyttämällä tavalla. Taustamuuttujat muutetaan Boolean algebran mukaan kaksiluokkaisiksi, mikä yksinkertaistaa tuloksia huomattavasti. Esimerkiksi voimaministeriötaustaa käytetään yhtenä taustamuuttujana siten, että mikäli henkilön biografiasta löytyy merkintä voimaministeriötaustasta, on tapauksen kohdalla ehto tosi (1), ja mikäli voimaministeriötaustaa ei löydy, ehto ei toteudu (0). Mikäli kategorisessa muuttujassa on enemmän kuin kaksi luokkaa, kysymys esitetään usean muuttujan avulla.

Esimerkiksi synnyinpaikkaluokitus ("Missä kaupungissa henkilö on syntynyt?") esitetään useana omana muuttujanaan muodossa "Onko henkilö syntynyt Moskovassa?", johon vastataan joko "kyllä" tai "ei". (Tässä tutkimuksessa on päätetty selvittää vain Moskovassa ja Pietarissa syntyneiden osuus, joten synnyinpaikkaluokitus jaetaan kahteen eri muuttujaan.) Lopulliset menetelmän mukaiset totuustaulut jätetään kuitenkin tässä tutkimuksessa täyttämättä, sillä yhtälöistä tulisi Boolean algebraa noudattaen liian monimutkaisia. Boolean algebrassa työkaluina käytetään usein tietokoneohjelmia, joilla totuustaulukot pystytään muodostamaan, kuten esimerkiksi QCA 3.0 -ohjelmaa (esim. Inkinen 2003) tai Tosmanaa (esim. Krook 2010). Tässä tutkimuksessa työkaluna käytetään vain Exceliä. Toteutuneista ehdoista lasketaan vain prosenttiluvut, eli esimerkiksi kuinka monella prosentilla tapauksista on voimaministeriötaustaa tai kuinka monta prosenttia tapauksista on moskovalaissyntyisiä. Näitä prosenttilukuja verrataan aikaisempaan eliittitutkimukseen, ja lisäksi nuoren eliitin ja Putinin sisäpiirin tuloksia verrataan keskenään.

Soveltavassa tutkimuksessa QCA:n ongelma on voimakas aineistoriippuvuus. Sen kaksiluokkainen logiikka ei voi johtaa täydellisiin päätelmiin yhteiskunnallisista ilmiöistä, vaan menetelmää voidaan käyttää ensisijaisesti aineiston jäsentäjänä (kuten tässä tutkimuksessa QCA:ta on käytetty). (Inkinen 2003, 28.)

Metodin on tehnyt tunnetuksi Charles Ragin, joka on itse käyttänyt menetelmää muun muassa eläkejärjestelmien tutkimuksessa (Inkinen 2003, 19 ja 25). Metodia käytetään usein eri valtioiden tai valtiollisten tasojen sosiologiseen vertailuun (ks. esim. Virran 2016 pro gradu Yhdistyneen kuningaskunnan afrikkalaisten alusmaiden sosiaaliturvan tasosta tai Krookin 2010 artikkeli naisten edustavuudesta parlamentissa länsimaissa ja Saharan eteläpuolisessa Afrikassa). Eliittitutkimuksessa kvalitatiivista vertailevaa analyysia on käyttänyt Jinghan (2013) tutkimuksessaan Kiinan kommunistisen puolueen keskuskomitean valintakriteereistä. Suurin ero Jinghanin tutkimuksen ja nuoren venäläiseliitin tutkimuksen välillä on tapausten määrä; Jinghanin tutkimuksessa verrataan vain kahdeksaa henkilöä, jotka olivat ehdolla vuonna 2012 valittuun keskuskomiteaan. Lisäksi muuttujia on vain viisi: ikä, perhetausta, entisen presidentin Jiang Zeminin tai entisen pääsihteerin Hu Jintaon suojattiasema sekä kuvernöörinvirka. Siksi Jinghanin tutkimuksessa on pystytty hyödyntämään Boolean algebraa laajemmin. Tutkimuksesta selvisi, että puolueen "kruununprinssiasemalla" (eli ehdokkaan perhetaustalla) ei ollut vaikutusta eliittiin rekrytoitumiseen, mutta sen sijaan ikä oli merkittävin valintakriteeri. Ehdokkaista keskuskomiteaan valittiin vanhimmat henkilöt.

Jinghanin mukaan kvalitatiivista vertailevaa tutkimusta on käytetty valtiotieteellisissä tutkimuksissa varsin vähän. (Jinghan 2013, 231–233.)

5. Aineiston rajaaminen ja lähdekritiikki

Viidennessä luvussa määritetään tutkimuksessa tarkasteltava eliittijoukko institutionaalisten asemien tutkimusmetodin avulla. Lisäksi esitellään tutkimuksessa käytetty tutkimusaineisto ja pohditaan sen antaman tiedon luotettavuutta ja rajoituksia.

5.1. Eliitin jäsenten määrittäminen

Tutkimuksen tulosten kannalta merkittävää on, miten eliitin kokoonpano määritellään. Tutkijat ovat erimielisiä siitä, mitä sana eliitti Venäjän kontekstissa tarkoittaa ja kenet tähän kategoriaan pitäisi sisällyttää. 2000-luvun alussa venäläiset sosiologit Gudgov, Dubin ja Levada (2007) käyttivät institutionaalisia virka-asemia eliitin määrittelyyn. Petrov (2011) taas painotti hallinnollisten resurssien merkitystä ja käytti käsitettä *nomenklatuura* kuvaamaan eliittiä. Eliitit on yksinkertaisinta luokitella aloittain, esimerkiksi poliittiseen, taloudelliseen ja tiede-eliittiin ja niiden alakategorioihin. Eliitit voidaan jakaa myös niiden tehtävien perusteella, esimerkiksi ideologeihin, lainsäätäjiin, virkamiehiin ja diplomaatteihin. Poliitiikkakonsultti Jevgeni Mintšenkon luoman Politburo 2.0 -mallin (ks. luku 2.3) mukaan Putinin sisäpiiri koostuu korkeimmista hallinnon virkamiehistä, valtionyhtiöiden johtajista, merkittävistä bisnesmiehistä, turvallisuus- ja oikeusvirastojen johtajista, poliittisten, teknokraattisten ja bisnesblokkien edustajista, opposition puoluejohtajista ja alueiden kuvernööreistä. (Volkov 2016.)

Volkovin (2016) mukaan yleisimmät empiiriset tutkimukset venäläiseliitistä kattavat yksilöt seuraavista kategorioista: federaatio- ja alueellisen tason hallitusten viranhaltijat, armeijan ja turvallisuuspalveluiden jäsenet, poliisin, syyttäjänviraston, tuomarit ja korkean profiilin asianajajat, yksityisen sektorin bisnesjohtajat, uskonnolliset johtajat, merkittävät toimittajat, tutkijat ja analyytikot. Kansalaisyhteiskunta ja protestijohtajat jätetään usein eliittitutkimuksen ulkopuolelle. Tämä johtuu siitä, ettei Venäjällä kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän välillä ole päällekkäisyyttä, eikä uusia eliitin jäseniä rekrytoida kansalaisyhteiskunnan kautta. (Volkov 2016.)

Kvantitatiivisten mielipidetutkimusten tekeminen venäläiseliitistä on länsimaissa nykyään lähes mahdotonta. Viimeksi venäläiseliittiä ja sen mielipiteitä on tutkittu kvantitatiivisilla menetelmillä Medvedevin presidenttikaudella (esim. Ledenevan

vuonna 2013 julkaistu tutkimus). Siksi venäläistä eliittiä tutkittaessa on tukeuduttava julkisiin tiedonantoihin ja lausuntoihin tai aikaisempiin tutkimuksiin, ja sovellettava niitä nykypäivän tilanteeseen. (Volkov 2016.)

Tässä tutkimuksessa eliitin rajaamiseen käytetään institutionaalisten asemien tutkimusta ja Mintšenkon Politburo 2.0 -mallia. Malli tukee metodia, sillä asiantuntijoiden mukaan Venäjän instituutiot ovat hyvin heikkoja mutta johtaja vahva (ks. esim. Taylor 2018, 1). Politburo 2.0 -malli keskittyy nimenomaan vahvan johtajan ympärille. Institutionaalisten asemien tutkimusmetodi jakautuu viiteen vaiheeseen, jotka käydään seuraavaksi läpi.

Institutionaalisten asemien tutkimusmetodin ensimmäisessä vaiheessa on päätettävä tutkimukseen mukaan otettavien eliitin jäsenten arvioitu lukumäärä. Lukumäärä voi tutkimuksessa vaihdella muutamasta sadasta tuhanteen. (Hoffman-Lange 2018, 80.) Pro gradu -tutkielman ollessa kyseessä eliitti pyritään empiirisen tutkimuksen onnistumisen kannalta rajaamaan mahdollisimman pieneksi, joten etukäteisarvioitu eliitin merkittävimpien nuorten jäsenten lukumäärä lienee noin 100 henkilöä. Tämän henkilömäärän tutkiminen kvalitatiivisilla menetelmillä on pro gradun puitteissa vielä mahdollista.

Toisessa vaiheessa Hoffman-Langen mallin mukaisesti huomioidaan tarkasteluun mukaan otettavat yhteiskunnalliset sektorit ja pohditaan niiden merkittävyyttä analyysin kannalta. Tutkimuksen keskipisteessä on hallinnollinen eliitti, eli yhteiskunnallisista sektoreista tärkeimmäksi muodostuu poliittinen päätöksenteko ja päätösten toimeenpano ja näitä tehtäviä hoitavat instituutiot. Kunelius ym. (2010) käyttävät ”pätöksenteon eliitit”-termiä, joka kuvaa tämän tutkimuksen kohteena olevaa joukkoa. Eliittisektoreista kulttuuri-, media- ja tiede-eliitti ovat valtion valvonnan ja painostuksen alaisuudessa. Ne eivät ole riippumattomia poliittisen tai bisneseliitin toiminnasta, mutta etenkin media on mukana luomassa poliittista eliittiä.

Median roolista Venäjällä riittäisi tutkittavaa kokonaiseen väitöskirjaan, mutta median jättäminen eliittitutkimuksen ulkopuolelle vaatii kuitenkin perustelun. Kyse on median paikasta päätösvallan käytössä. Media pyrkii vaikuttamaan päätöksenteon eliittien tapaan käyttää valtaa, mutta medialla ei ole suoranaista päätös- tai toimeenpanovaltaa. (Kunelius ym. 2010, 77.) Tässä tutkimuksessa huomio kiinnittyy nimenomaan päätöksenteon eliitteihin ja toimeenpanoeliitteihin. Venäjän median roolista kertoo se, että toimittajia suojelevan riippumattoman organisaation CPJ:n (2018) mukaan

Venäjällä on tapettu yhteensä 58 toimittajaa vuodesta 1992 lähtien. Televisio on edelleen suosituin media venäläisten keskuudessa ja suosituimmat uutiskanavat ovat valtiollisten televisiokanavien Ykköskanava (Pervyj kanal) ja Venäjä-1 (Rossija-1) välittämät uutiset. Riippumattoman Levada-tutkimuskeskuksen laatiman kyselytutkimuksen mukaan 70 prosenttia venäläisistä käyttää televisiota tiedonlähteenään päivittäin tai lähes päivittäin. (Levada-keskus 2018.)

Myös kulttuuri- ja tiede-eliittiä koskee sama suoran päätösvallan puute kuin median eliittiä. Siksi niitä ei oteta tarkasteluun mukaan. Lisäksi kulttuurieliitin käsite jo sinällään on niin laaja, ettei sille ole tässä yhteydessä sijaa. Tiede-eliitin identifioiminen Venäjällä on helpompaa, sillä yksi tiede-eliitin luokittelu voisi olla Venäjän tiedeakatemia jäsenyys. Venäjän tiedeakatemia RAN koostuu akateemikoista ja kirjeenvaihtajajäsenistä. Molempiin kategorioihin kuuluu noin tuhat jäsentä, joten tiedeakatemia vaatisi myös itsenäisen tutkimuksensa.¹¹

Ortodoksisen kirkon asema on vahva. Esimerkiksi Nezavisimaja gazeta -lehden (2017) julkaisemassa tutkimuksessa ortodoksisen kirkon johtaja Kirill sijoittui kahdeksanneksi vuoden 2016 Venäjän johtavien poliitikkojen listalla. Ortodoksinen kirkko on kuitenkin erittäin auktoritatiivinen ja johtajavaltainen ja uskoo noudattavansa Raamatun sanomaa Jumalan yksinvaltaisuudesta ja vallan jakamattomuudesta (Juntunen 2012, 25). Siksi kirkko rajataan tutkimuksessa tarkasteltavien instituutioiden ulkopuolelle.

Kolmannessa vaiheessa määritellään tärkeimmät organisaatiot joka valtasektorilta. Venäjällä tärkeimpien poliittisten instituutioiden määrittelemisen ei ole aivan yksinkertaista. Muodolliset ja epämuodolliset valtarakenteet eroavat toisistaan ja kiinnostavinta on se, kuka valtaa todellisuudessa käyttää. Esimerkiksi Stanovajan (2018) mukaan Venäjällä todellinen valta on lisääntyvissä määrin keskittynyt muodollisten hallintoinstituutioiden ulkopuolelle. Epämuodollista valtaa on lähes mahdotonta tutkia ilman oletettujen vallanpitäjien haastatteluita, jotka eivät tässä poliittisessä tilanteessa ja tämän tutkimuksen kontekstissa ole mahdollisia.

Valtarakenteiden institutionaalinen määrittely ei ole Venäjällä helppoa myöskään siksi, että instituutiot kokivat myllerryksen vuosina 1989–1991, joita seurasi vuosikymmenen kestänyt valtataistelu (Rutland 2017, 277). Rutland (2017) käy läpi tuona aikana

---

¹¹ Tiedeakatemia jäsenluettelo akatemian verkkosivuilla venäjäksi www.ras.ru.

tapahtuneen institutionaalisen muutoksen ja lopputuloksena syntyneen instituutorakenteen, joka koostuu neuvostoajoilta säilyneistä ja uusista instituutioista. Tämä tutkimus hyödyntää Rutlandin laatimaa instituutiokuvausta.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tärkein säilynyt instituutio on vallan keskittyminen Kremliin Gorbatšovilta Jeltsinin kautta Putinille. Valta ja varallisuus keskittyvät edelleen Moskovaan alueiden kustannuksella. Tärkeimmät ministeriöt pysyivät Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ennallaan, mutta nykyään niitä valvotaan muilta kuin kommunistisen puolueen taholta. KGB eli valtion turvallisuuskomitea jatkaa käytännössä samoin tehtävin uudella nimellä FSB:nä. Valtio jatkaa edelleen etnisen federalismin periaatetta, eli federaation sisällä on autonomisia alueita, vaikka alueet ovatkin menettäneet osan erityisoikeuksistaan. Oikeuslaitos ei ole uudistunut, vaan neuvostoajojen tavoin tuomareiden päätökset kytkeytyvät poliittisten vallanpitäjien ohjeisiin. Venäjän turvallisuuspolitiikka perustuu edelleen neuvostoaikaiseen kalustoon, johon sisältyy peritty ydinasevaltion asema. Ulkopolitiikka on 1990-luvun yhteistyöyritysten jälkeen palannut lännen ja idän vastakkainasettelun tielle. Samoin energiainfrastruktuuri on edelleen neuvosto aikaista ja valtion monopoli öljy- ja kaasuyhtiöistä jatkuu. (Rutland 2017, 278.) Gessen (2018, 301–302) lisää näihin Venäjän Neuvostoliitolta perimiin instituutioihin yhteiskunnan uudelleen militarisoinnin, talouselämän keskusjohtoisen luonteen säilymisen ja poliisivaltion.

Uusia instituutioita ovat vahva presidentinhallinto, vaaleilla valittu heikko valtionduuma ja puoluejärjestelmä, yksityisomisteiset yhtiöt, Internet ja organisoitu rikollisuus. Lisäksi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen media sai toimia hetken aikaa riippumattomasti, mutta Putinin ensimmäisen presidenttikauden aikana mediatilat otettiin jälleen valtion haltuun tai valtion valvonnan alaisuuteen. (Rutland 2017, 279.) Myersin (2016, 290) mukaan Putin poimi neuvostojärjestelmästä käyttöön ne osat, joiden hän koki voivan edistää uuden Venäjän yhtenäisyyttä.

Tämän instituutiotarkastelun ja Mintšenkon Politburo 2.0 -mallin avulla eliitin identifioimisen kannalta tärkeimmät poliittiset instituutiot voidaan määritellä seuraavasti: presidentinhallinto, ministeriöt, duuma, parlamentin ylähuone, valtionyhtiöt, suurimmat yksityiset yritykset, turvallisuus- ja oikeusvirastot (ulkomaantiedustelupalvelu SVR, tiedustelupäähallinto GRU, federaation turvallisuuspalvelu FSB, federaation tutkintakomitea, Venäjän kansalliskaarti, yleinen syyttäjänvirasto), ja alueelliset johtajat eli kuvernöörit. Valitettavasti kaikkien näiden

instituutioiden tutkiminen ei ole tämän tutkimuksen puitteissa (aineisto- ja metodivalinnasta sekä työn luonteesta johtuen) mahdollista. Seuraavassa annetaan perusteluja tutkimuksen tarkempaan rajaukseen.

Puoluejohtajat ja liittokokous eli duuma ja parlamentin ylähuone liittoneuvosto on rajattu pois tarkastelusta ennen kaikkea instituutioiden heikkouden (vrt. Rutland 2017) mutta myös tutkimuksen empiirisen tarkastelun helpottamisen vuoksi. Näiden mukaan ottaminen lisäisi tutkittavien henkilöiden määrää roimasti, sillä jo pelkästään duumassa on 450 kansanedustajaa. Tässä rajauksessa tukeudutaan myös Huskeyn (2010a) jo mainittuun argumenttiin, että Venäjän eliitti on muodostunut lähes kokonaan ilman vaalitaustan omaavia henkilöitä.

Kolesnikovin (2018b) tutkimus on myös tärkeässä asemassa tämän tutkimuksen aineiston rajaamisessa yhdessä Rutlandin (2017) neliportaisen eliittijaon kanssa. Kolesnikov siis jakaa eliitin kahteen ryhmään, 1) siviilieliittiin eli teknokraatteihin ja 2) silovikeihin. Näitä ryhmiä voidaan pitää yhteneväisinä Rutlandin jakolinjan ryhmien kolme (silovikit) ja neljä (byrokraatit) kanssa (Rutlandin ja Kolesnikovin eliittijaot tarkemmin ks. luku 2.3). Staun (2007, 28–33) jakaa Kolesnikovin (ja Bremmerin 2005) tavoin vallanpitäjät kahteen ryhmään, 1) liberaaliteknokraatteihin ja 2) silovikeihin, ja lisäksi listaa tärkeimmät näihin ryhmiin kuuluvat henkilöt. Lista koostuu lähes identtisesti Mintšenkon Putinin sisäpiirin nimistä (toki muutamia muutoksia on tapahtunut, sillä tutkimusten välissä on kymmenen vuotta). Tutkimuksen kannalta on kiinnostavaa, onko nuoren eliitin kohdalla jakolinja samanlainen, eli kaksijakoinen, kuten sisäpiirillä vai eroaako nuori eliitti selvästi nykyisestä sisäpiiristä.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltavat instituutiot päätetään rajata tämän jaottelun mukaan teknokraattisiin ja voimankäyttöinstituutioihin. Teknokraattiseksi tai toisin sanoen toimeenpaneviksi instituutioiksi lasketaan presidentinhallinto, kuvernöörit ja ministeriöt. Voimaministeriöiden tarkastelu on ongelmallista. Metodien seuraavassa vaiheessa käsitellään tämän tarkastelun rajoituksia.

Institutionaalisten asemien tutkimuksen neljännessä vaiheessa määritetään valittujen organisaatioiden tärkeimmät virat. Presidentinhallinnon verkkosivuilla on lista kyseisen instituution johtajistosta. Lista on luonnollinen rajaus tutkimukseen mukaan otettavista kyseistä instituutiota edustavista henkilöistä. Kaikki presidentin nimittämät federaatiopiirien täysivaltaiset edustajat ovat syntyneet jo ennen vuotta 1970, joten he eivät mahdu tarkasteluun mukaan. Sen sijaan kaikki ministeriöt otetaan tarkasteluun ja

niiden tärkeimmistä viroista ministerien ja varaministerien virat. Tällä hetkellä Venäjän federaation hallituksessa on 22 ministeriötä, joista jokaisessa toimii ministerin lisäksi 4–11 varaministeriä. Hallituksen puheenjohtajana toimii pääministeri, jolla on kymmenen varaedustajaa eli varapääministeriä. (Pravitelstvo Rossijskoi Federatsii 2019.)

Venäjän federaatio koostuu 85 itsehallinnollisesta osasta eli federaatiosubjektista, joista tosin Krimiä ja Sevastopolia ei länsimaailmassa tunnusteta osaksi Venäjää vaan Ukrainaa. Jokaisella federaatiosubjektilla on oma alueellinen johtajansa, ja heidät lasketaan mukaan merkittävimpään teknokraattiseen eliittiin (tässä tutkimuksessa mukaan lasketaan myös Krimin ja Sevastopolin aluejohtajat). Venäjän aluejohtajista käytetään tässä tutkimuksessa yleistävää nimitystä kuvernööri, vaikka virallisesti eri alueiden johtajilla on useita eri virkanimikkeitä. Esimerkiksi Moskovan kaupunki muodostaa itsenäisen hallintoalueen, jonka johtaja on virkanimitykseltään pormestari, Tatarstanilla on edelleen oma presidentti ja monilla muilla alueilla aluejohtajien virkanimike on alueen päämies.

Vaikka 2000-luvun silovikkitaustaisen venäläiseliitin vaikutusvallasta esiintyy erilaisia arvioita tutkijoiden keskuudessa (ks. luku 2.3), ei turvallisuusvirastojen tai voimaministeriöiden johtajien kuulumista eliittiin voi kiistää. Ulkomaantiedustelupalvelu SVR:llä, tiedustelupäähallinto GRU:lla, federaation turvallisuuspalvelu FSB:llä, federaation tutkintakomitealla ja yleisellä syyttäjänvirastolla on valtaa Venäjällä. Vuonna 2016 Putin perusti Venäjän kansalliskaartin eli Venäjän federaation liittovaltion kansalliset turvajoukot taistelemaan terrorismia ja järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan. Kansalliskaartia johtaa Viktor Zolotov, jonka kanssa Putin työskenteli Pietarin pormestarin turvallisuustiimissä 1990-luvulla (Stanovaja 2018). Lisäksi näiden turvallisuusorganisaatioiden pääjohtajista ainakin FSB:n johtaja Bortnikov ja tutkintakomitean johtaja Bastrykin kuuluvat Mintšenkon (2017) rajaamaan Putinin lähipiiriin (tarkemmin Politburo 2.0 -kandidaatteihin, ei varsinaiseen sisäpiiriin, ks. kuvio 1, luku 7).

Turvallisuuseliittien tutkimuksessa ongelmallista on, että turvallisuusvirastot ovat erittäin salaisia organisaatioita, joiden verkkosivuilla on julkistettu vain rajallinen tietomäärä organisaatioiden rakenteesta, henkilöstöstä ja toiminnasta. Tietoja ei yksinkertaisesti löydy. SVR:n verkkosivuilta löytyy vain johtajan biografia, FSB:n johtajat ja varajohtajat sekä Venäjän kansalliskaartin johtajisto eivät kuulu tutkimuksen aineistoon ikänsä puolesta, vaikka julkiset biografiat löytyvät, ja GRU:lla ei ole edes

julkisia verkkosivuja. Tutkintakomitean varajohtajista ei löydy tarpeeksi luotettavia lähteitä ja yleisen syyttäjänviraston johtajista vain yksi täyttää tälle tutkimukselle laaditut ikävaatimukset. Virastot ja samalla turvallisuuseliittien tarkastelu ja vertailu teknokraatteihin on siis jätettävä tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Huomio keskitetään poliittiset päätökset toimeenpanevaan eliitin osaan eli teknokraatteihin.

Eliitin tarkastelussa sovelletaan jo mainittua Millsin (1956) jakoa valtaeliitin sisemmän ytimen ja ulompien reunusten välillä (ks. luku 3.1). Tässä tutkimuksessa halutaan selvittää, kuuluvatko teknokraattisten instituutioiden nuoret edustajat eliitin ytimeen vai ulompiin reunuksiin. Jos nuoret viranhaltijat voivat liikkua ja ovat liikkuneet eri instituutioiden välillä johtoroolista toiseen, he kuuluvat eliitin ytimeen. Tämä eliitin liikkuvuus instituutioiden välillä on tutkimuksen ydinkysymyksiä.

Institutionaalisten asemien tutkimuksen viidennessä eli viimeisessä vaiheessa identifioidaan merkittävimpien virkojen haltijat eli määritetään eliitin jäsenet. Tämä toteutetaan listan muodossa, joka on tutkimuksen liitteenä. Listalle on kerätty tärkeimpien teknokraattisten instituutioiden merkittävimpien viranhaltijoiden joukosta vain nuori eliitti, joka on rajattu 1970–1980-luvuilla syntyneisiin henkilöihin. Viranhaltijoista ei löytynyt 1990-luvulla syntyneitä ja aineiston rajaaminen vain 1980-luvulla syntyneisiin olisi rajoittanut tutkimusaineiston huomattavan pieneksi. Lista koostuu siis nuorista johtavista presidentinhallinnon, hallituksen ja ministeriöiden työntekijöistä sekä alueiden nuorista kuvernööreistä. Nämä ovat siis tutkimuksen selektiomuuttujia (nuori ikä, ministerinvirka, varaministerinvirka, kuvernöörinvirka ja johtavassa asemassa oleva presidentinhallinnon virka). Lopullinen nuoren eliitin kokoava lista kattaa 128 nimeä.

Venäjän hallinto on jatkuvassa muutoksen tilassa. Esimerkiksi talouskehitysministeriöön nimitettiin loka-joulukuussa 2018 neljä uutta varaministeriä. Tieto saattaa siis olla hetkessä vanhentunutta. Toisaalta tässä tutkimuksessa on kyse eliitin rekrytoitumisen suuntaviivoista eikä yksittäisistä eliitin jäsenistä. Lista on tarkistettu tammikuussa 2019.

5.2. Tutkimusaineisto

Miksi tarkasteluun on otettu juuri instituutioiden viralliset verkkosivut? Venäjän tutkimuksessa mahdollisimman riippumattoman tutkimusaineiston löytäminen on haastavaa. Tarkasteluun on haluttu ottaa biografiat, jotta eliitin jäsenten taustoja voidaan analysoida ja vertailla. Kyseisten henkilöiden haastatteluita on lähes mahdoton

toteuttaa, ja venäläismedian riippumattomuus on kyseenalaista. Valtiolliset verkkosivut ovat toki nimenomaan valtion näkökulmasta laadittu ja sisältävät vain pintapuolista tietoa. Biografioista on mahdotonta löytää tietoa esimerkiksi kahden eliitin jäsenen välisestä ystävydestä. Sen sijaan yhteisten koulutus- ja työpolkujen löytäminen on mahdollista, mutta näihinkin tietoihin pitää suhtautua varauksellisesti. Esimerkiksi Kuorsalon ym. (2007) mukaan vuosina 2004–2007 pääministerinä toiminut Mihail Fradkov toimi KGB:n vakoojana, vaikka virallisessa ansioluettelossa puhutaan ulkomaankaupan tehtävistä. Venäläisen eliitin kohdalla uran vaiheet ovat monesti hämärän peitossa, kuten Myersin (2016, 292) mukaan on esimerkiksi entisen puolustusministerin ja presidentinhallinnon entisen johtajan Sergei Ivanovin laita.

Kaikista tämän tutkimuksen määrittelemistä eliittihenkilöistä (sekä nuorena eliitissä että Putinin sisäpiirissä) ei valtion tai yrityksen virallisilla verkkosivuilla ole julkaistu syntymäaikaa. Näissä tapauksissa syntymäajat on tarkistettu Kommersant-verkkolehden julkaisemista biografioista. Ne henkilöt, jotka ikänsä ja virkansa puolesta kuuluisivat tämän tutkimuksen aineistoon, mutta joista ei valtion tai Kommersant-lehden sivuilla löydy tarpeeksi tietoa, on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle¹². Verkkosivuihin on kuitenkin suhtauduttava kriittisesti. Kommersant-viikkolehti julkaistiin ensimmäistä kertaa joulukuussa 1989 ja tuolloin se oli rohkea ja ironinen talouselämän julkaisu. Vuonna 1992 Kommersant muuttui päivälehdeksi ja vuonna 1997 se jakaantui kahteen julkaisuun, politiikkaan keskittyvään Kommersant Vlast:iin (vlast = valta) ja talouselämäjulkaisuun Kommersant Dengi (dengi = raha). Kommersant oli venäläisen laatujournalismin suunnannäyttävä. (Zassoursky 2016, 161 verkkoversio.) Vuonna 2006 lehden suunta muuttui Kremlä myötäileväksi, kun omistajaksi vaihtui uzbekistanilaissyntyinen miljonääri ja Putinin lähipiiriin kuuluva Alisher Usmanov, joka parhaiten tunnetaan Arsenalin jalkapallojoukkueen osaomistajana. Pian omistajanvaihdoksen jälkeen lehden pääjohtaja erotettiin ja mielipidepalsta suljettiin. (Gehlbach 2010, 81.) Kommersant on edelleen yksi Venäjän suurimmista mediayhtiöistä, vaikka sen johtajia syytetään jatkuvasti lehden artikkeleihin sekaantumisesta, oppositiosta kertovien sisältöjen poistamisesta ja vallanpitäjien mielistelystä (Meduza 2016).

---

¹² Poikkeuksena kuitenkin Putinin sisäpiiristä Oleg Deripaska, jonka biografioiden tiedot ovat puutteelliset, mutta jota ei haluttu sulkea tutkimuksen ulkopuolelle. Hänen kohdallaan aineistona käytettiin myös muita venäläisiä uutissivustoja.

Lisäksi etenkin luvussa seitsemän käsitellyjä Putinin sisäpiirin biografiatietoja on tarkistettu myös Pribylovskin vuonna 2016 julkaistusta teoksesta *Vokrug Putina: Biografitšeski spravotšnik (Putinin ympärillä: elämäkerrallinen hakemisto, suomennos TL)*, johon on koottu Putinin lähipiiristä 62 poliitikon ja liikemiehen laajat biografiat. Pribylovskin kokoama Putinin lähipiiri eroaa tiettyjen henkilöiden osalta Mintšenkon sisäpiirikuvauksesta, joten tässä tutkimuksessa ei voitu käyttää aineistona ainoastaan Pribylovskin kirjaa. Lisäksi useamman eri lähteen käyttäminen aineistona lisää tutkimustulosten luotettavuutta ja mahdollistaa sisäpiirin ja nuoren eliitin välisen vertailun.

Kaikki tutkimusaineisto on pyritty lukemaan venäjäksi, vaikka valtion verkkosivujen biografiat löytyvät myös englanninkielisinä versioina. Tällä on pyritty saamaan mahdollisimman paljon tietoa, sillä osa englanninkielisestä virallisesta materiaalista on informaation määrältään suppeampaa. Lisäksi *Kommersant*-verkkolehden biografiat sekä Pribylovskin kirja löytyvät vain venäjäksi. Vieraskielisen aineiston tutkimisessa ovat aina riskinä väärinymmärrykset ja käännösvirheet. Aineiston laajuuden vuoksi mahdolliset virheet tuskin vaikuttavat tutkimuksen yleisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin.

6. Nuoren eliitin sosiaalinen tausta ja rekrytoitumismallit – analyysi nuoren eliitin keskinäisistä yhtenäisyyksistä

Tässä luvussa käydään läpi nuoren venäläseliitin keskinäistä samankaltaisuutta. Sosiaalisen taustan tutkimisella voidaan yrittää selvittää joitakin elitisoitumisen perusedellytyksiä. Analyysissä tutkittavat yhteiskuntaluokka, koulutus, synnyinpaikka ja muut taustatekijät vaikuttavat poliittisiin asenteisiin, päätöksiin ja eliitin yhtenäisyyteen. Tutkimuksen taustamuuttujat on valittu aikaisemman Venäjän eliittitutkimuskirjallisuuden ja eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmetodin perusteella, ja niiden avulla on pyritty selvittämään nuoren eliitin rakennetta. Taustamuuttujiksi valikoituivat henkilön sukupuoli, synnyinpaikka, koulutustausta, voimaministeriö-, valtionyhtiö-, aluehallinto- tai presidentinhallintotausta. Lisäksi huomioitiin viran saamisvuosi ja puoluetusta. Koska taustamuuttujat oli muunnettava kaksiluokkaisiksi, niiden käyttö selitetään analyysin yhteydessä. Nuoreen eliittiin käytetyt taustamuuttujat ja niiden selitykset pätevät myös Putinin sisäpiirin tarkasteluun luvussa seitsemän.

Taustamuuttujien kohdalla on huomioitava, että ne ovat osittain päällekkäisiä tutkimuksen selektiomuuttujien (ks. luku 5.1) kanssa (esimerkiksi virka presidentinhallinnossa on selektiomuuttuja ja presidentinhallintotausta on taustamuuttuja). Tutkittaessa esimerkiksi ministerien voimaministeriötaustaa muuttujien päällekkäisyydet ovat väistämättömiä. Nämä päällekkäisyydet ja niiden tuottamat ongelmat on kuitenkin pyritty huomioimaan analyysissa.

6.1. Sukupuoli, synnyinpaikka ja perhetausta

Federaation tärkeimmät virat ovat koko nyky-Venäjän historian ajan olleet miesten hallussa. Riippumattoman Levada-keskuksen (2017) helmikuussa 2017 laatimassa mielipidemittauksessa 54 prosenttia venäläisistä ei halunnut naispresidenttiä seuraavien 10–15 vuoden aikana. Venäläiset eivät vaikuta olevan valmiita naisjohtajaan. Naisjohtajien puute näkyy myös nuorena eliitissä. Nuorena venäläiseliitistä 89 prosenttia¹³ on miehiä. Prosenttilukua dramaattisempaa on se, ettei Venäjän hallituksen ministereistä tai aluejohtajista yksikään ole nuori (alle 49-vuotias) nainen. 128 nimen joukosta vain 14 on naisia. Näistä 14 henkilöstä 13 toimii varaministerinä, eikä yksikään heistä työskentele voimaministeriöissä. Varaopetusministereinä ja varamaatalousministereinä toimii kaksi naista, samoin tiede- ja korkeakoulutuksen ministeriön ja talouskehitysministeriön varaministereinä on kaksi naista. Muut kuusi naista jakautuu kuuteen muuhun ministeriöön. Lisäksi Anna Kuznetsova työskentelee presidentinhallinnossa lapsiasianvaltuutettuna.

Naisten vähäinen edustavuus eliitissä ei tule yllätyksenä. Vuosina 1991–2012 vain yksitoista naista täytti 18 kaikkiaan 472:sta ministerinpaikasta. Lisäksi suurin osa näistä ministerinviroista oli vähemmän vaikutusvaltaisissa ministeriöissä, kuten työ-, maatalous- kulttuuri- ja sosiaaliministeriöissä. Vain kolme naista toimi varapääministereinä vuosina 1991–2012. (Semenova 2015, 145.) Toisaalta myös federaationeuvostossa ja duumassa naisedustajien määrä on ollut vähäinen. Mitä korkeammalle ”hallintopyramidia” tarkastellaan, sitä pienempi on naisedustajien määrä. Federaatio- ja aluetasolla naisten ja miesten edustavuus hallintoelimissä on Kochkinan mukaan vaihdellut 0 ja 10 prosentin välillä siten, että naiset ovat joko todella aliedustettuina tai eivät ole edustettuina lainkaan. (Kochkina 2001, 45–46.) Jos kaikkien naisten edustavuus on näin pientä tai jopa mitätöntä, nuorten naisten puuttuminen

¹³ Tutkimuksen prosentit on pyöristetty ykkösten tarkkuudella lukujen virhemarginaalin vuoksi. Tutkimuksen liitteenä oleva taulukko ja luvut on laadittu kvalitatiivisen aineistotarkastelun tuloksena.

hallituksesta ja kuvernöörin paikoilta sekä presidentinhallinnon merkittävimmiltä johtopaikoilta ei yllätä.

Nuoren eliitin alueellista jakautumista tutkittiin synnyinpaikan avulla. Taustamuuttajat päätettiin jakaa Moskovassa syntyneisiin (kyllä=1, ei=0), Pietarissa syntyneisiin (sama koodisto kuin edellisessä) ja muihin (ne joiden biografioissa synnyinpaikkana oli joku muu kaupunki kuin Moskova tai Pietari, eli Moskova 0, Pietari 0). Nuorista eliitin jäsenistä 20 prosenttia on Moskovassa syntyneitä ja kuusi prosenttia pietarilaissyntyneitä. Muuttajien kohdalla on huomioitu vain synnyinpaikka, joten myöhemmin lapsuus- tai nuoruusiässä muuttaneet puuttuvat kaupunkien tilastoista. Lisäksi on huomioitavaa, ettei Moskovon kategoriaan laskettu mukaan Moskovon kaupunkia ympäröivää Moskovon aluepiiriä ja siellä syntyneitä, ja Pietarin prosenttiluvussakin on mukana vain nimenomaan Leningradin kaupungin alueella syntyneet (eliittiin ei kuulunut nuoria, jotka olisivat syntyneet 1990-luvulla kaupungin nimenvaihdon jälkeen). Kahden nuoren eliitin jäsenen osalta ei henkilön synnyinpaikka ole tiedossa tai sitä ei ole mainittu virallisessa biografiassa tai Kommersant-verkkolehden sivuilla. Tietoja ei löytynyt myöskään muista verkkojulkaisuista. Nämä henkilöt saivat arvon nolla, eli heidän oletetaan syntyneen jossain muualla kuin Moskovassa tai Pietarissa. Heidät päätettiin ottaa tarkasteluun mukaan, koska heidän biografiansa ovat muuten varsin kattavat.

Eliitin synnyinpaikkakuntien tutkiminen on kiinnostavaa sosiaalisen liikkuvuuden kannalta. Onko federaation eliittiin mahdollista nousta muualta kuin isoista kaupungeista? Nuoren eliitin tutkimuksen perusteella vastaus on kyllä. Eliitin jäsenten synnyinpaikkakunnat vaihtelivat laajasti Venäjän eri alueiden välillä ja myös entisen Neuvostoliiton alueen eri osien välillä.

Venäjän federaation tilastopalvelun mukaan koko Venäjän asukasluku oli vuoden 2017 alussa 146,8 miljoonaa, joista 74 prosenttia asui kaupungeissa. Moskovon asukasluku saman vuoden alussa oli 12,4 miljoonaa. (Federal State Statistics Service 2017, 31 ja 40). Moskovassa asuu siis 8,4 prosenttia Venäjän väestöstä, joten moskovalaissyntyiset ovat nuorena eliitissä varsin ylliedustettuja. Pietarissa asukkaita on noin 5,3 miljoonaa (Federal State Statistics Service 2017, 42) eli noin 3,6 prosenttia koko väestöstä. Täten pietarilaissyntyistenkin voidaan katsoa olevan ylliedustettuina nuorena eliitissä. Huskeyn mukaan myös venäläisessä talouseliitissä pietarilais- ja moskovalaissyntyiset ovat ylliedustettuja. Hänen tutkimuksessaan tarkasteltujen suurimpien venäläisyhtiöiden

203 johtajasta 39,4 prosenttia on syntynyt Moskovassa tai Pietarissa. Koska näiden kaupunkien osuus Venäjän koko väestöstä on vain hieman yli kymmenen prosenttia, on moskovalais- ja pietarilaissyntyisillä nelinkertainen todennäköisyys nousta maan taloudelliseen eliittiin muissa Venäjän osissa syntyneisiin verrattuna. Myös Huskey jätti Moskova-muuttujan ulkopuolelle Moskovan alueella (oblast) syntyneet eliitin edustajat. (Huskey 2010b, 192.)

Toisaalta Moskovan ja Pietarin yliedustavuus venäläiseliitissä on luonnollista, sillä kaupungeissa väestö on koulutetumpaa kuin maaseudulla. Lisäksi Moskovassa ja Pietarissa sijaitsevat federaation tärkeimmät hallinnolliset ja poliittiset elimet ja virat. Suurin osa Neuvostoliiton eliitistä työskenteli ja asui Moskovassa, jolloin heidän lapsensakin todennäköisesti syntyivät siellä. Tämän tutkimuksen aineiston avulla ei ollut mahdollista laajasti selvittää eliittiaseman periytyvyyttä, sillä vain harvassa biografiassa oli mainittu henkilön perhetausta. Nuoren eliitin joukossa oli kuitenkin muutamia nimiä, joista oli tunnistettavissa heidän kuulumisensa toisen polven venäläiseliittiin. Lisäksi muutaman nuoren kohdalla Kommersant-verkkolehden artikkeleissa oli kerrottu vanhempien taustoista tai luottamustehtävistä. Esimerkkeinä toisen sukupolven eliittiin kuuluvista nuorista voi nostaa nykyisen maatalousministeri Dmitri Patruševin, joka on Venäjän turvallisuusneuvoston pääsihteerin Nikolai Patruševin poika, ja Ramzan Kadyrovin, joka on Tšetšenian tasavallan päämies jo toisessa polvessa.

Kolesnikovin (2018b) mukaan Venäjällä on käynnissä jonkinlainen ”kollektiivinen vallanperimys”. Putinin sisäpiirin lapset valtaavat merkittäviä valtion virkoja hallinnossa, valtionyhtiöissä ja -pankeissa. Prosessissa tärkeitä valtionvirkoja siirretään seuraavalle sukupolvelle samalla tavoin kuin omaisuutta siirretään perinteisesti. Poliittisten ja hallinnollisten virkojen pitäminen nykyisten sukujen hallinnassa edesauttaa taloudellisen vallan perimistä. (Kolesnikov 2018b.)

Pelkän synnyinpaikan avulla on kuitenkin mahdotonta olettaa henkilön kuuluvan ylempään sosiaaliseen yhteiskuntaluokkaan tai toisen polven eliittiin. Molemmat suurkaupungit asuttavat ihmisiä useista eri etnisistä ryhmistä kaikista yhteiskuntaluokista lukemattomin eri perhetaustoin. Alueellisella edustavuudella saattaa kuitenkin olla poliittista merkitystä hallinnosta riippuen. Esimerkiksi Jeltsinin aikana vaikutusvaltaisin osa eliitistä kuului ”Perheeseen” (bisnesihmisiä ja poliitikkoja Jeltsinin ympärillä), mutta noin viisi prosenttia oli saanut hallinnollisen kokemuksensa

Pietarista (eli työskennellyt kaupungin hallinnossa). Putinin noustua presidentiksi hän uudisti ylintä hallintoeliittiä ja ylensi *pitertsejä* eli Pietarissa poliittisen ja ammatillisen kokemuksensa saaneita ylimpiin virkoihin. (Semenova 2015, 145–146.) Putin nosti vallan huipulle miehiä, joiden kanssa oli työskennellyt Pietarin kaupunginhallinnossa Sobtšakin alaisuudessa, joten Putinin hallintoa alettiin nimittää Pietarin klaaniksi. (Myers 2016, 267–268.) Vuodesta 2000 lähtien nimitetyistä ministereistä noin 18 prosenttia on työskennellyt Pietarissa alue- tai paikallishallinnossa. (Semenova 2015, 145–146.)

Koska pietarilaissyntyisiä henkilöitä nuorena eliitissä on vain kuusi prosenttia, lievästä yliedustavuudesta huolimatta nuoren eliitin kohdalla ei voida enää puhua Pietarin klaanista. Toki muutamia Pietarin klaanin toisen polven edustajia nuoresta eliitistä löytyy, kuten jo mainittu Dmitri Patrušev ja maatalousministeriön varaministeri Ilja Šestakov, Putinin judokaverin ja duuman kansanedustaja Vasili Šestakovin poika. Huomioitavaa on, että pietarilaistaustaisten nuorten eliitin jäsenten osuus saattaisi olla suurempi, jos mukaan laskettaisiin Pietariin nuoruudessaan tai myöhemmällä iällä muuttaneet nuoren eliitin jäsenet.

Biografioista ei suoraan voi päätellä henkilöiden etnistä alkuperää. Ulkonäöstä, sukunimestä tai synnyinpaikasta voi tehdä oletuksia muttei tieteellisiä johtopäätöksiä. Semenovan (2015, 145) mukaan venäläinen eliitti on ollut etnisesti moninaista; vuonna 2010 etniset vähemmistöt muodostivat noin 20 prosenttia koko väestöstä, mutta ministeriöiden viroista jopa noin 40 prosenttia oli etnisiin vähemmistöihin kuuluvien hallussa. Neuvostoliitossa sen sijaan kommunistisen puolueen keskuskomitean eliitti oli etnisyydeltään suhteettoman venäläinen (Mawdsley ja White 2000). Myöskään henkilön varallisuudesta ei voi tehdä johtopäätöksiä biografiatietojen avulla. Koska korruptio kuuluu edelleen Venäjän hallintokulttuuriin, on rahalla varmasti osuutta myös eliitin muodostukseen ja etenkin uusien jäsenten rekrytointipäätöksiin. Nuoren eliitin etnisen alkuperän, varallisuuden ja yleisemminkin perhetaustan merkitys jää seuraavan tutkimuksen tarkasteltavaksi.

6.2. Koulutus

Nuoren eliitin koulutusta tutkittiin ensisijaisesti ns. eliittiyliopistojen avulla. Koulutustasoon ei kiinnitetty huomiota, sillä yliopistotutkinnosta on tullut *de facto* vaatimus minkä tahansa eliittiaseman saamiseksi Venäjällä. Esimerkiksi kaikilla

vuosina 1991–2012 toimineilla ministereillä on korkeakoulututkinto. (Semenova 2015, 144.)

Koulutuskriteeriksi valittiin opinnot jossakin niistä Venäjän korkeakouluista, jotka sijoittuvat maan kymmenen maineikkaimman yliopiston joukkoon. Venäjän yliopistoista on olemassa useita eri ranking-listoja, mutta tähän tutkimukseen valittiin yksi arvostetuimmista, QS World University Rankings 2019. Siinä käytetään kahdeksan indikaattorin¹⁴ metodia, jolla 101 venäläistä yliopistoa on laitettu paremmuusjärjestykseen. Tämän rankingin mukaan kymmenen maineikkainta venäläisyliopistoa ovat: 1) M. V. Lomonosoville nimetty Moskovan valtionyliopisto, 2) Pietarin valtionyliopisto (entinen Leningradin yliopisto), 3) Novosibirskin valtionyliopisto, 4) Tomskin valtionyliopisto (TSU), 5) Moskovan fysiikan ja teknologian instituutti, 6) Kansallinen ydinvoimatutkimusyliopisto MEPhI (National Research Nuclear University MEPhI, Moscow Engineering Physics Institute), 7) Moskovan teknillinen valtionyliopisto (Bauman-instituutti), 8) Moskovan talouskorkeakoulu (Higher School of Economics, HSE), 9) Tomskin polytekninen yliopisto (Tomsk Polytechnic University, TPU) ja 10) Moskovan valtiollinen kansainvälisten suhteiden instituutti, MGIMO. Jos nuoren eliitin jäsenen biografiasta löytyi merkintä yliopistotutkinnosta jossakin näistä kymmenestä yliopistosta, sai hänen kohdallaan koulutusmuuttuja arvon 1 ja jos ei, oli kyseisen henkilön koulutusmuuttujan arvo 0. Tällä haluttiin tarkastella, onko ns. eliittiyliopisto yksi rekrytointiväylä Venäjän poliittiseen ja hallinnolliseen eliittiin.

Venäjällä tutkintoa ei jaeta ylempään ja alempaan korkeakoulututkintoon, vaan tutkinnot jaetaan kolmeen osaan seuraavasti: 1) bakalavriat (vähintään 180, enintään 300 opintopistettä, 2) spetsialitet (vähintään 240, enintään 360 opintopistettä) ja magistratura (vähintään 90 ja enintään 120 opintopistettä) sekä 3) korkeimman ammattipätevyyden henkilöstön valmennus eli tohtoritutkinto, jonka opiskeluvaihetta kutsutaan eri aloilla eri nimillä. Bakalavriat-tutkintoa ja spetsialitet-tutkintoa voi opiskella vain keskikoulutodistuksella ja suorittamalla valtiollisen yhtenäisen päättötutkinnon (EGE). Maisteritutkintoon (magistratura) voi jatkaa joko bakalavriat-tai spetsialitet-tutkinnosta. Kaikki oppilaitokset voivat järjestää sekä maksutonta että maksullista koulutusta. Osa yliopistoista on yksityisiä, jolloin kaikki tutkintoon liittyvät opinnot ovat maksullisia. Vain noin kolmanneksella venäläisistä on varaa maksaa

---

¹⁴ erityishuomiossa yliopiston akateeminen maine, maine työnantajana ja opiskelijoiden määrä työntekijöihin nähden

opinnoistaan, ja noin puolet opiskelijoista käy töissä. (Lehto-Kylmänen 2014, 15 ja 30.) Maksulliselle puolelle on helpompi päästä kuin maksuttomalle, ja maksavilla opiskelijoilla on esimerkiksi enemmän tentin uusintamahdollisuuksia. Suosituimpien korkeakoulujen ja suosituimpien alojen lukukausimaksut ovat korkeampia kuin muualla. (Opetushallitus 2019.) Lukukausimaksut vaihtelevat noin 123,500 ruplasta 715,000 ruplaan (noin 1600–9600 euroa) lukuvuodessa (Study in Russia 2019) (ns. täydennyskoulutukset ja MBA-ohjelmat saattavat olla vielä kalliimpia). Tämän vuoksi on erityisen mielekästä tarkastella juuri suosituimpia ja maineikkaimpia korkeakouluja. Nuoren on oltava erittäin lahjakas opiskelija tai tultava varakkaasta perheestä päästäkseen opiskelemaan huippuyliopistoon. Onko koulutus huippuyliopistossa väylä Venäjän hallintoeliittiin? Tutkintonimikkeisiin tai koulutustasoon ei ole tässä tutkimuksessa kiinnitetty huomiota, vaan nimenomaan yksittäisiin eliittikorkeakouluihin.

Prakhov (2014, 5–6) käyttää venäläisistä huippuyliopistoista nimitystä *valikoiva yliopisto* perinteisemmän eliittiyliopisto-nimityksen sijaan, sillä hänen mukaansa Neuvostoliitossa yliopistot olivat suhteellisen tasa-arvoisia. Valikoiva yliopisto kuvaa oppilashakijoiden suurta määrää. Prakhovin tutkimuksen mukaan venäläisopiskelijan korkeakouluvalintaa ja valikoivaan korkeakouluun pääsemistä voi rajoittaa henkilökohtaisen koulumenestyksen lisäksi perheen tulotaso, opiskelijan heikko kulttuuripääoma ja lukio-opetuksen heikko laatu. Venäjällä koulutusjärjestelmä on pyritty laatimaan tasa-arvoiseksi, mutta todellisuudessa valikoivat yliopistot syventävät yhteiskunnan segregatiota ja vähentävät sosiaalista liikkuvuutta. Valikoivissa yliopistoissa opiskelleet vanhemmat siirtävät kulttuuri- ja tietopääomansa (ja useasti myös rahallisen avun) lapsilleen, jotka tällöin saavat etua vähäosaisemman taustan omaaviin nuoriin verrattuna. (Prakhov 2014, 21–22.)

Korkeakoulutus venäläisessä eliitti- tai valikoivassa yliopistossa vaikuttaa olevan melko tärkeä yksilön eliittiaseman saavuttamista edesauttava tekijä. Nuoresta eliitistä kolmannes, 34 prosenttia, on suorittanut tutkinnon jossakin näistä kymmenestä kärkiyliopistosta. Toki täytyy muistaa, että yleensä lahjakkaimmat opiskelijat opiskelevat parhaissa yliopistoissa, sillä parempi menestys lukiotasolla parantaa heidän mahdollisuuksiaan päästä valikoiviin yliopistoihin (Prakhov 2014, 6).

Näiden kymmenen maineikkaimmaksi listatun yliopiston lisäksi alueelliset valtionyliopistot ja teknilliset yliopistot olivat monen nuoren eliitin jäsenen koulutuksen

taustalla. Lisäksi Venäjällä osa ministeriöistä ylläpitää omia akateemisia instituutioitaan, jolloin instituutio toimii koulutusväylänä kyseisen ministeriön huipulle (Huskey 2010a, 371). Muutamia nuoria ministereitä ja varaministereitä oli biografioiden mukaan työskennellyt koko uransa opiskeluajoista lähtien tietyn ministeriön palveluksessa. Tässä on kyse neuvostoajalta perityistä erikoistuneista urapoluista, jolloin poliittisia kysymyksiä tarkastellaan osaston tai laitoksen näkökulmasta globaalin näkökannan sijaan. Venäjällä on siirrytty kohti ns. toista korkeakoulututkintoa, jonka tarkoituksena on luoda yhteinen tiedollinen ja arvollinen viitekehys. Näitä koulutuksia tarjoavat erilaiset valtionakatemit ja uudet MBA-ohjelmat. (Huskey 2010a, 371.)

Näitä hallintouralle valmistavia koulutusohjelmia päätettiin tarkastella myös nuoren eliitin kohdalla. Yksi merkittävimmistä hallintouran koulutuksen tuottajista on Venäjän presidentillinen kansantalouden ja julkishallinnon akatemia RANEPA¹⁵. Se perustettiin presidentin asetuksella vuonna 2010, jolloin kaksi aikaisempaa akatemiaa liitettiin yhteen (kansantalousakatemia ANE ja venäläinen julkishallinnon akatemia RAPA). Liitos toi yhteen myös kaksitoista muuta valtiollista koulutusinstituutiota. Nämä aikaisemmatakatemit olivat jo keränneet mainetta venäläisen poliittisen eliitin kouluttajina. Kansantalousakatemia ANE koulutti tulevia ministereitä neuvostoaikoina nomenklatuuran jäseniksi ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen (bisnes)johtajiksi. Julkishallinnon akatemia taas koulutti valtion tulevia virkamiehiä. (RANEPA 2019.)

Nuoren eliitin koulutustaustasta valikoivien yliopistojen lisäksi tutkitaan, kuinka monta prosenttia eliitistä on suorittanut tutkinnon tai täydennyskoulutuksen RANEPAssa. Tässäkään tarkastelussa huomiota ei kiinnitetä tutkintonimikkeisiin, vaan biografiamaininta RANEPASTa riittää täyttämään kriteerin (tutkinto RANEPAssa 1, ei mainintaa 0). Koska RANEPAnimitystä on käytetty vuodesta 2010 alkaen, lasketaan muuttujaan mukaan myös kansantalousakatemiassa tai julkishallinnon akatemiassa suoritettu tutkinto¹⁶. Lisäksi muuttujaan on laskettu mukaan henkilöreservikoulutukset, joiden koulutusosuuksista RANEPAnimitystä on pitkälti vastuussa ja joita on siksi vaikea erottaa RANEPAn muista koulutuksista.

Presidentinhallinnolla ja Venäjän hallituksella (federaatiolla) on kummallakin omat henkilöreservinsä, joista presidentin reservi on hierarkiassa korkeammalla. Käytännössä nämä reservit ovat nimilistoja, joilla olevat henkilöt saavat valtiollisiin johtotehtäviin

¹⁵ Tekstissä tästä lähtien käytetään lyhennettyä nimitystä RANEPAnimitystä.

¹⁶ venäjäksi: Академия народного хозяйства при Правительстве Российской Федерации ja Российская академия государственной службы, РАГС

valmentavaa koulutusta. Listoille kerätyt nimet ovat Venäjän kansalaisia, joilla on tarvittavat ammatilliset ja henkilökohtaiset kyvyt toimia valtiollisissa johtotehtävissä. (Gosslužba 2017, 1–3.) Korkeimpaan eli presidentin henkilöreserviin kuuluu vuoden 2019 alussa 142 henkilöä. Oikeus suositella henkilöitä presidentin henkilöreserviin on presidentinhallinnon virkamiehillä, hallituksen jäsenillä, muiden federaatiotason valtioneelinten johtajilla ja korkea-arvoisimmilla valtiollisilla toimijoilla. Vuosina 2015–2018 presidentti on nimittänyt presidentin reservistä 17 henkilöä korkeisiin virkatehtäviin (lista venäjäksi, katso liite 3). Presidentin ja hallituksen reservien lisäksi listoja on myös alueellisella ja kunnallisella tasolla. (Gosslužba 2017 ja 2019.)

Työ presidentin henkilöreservin muodostamiseksi alkoi vuonna 2008 ja ensimmäinen lista hyväksyttiin vuonna 2014. Toisaalta vastaavana presidentin hyväksymänä potentiaalisten poliittisten johtohenkilöiden listana voidaan pitää jo vuonna 2009 laadittua Medvedevin Kultainen 100 -listaa, joka oli ensimmäinen 1000 nimen joukosta julkaistu henkilöreservilista. Listalle oli koottu 36 ihmistä federaatiotason hallintoelimistä, 23 työntekijää aluehallinnoista, 31 henkilöä yritysmaailmasta ja 10 nimeä järjestöistä, tiede- ja koulutuselimistä. Listalle pääsyn kriteerinä oli 25–50-vuoden ikä. (President of Russia 2009.)

Tämän tutkimuksen määrittelemästä nuoresta eliitistä kahdeksan henkilöä kuuluu uusimpaan, tammikuussa 2019 julkaistuun presidentin henkilöreserviin. Prosentteissa tämä on noin kuusi prosenttia. Toisaalta ylennys tarpeeksi korkeaan virkatehtävään on yksi peruste nimen poistamiselle henkilöreservilistalta (Gosslužba 2017, 8). Vuosina 2015–2018 henkilöreservilistalta ylennetyistä 17 henkilöstä 13 (eli noin 10 prosenttia koko nuoren eliitin joukosta) kuuluu tämän tutkimuksen määrittelemään nuoreen eliittiin. Kun nykyiseen henkilöreserviin kuuluvat ja henkilöreservilistalta jo korkeampiin virkatehtäviin ylennetyt nuoret eliitin jäsenet lasketaan yhteen, on yhteislukumäärä 21 henkilöä. Tämä tarkoittaa koko nuoresta eliitistä noin 16 prosenttia.

Nuoresta eliitistä yli kolmannes eli 36 prosenttia on suorittanut joko henkilöreservikoulutuksen tai muun tutkinnon/täydennyskoulutuksen RANEPAssa biografioiden perusteella. Selkeästi näillä koulutuksilla on merkittävä vaikutus hallintoeliitin rekrytoinnissa. Koulutustaustaan liittyviä muuttujia ja lukuja selvennetään seuraavassa taulukossa.

Taulukko 1: Nuoren eliitin koulutustausta

Koulutusmuuttuja	Osuus nuoresta eliitistä % (n=128)
Koulutus eliittiyliopistossa	34
Presidentin uusimmalla henkilöreservilistalla (2019)	6
Ylennetty presidentin henkilöreservistä 2015–2019 (liite 3)	10
Henkilöreservitausta (joko uusimmalla henkilöreservilistalla tai ylennetty listalta 2015–2018)	16
RANEPA/henkilöreservikoulutus	36

6.3. Aikaisemmat työtehtävät

Kolesnikovin (2018b) mukaan työ valtiolla tai valtionyhtiöissä nähdään Venäjällä melko houkuttelevana uravaihtoehtona. Eliittiin rekrytoitumisen kannalta aikaisempien työtehtävien tarkastelu ja vertailu on tärkeää. Ovatko eliittiasemaan nousseiden nuorten urataustat samankaltaiset ja minkälaisia eri uravaihtoehtoja valtion johtaviin virkoihin rekrytoituneiden taustoista löytyy?

Lisäksi kiinnostavaa on tutkia nuoren eliitin osalta silovikien osuutta ja tarkastella, miten tämän tutkimuksen nuori eliittiaineisto suhteutuu aikaisempaan akateemiseen keskusteluun silovikien asemasta eliitissä. Onko voimaministeriötaustaisten henkilöiden aika eliitissä ohi vai onko voimaministeriötausta edelleen relevantti tapa nousta Venäjän hallinnon huipulle?

Huskey (2010a, 364) tutki vuoden 2008 Venäjän poliittisen eliitin aikaisempia työtehtäviä ja hänen mukaansa 47 prosenttia eliitistä oli työskennellyt koko uransa valtion palveluksessa. Huskey sisällytti korkeimpaan poliittiseen hallintoeliittiin pääministerin, varapääministerit, ministerit ja varaministerit. 20 prosenttia eliitistä oli työskennellyt koko uransa ainoastaan yhdessä ja samassa ministeriössä. 14 prosenttia eliitistä oli tehnyt akateemista työtä ja noin 20 prosenttia oli työskennellyt elinkeinoelämässä. Vuoden 2008 hallituksen ministereistä noin 27 prosenttia oli työskennellyt voimaministeriössä¹⁷. (Huskey 2010a, 364.)

Nuoren eliitin kohdalla tulokset aikaisemman työuran suhteen ovat samankaltaiset kuin Huskeyn tutkimuksessa. Nuorista eliitin jäsenistä lähes puolet, 47 prosenttia, on työskennellyt valtiolla joko alue- tai kaupunginhallinnollisissa tehtävissä. Tähän

¹⁷ Huskeyn voimaministeriömäärittelmä ks. luku 2.3.

kategoriaan laskettiin mukaan myös Neuvostoliiton kommunistisen puolueen aluehallinnon tehtävät. Aluehallintotaustan kohdalla on huomioitava, että noin 30 prosenttia nuoresta eliitistä toimii tällä hetkellä alueensa päämiehenä eli automaattisesti aluehallinnossa. Jos alueiden päämiehiä ei lasketa tarkasteluun mukaan, on silti merkittävällä osalla eli noin 23 prosentilla muusta nuoresta eliitistä tausta alue- tai kaupunginhallintotasolla.

Valtionyhtiötaustaisia henkilöitä nuoresta eliitistä on noin 16 prosenttia. Valtionyhtiömuuttujan rajaamiseen päätettiin käyttää Forbesin (2019) listaa Venäjän 25 suurimmasta valtionyhtiöstä. Muita merkittäviä yrityksiä ei laskettu tarkasteluun mukaan, jotta muuttuja olisi selkeämpi ja koska huomio haluttiin kiinnittää nimenomaan valtionyhtiöihin. Jos siis henkilö oli työskennellyt jossakin näistä Forbesin nimittämistä yhtiöistä¹⁸, sai henkilö valtionyhtiömuuttujan kohdalla arvon 1.

Venäjällä toimii lukematon määrä kansallisia ja kansainvälisiä yksityisyhtiöitä sekä valtionyhtiöitä, joten se, että 16 prosenttia nuoresta eliitistä on työskennellyt 25 suurimmassa venäläisessä valtionyhtiössä, on merkittävä osuus. Toisaalta nämä yritykset ovat äärimmäisen tärkeitä Venäjän valtion taloudelle ja valtavia työllistäjiä Venäjällä. Esimerkiksi Venäjän suurimmaksi valtionyhtiöksi listattu öljy- ja kaasuyhtiö Gazprom työllisti vuonna 2018 463,000 työntekijää ja sen markkina-arvo oli noin 57,8 miljardia dollaria (Forbes 2019). Yrityksistä seitsemän toimii öljy- ja/tai kaasualalla, ja ne kaikki lukeutuvat myös kymmenen suurimman venäläisen valtionyhtiön joukkoon. Tämä kertoo energiasektorin merkittävydestä Venäjän taloudelle. Lisäksi listalta löytyvät muun muassa neljä pankki- ja finanssialan yritystä, kolme teräsyhtiötä ja kolme kaivosalan yritystä.

Nuoren eliitin joukosta 15 prosentilla oli biografiassaan maininta voimaministeriötaustasta. Tässä tutkimuksessa voimaministeriökategoriaan laskettiin mukaan puolustusministeriö, sisäministeriö (MVD), hätätilaministeriö, oikeusministeriö, turvallisuusvirastot (kuten KGB ja FSB) ja korkeimmat oikeusvirastot (kuten yleinen syyttäjä)¹⁹. Kategoriaan hyväksyttiin myös pidempi työskentelyjakso armeijan palveluksessa pois lukien normaali asepalvelus. Voimaministeriötaustaksi ei kuitenkaan katsottu alue- tai kaupunginhallintojen lakiasioiden hoitoa tai työskentelyä

¹⁸ henkilön katsottiin täyttävän muuttujan ehdot myös, jos henkilö oli omistanut osan yrityksestä tai toiminut yrityksen hallituksessa tai johtokunnassa. Lisäksi muuttujaan laskettiin mukaan myös näiden yritysten tytäryhtiöt.

¹⁹ Voimaministeriömääritelmä eroaa esim. Huskeyn (2010, 364) määritelmästä siten, ettei Huskey laske mukaan hätätilaministeriötä.

erilaisissa lakimiestehtävissä, vaan muuttuja haluttiin yhdistää nimenomaan valtionhallintoon. Voimaministeriötaustan kohdalla on erityisesti huomioitava se, että erilaiset vakoilu- ja ulkomaantiedustelun tehtävät on helposti jätetty pois virallisesta biografiasta, mikä saattaa laskea turvallisuusvirastoissa työskennelleiden edustavuutta tilastoissa.

15 prosentin osuus on kuitenkin huomattavasti pienempi kuin eliittikeskustelussa aikaisemmin esiin nousseet osuudet voimaministeriötaustaisten henkilöiden määrästä eliitissä. Nuoresta eliitistä kuusi henkilöä työskentelee virkansa puolesta jonkin voimaministeriön palveluksessa, joten jos heitä ei lasketa tarkasteluun mukaan, on noin 11 prosentilla muusta nuoresta eliitistä työkokemusta voimablokista. Silovikeja on nuoren eliitin joukossa huomattavasti vähemmän kuin Kryštanovskajan (2008) arvioissa (noin puolet) koko hallintoeliitistä ja vielä vähemmän kuin Kryštanovskajaa kritisoineiden Riveran ja Riveran (2018) arvioissa (noin yksi viidesosa). Tämän tutkimuksen tulos vahvistaa Renzin (2006) arviota siitä, että Putinin 2000-luvun alun rekrytointivalinnat perustuivat henkilökohtaisiin luottamussuhteisiin eikä voimaministeriöosaamiseen. Nuoren eliitin kohdalla voimaministeriötausta ei ole yhtä vahva kuin 2000-luvun alun eliitillä.

Nuoren eliitin työtaustoissa presidentinhallinnon rooli on yksi tarkasteltava muuttuja. Huskeyn (2010a, 367) mukaan presidentinhallinto on ottanut neuvostoaikaisen kommunistisen puolueen roolin korkeimpien virkojen rekrytointiväylänä. Nuoren eliitin kohdalla tämä väite ei täysin vaikuta pätevä, sillä nuoresta eliitistä 17 prosenttia on työskennellyt tai työskentelee paraikaa presidentinhallinnossa. Toisaalta Huskeynkin mukaan presidentinhallinnon rooli korostuu mitä korkeammista viroista on kyse. Vuonna 2008 18 prosenttia varaministereistä oli työskennellyt presidentinhallinnossa, mutta ministreistä 27 ja kuudesta hallituksen tärkeimmän viran haltijasta jopa 67 prosenttia oli presidentinhallintotaustaisia (Huskey 2010a, 367). Suurin osa tämän tutkimuksen määrittelemästä nuoresta eliitistä toimii joko varaministereinä, mihin verrattuna Huskeyn prosenttiluvut vaikuttavat yhteensopivilta, tai kuvernööreinä, joita Huskeyn tutkimuksessa ei ole lainkaan huomioitu. Presidentinhallintotaustaisten nuoren eliitin jäsenten prosenttiosuus ilman presidentinhallinnossa tällä hetkellä työskenteleviä viittä henkilöä on noin 13 prosenttia. Nuoren eliitin kohdalla prosenttiosuutta siis hieman nostavat presidentinhallinnossa paraikaa työskentelevät nuoren eliitin jäsenet, joita Huskeyn hallintoeliittimääritelmä ei pidä sisällään. Tämän tutkimuksen nuoren

eliitin presidentinhallintotaustaan laskettiin myös federaatiopiirien presidentin täysivaltaisten edustajien hallinnot.

Aikaisempaan työuraan liittyen tutkimuksessa siis tarkasteltiin nuorten eliitin jäsenten taustaa aluehallinnoissa, valtionyhtiöissä, voimaministeriöissä ja presidentinhallinnossa. Näistä aluehallintotausta oli selkeästi yleisin muuttuja nuoren eliitin työtaustoissa. Biografioista ilmenneitä muita yleisiä työnantajia olivat eri ministeriöt ja erityisesti talouskehitysministeriö ja ulkoministeriö eli diplomaattiura. Monet eliitin jäsenet, joiden työtaustasta ei aluehallinnon, valtionyhtiön, voimaministeriöiden tai presidentinhallinnon kautta löytynyt selitystä nykyiseen melko korkeaan virka-asemaan, olivat olleet nykyisen työnantajainstituutionsa palveluksessa jo opiskeluaajoista lähtien. Tässä on kyse jo koulutustaustan tarkasteluosuudessa mainitusta neuvostoajalta peräisin olevasta byrokraattiurasta, jolloin koko ura suoritetaan tietyn ministeriön tai instituution palveluksessa. Yhteen ministeriöön tai virastoon keskittyvät erikoistuneet byrokraattiurat aiheuttavat eliitin fragmentoitumista ja vähentävät eliitin yhteistä kokonaisvaltaista näkemystä valtion toiminnasta ja tavoitteista (ks. esim. Huskey 2010a, 371).

6.4. Eliitin liikkuvuus, Venäjän johtajat -kilpailu ja puoluetusta

Venäjän eliitin sosiaalinen liikkuvuus on yksi tämän eliittitarkastelun pääasiallisista tutkimuskohteista. Onko Venäjällä todella käynnissä eliitin ”nuorennusleikkaus”? Yhdeksi tutkimuksen muuttujista asetettiin nykyiseen virkaan nimittämisen ajankohta. Muuttajasta käytetään tässä nimitystä ”uusi virassaan”. Uusi virassaan -muuttujan kohdalla henkilö sai arvon 1, jos hänet oli nimitetty nykyiseen virkaansa tammikuussa 2017 tai sen jälkeen.

Nuorista eliitin jäsenistä 62 prosenttia oli virassaan uusia eli nimitetty virkaansa tammikuun 2017 aikana tai sen jälkeen. Tämä viittaa siihen, että eliittiä on pyritty uudistamaan. Etenkin systemaattisilta vaikuttaneet useat kuvernöörinvaihdokset ennen presidentinvaaleja aiheuttivat laajaa huomiota mediassa (ks. esim. Zubarevich 2017 tai Tikka 2017). Toisaalta myös eliitin sisällä on kiertoa. Uusia kuvernöörejä on nimitetty ministeriöistä ja toisaalta kuvernöörin virasta on siirrytty ministereiksi (esimerkiksi Kaukoidän kehitysministeri Kozlov toimi aikaisemmin kuvernöörinä).

Kremlissä pyritään ylläpitämään kuvaa avoimesta yhteiskunnasta ja luomaan sosiaalisia hissejä valtion huippuvirkoihin. Tästä yhtenä esimerkkinä toimii syksyllä 2017 lanseerattu uusi kykykilpailu Lidery Rossii (Venäjän johtajat). Kilpailussa etsittiin uusia

potentiaalisia johtajia kaikkialta Venäjältä ja kaikilta eri sektoreilta. Osallistujilta vaadittiin alle 50 vuoden ikää ja Venäjän kansalaisuutta. Kilpailusta on tarkoitus tulla jokavuotinen, ja järjestyksessään toinen kilpailu alkoi lokakuussa 2018. Toisena vuonna osallistumiskriteereitä muutettiin niin, että iältään osallistujien on oltava alle 55-vuotiaita (ensimmäisen vuoden ikärajaa nostettiin viidellä vuodella) ja myös venäjänkielentaitoiset ulkomaalaiset voivat ilmoittautua mukaan. Kilpailu on nelivaiheinen, ja toisen kauden voittajat valittiin maaliskuussa 2019 järjestettävässä finaalissa. Voittajille tarjotaan vuodeksi henkilökohtainen mentori Venäjän yritysmaailman tai valtionhallinnon huipulta sekä miljoonan ruplan (noin 13 500 euron) arvoinen stipendi koulutukseen valitsemassaan venäläisessä yliopistossa. (Lidery Rossii 2019.) Palkintosumma kuvastaa sitä, että kyseessä on lähinnä täydennyskoulutus. Esimerkiksi Moskovan lähellä sijaitsevan johtamiskorkeakoulu Skolkovon MBA-tutkinnon hinta on palkintosummaan verrattuna moninkertainen (60 000 euroa) (Skolkovo 2019).

Kilpailun toimiminen sosiaalisena hissinä on haluttu tuoda esiin julkaisemalla kilpailun voittajien ja osallistujien virkanimityksiä. Ensimmäisenä vuonna osallistujia oli lähes 200 000, joista voittajiksi valikoitui 103 henkilöä. Kilpailun jälkeen uuden viran valtion hallinnossa tai yritysmaailmassa on saanut kilpailun osallistujista 67 henkilöä, joista kaksi nimitettiin kuvernöörin virkaan ja neljä federaation varaministereiksi. (Tass 2019.) Molemmat uudet kuvernöörit kuuluvat tämän tutkimuksen nuoreen eliittiin. Heistä Jamalin Nenetšian autonomisen piirin kuvernööri Artjuhov pääsi kilpailussa semifinaaliin saakka ja Amurin kuvernööri Orlov oli myös osallistujien joukossa (Lidery Rossii 2018). Neljästä kilpailun voittaneesta uudesta varaministeristä kolme kuuluu tämän tutkimuksen nuoreen eliittiin. Neljännen varaministerin viran saaneen voittajan synnyinvuosi rajoittuu vuoden verran tämän tutkimuksen nuoren eliitin rajauksen ulkopuolelle.

Kilpailu on osa laajempaa keväällä 2017 laadittua ”Venäjä - mahdollisuuksien maa” -ohjelmaa, joka perustettiin presidentti Putinin aloitteesta ja jonka tarkoitus on toimia sosiaalisena hissinä aktiivisille kansalaisille (Tass 2019). Kilpailua organisoivat presidentinhallinnon varajohtaja Sergei Kirijenko yhdessä RANEPAn kanssa (Burkhardt 2018). Biografioiden ja Lidery Rossii -verkkosivujen tietojen perusteella tämän tutkimuksen nuoresta eliitistä viisi henkilöä osallistui kilpailuun vuonna 2017, mikä prosenteissa tarkoittaa vajaata neljää prosenttia. Kilpailun arvioiminen eliittiväylänä on yhden vuoden perusteella vielä liian aikaista. Nähtäväksi jää, onko

kilpailusta tulossa uusi todellinen väylä venäläiseen eliittiin vai onko kilpailun tarkoitus toimia ”kulissina” yhtäläisten mahdollisuuksien olemassaolosta ja hallinnon uudistumishalusta.

Nuoren eliitin liikkuvuuden suhteen olisi mielekästä tutkia myös liikettä eliitti-instituutioiden välillä; esimerkiksi kuinka moni nuorista on työskennellyt sekä aluejohtajana että ministerinä tai sekä valtionyhtiössä että voimaministeriössä ja niin edelleen. Presidentinhallintotaustan ja muiden taustamuuttujien välistä yhteyttä on tarkasteltu seuraavassa luvussa nuoren eliitin ja Putinin sisäpiirin välisen vertailun yhteydessä. Nuoren eliitin kohdalla yllättävää oli se, ettei yksikään nuoren eliitin edustaja täyttänyt sekä valtionyhtiö- että voimaministeriötaustan ehtoja. Vaikuttaa siis siltä, että nuoressa eliitissä ei ole liikkuvuutta ainakaan voimaministeriö- ja valtionyhtiöinstituutioiden välillä.

Boolean algebran tarkastelu rajattiin myös vain korkeimmissa asemissa työskenteleviin nuoriin eliitin jäseniin, joiksi laskettiin presidentinhallinnon työntekijät ja hallituksen ministerit. Heitä oli 14 henkilöä eli noin 11 prosenttia koko nuoresta eliitistä. Tulokset eivät eronneet juurikaan koko nuoren eliitin tarkastelusta. Korkeimmissa asemissa työskentelevistä nuoren eliitin jäsenistä vain yhdellä, presidentin neuvonantajana työskentelevällä Edelgerijevillä, oli taustaa voimaministeriössä (tarkemmin sisäministeriö MVD:ssä) ja valtionyhtiötaustaa vain kolmella, energiaministeri Novakilla, talouskehitysministeri Oreškinilla ja maatalousministeri Patruševilla. Instituutioiden välistä liikkuvuutta ei siis juuri ollut havaittavissa, mutta puolet oli uusia virassaan. Yhteistä nimittäjää korkeassa asemassa työskentelevien henkilöiden väliltä ei kuitenkaan löytynyt. Yksikään taustamuuttuja ei täyttänyt kaikkien henkilöiden kohdalla, ja toisaalta kukaan ei täyttänyt kaikkia muuttujia. 14 henkilöstä kahdeksan oli opiskellut valikoivassa yliopistossa ja kuudella oli aluehallintotaustaa.

Mediassa ja muissa ei-akateemissa (ja akateemisissakin) julkaisuissa usein painotetaan eliitin henkilökohtaisia yhteyksiä Putiniin. Näitä tutkitaan lisää seuraavassa luvussa, kun tarkasteluun mukaan otetaan myös Putinin sisäpiiri. Nuoren eliitin kohdalla vaikuttaa kuitenkin biografioiden perusteella siltä, että muodolliset yhteydet Putiniin ovat vähäiset. Pietarilaisia on eliitissä enää muutama prosentti ja samoin voimaministeriötaustaisten henkilöiden osuus on vähentynyt. Presidentinhallintotaustakaan ei ole merkittävä yhdistäjä. Kolesnikovin kuvaama ”kollektiivisen vallanperimyksen” ilmiö (ks. luku 6.1) on toki tämänkin tutkimuksen

nuoren eliitin kokoonpanossa havaittavissa, mutta eliittiin on noussut myös lukuisia nuoria henkilöitä, joilla ei vaikuta olevan muodollisia yhteyksiä Putiniin tai hänen sisäpiiriinsä kuuluviin henkilöihin. Vastaus vaikuttanee löytyvän Semenovan (2015, 149) jaottelusta erikoistuneisiin ja lojaaleihin henkilöihin. Erikoistuminen tapahtuu ministeriöiden ja koulutusinstituutioiden (kuten RANEPAn) järjestämien tutkintojen kautta. Lojaalisuutta on vaikeampi tutkia biografioiden avulla, etenkin kun pietarilaisuus ja presidentinhallintotausta eivät nousseet vahvasti esiin nuoren eliitin biografioista, mutta yhtenä lojaalisuuden mittarina tässä tutkimuksessa tarkasteltiin puoluetusta.

1990-luvulla vallinneen dominoivan puolueen puuttumisen jättämä tyhjiö poistui, kun Putinille myönteinen Yhtenäinen Venäjä -puolue perustettiin vuonna 2001. Muutamassa vuodessa suurin osa Venäjän kuvernööreistä, duuman kansanedustajista ja muusta poliittisesta eliitistä liittyi puolueeseen. Reuterin (2010) mukaan puoluetta käytettiin vahvasti eliittiin rekrytoimisen väylänä. Kun alueellisten johtajien ja muun eliitin autonomia väheni ja käytettävät resurssit menettivät arvoaan, johtajat sitoutuivat todennäköisemmin dominoivaan puolueeseen. (Reuter 2010, 294–295.)

Vuosina 2003–2007 Yhtenäisen Venäjän käyttämä rekrytointistrategia oli houkutella eri alueiden suosituimmat kuvernöörikandidaatit puolueen listoille, mutta vuoden 2007 lopussa tilanne muuttui. Puolue alkoi suosia puolueen sisäisiä henkilöitä virkanimityksissä uusien jäsenten värväämisen sijaan. Puolueuskollisuudesta tuli tärkeä virkanimitysten perusta. Dominoivan puolueen perustaminen oli Kremlin tapa varmistaa eliitin uskollisuus ja koheesio ja samalla mahdollistaa autoritaarisen järjestelmän ylläpito. (Reuter 2010, 297–298, 321–322.)

Vuoden 2011 parlamenttivaaleissa Yhtenäinen Venäjä kuitenkin menetti suosiotaan ja puolueen äänisaalis putosi vuoden 2007 64,3 prosentista 49,5 prosenttiin. Suosion menetystä ennakoivat jo saman vuoden keväällä järjestetyt aluevaalit, joissa puolueen suosio oli 50,1 prosenttia. Parlamenttivaaleja seurasivat laajat vaalivilppisyytökset, jotka johtivat protestiaaltoon. (Golosov 2012, 3–6.) Vuoden 2012 presidentinvaaleissa Putin oli Yhtenäinen Venäjä -puolueen ehdokkaana, mutta vuoden 2018 vaaleissa hän oli itsenäinen ehdokas kuitenkin käyttäen puoluekoneistoa alueelliseen kampanjointiin (Pertsev 2018). Putin ei ole koskaan muodollisesti rekisteröitynyt puolueeseen, vaikka puolue muodostettiin hänen ympärilleen (Golosov 2012, 4).

Valtioissa, joissa eliitti on heikko ja joissa keskeisimmät johtajat kontrolloivat suurinta osaa resursseista, ei dominoivaa puoluetta ole. Heikko eliitti hyötyisi mieluusti institutionalisoituneen puolueen tuomista eduista, muttei keskusvallalla ole kannustimia tällaiseen järjestelyyn. Saudi-Arabia on Reuterin mukaan malliesimerkki tällaisesta valtiosta. Jos taas koko eliitti on suhteellisen tasapuolisesti vahva, ei kenelläkään eliitistä ole kannustimia sitoutua puolueeseen, kuten Reuterin mukaan 1990-luvun Venäjällä. 2000-luvun alussa taas kukaan Venäjän johdossa tai eliitissä ei pystynyt yksin kontrolloimaan resursseja, jolloin vahvan hallitsevan puolueen luominen oli mahdollista. (Reuter 2010, 303–304.)

Onko Yhtenäinen Venäjä -puolue edelleen tärkeässä asemassa ja eliitin rekrytointiväylä, vai onko Venäjä kenties ajautumassa Saudi-Arabian tapaiseen keskusjohtoiseen järjestelmään, jossa dominoiva poliittinen puolue menettää merkityksensä? Kyseinen aihe vaatisi huomattavasti laajempaa tarkastelua, mutta nuoren eliitin yhteys puolueeseen vaikuttaa heikohkolta.

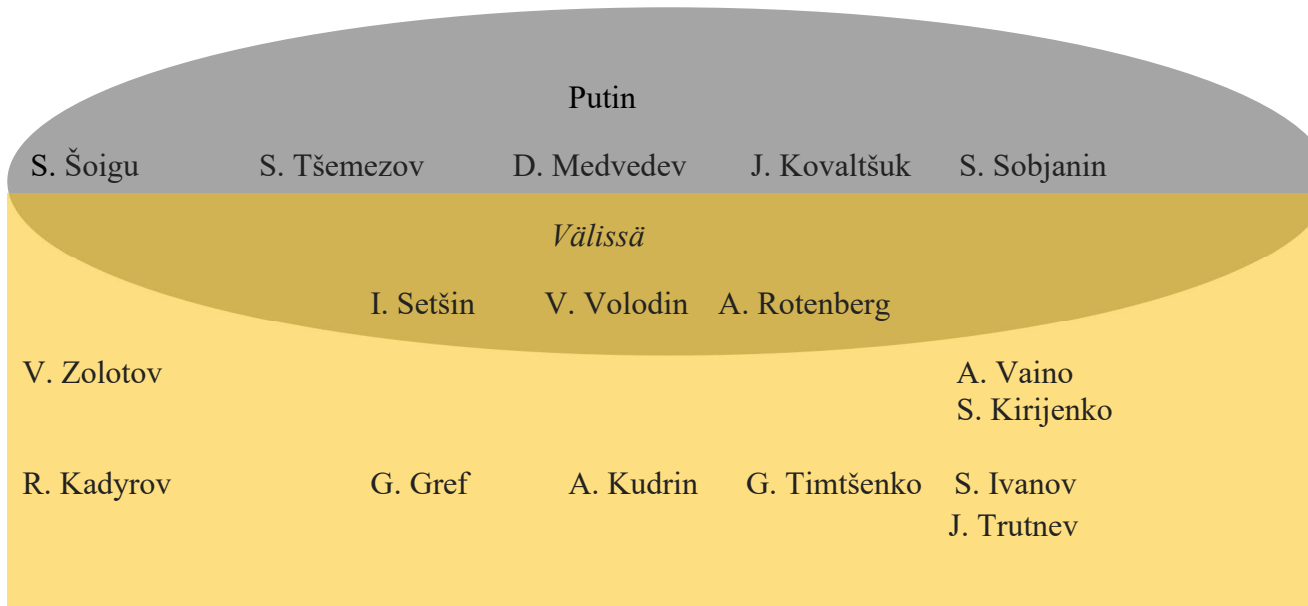
Nuoren eliitin yhteyttä Yhtenäinen Venäjä -puolueeseen tutkittiin yksinkertaisesti laskemalla prosentit niistä eliitin jäsenistä, joiden biografiassa puoluetusta oli mainittuna. Muuttuja sai siis arvon 1, jos Yhtenäinen Venäjä tai sen nuorisojärjestö oli mainittu virallisessa biografiassa tai Kommersant-verkkolehden biografiassa. Tällä haluttiin myös tarkastella puoluejäsenyyden merkitystä virallisissa yhteyksissä. Jos puoluetusta on valtiollinen meriitti tai merkki tarvittavasta lojaalisuudesta, on puoluetusta mainittuna henkilön virallisessa biografiassa. Nuoresta eliitistä kuitenkin vain noin 14 prosentilla on biografiassaan merkintä kuulumisesta Yhtenäinen Venäjä -puolueeseen. 2010-luvun tunnetuimman Putinin hallinnon kriitikon Aleksei Navalnyin lanseeraaman ”huijareiden ja varkaiden puolue”-pilkanimen leviäminen Internetissä lienee heikentäneen Yhtenäisen Venäjän arvostusta ja vähentäneen eliitin halua tulla yhdistetyksi puolueeseen (Navalnyista ks. esim. Myers 2016, 534).

Toki täytyy muistaa, että todellinen puolueeseen kuuluvien määrä saattaa olla huomattavasti suurempi, mutta puoluetusta ei biografioissa saa suurta huomiota. Lisäksi on huomioitava Huskeyn (2010a) väite siitä, että venäläiseliitti on muodostunut lähes täysin vaaleilla valittavien henkilöiden ulkopuolelta, ja puoluekoneisto on nimenomaan vaalien voittamiseen tähtäävä väline. Jos tässä tutkimuksessa nuoreen eliittiin laskettaisiin mukaan myös duuman nuoret kansanedustajat, olisi Yhtenäinen Venäjä -puolueen merkitys eliitissä todennäköisesti suurempi.

7. Vertaileva analyysi nuoren eliitin ja Putinin sisäpiirin välillä

Tässä tutkimuksessa Putinin sisäpiirin määrittelemiseen ja rajaamiseen on käytetty Mintšenkon Politburo 2.0 -tutkimusta. Putinin sisäpiiriä on tarkasteltu käyttäen samoja taustamuuttujia ja kriteereitä kuin nuoren eliitin taustoja tarkasteltaessa, eli heille on annettuja arvoja 1 ja 0 (kyllä ja ei). Putinin sisäpiiri on tässä tutkimuksessa rajattu Mintšenkon mukaan Politburo 2.0 -jäseniin (members), jäsenen ja jäsenkandidaatin väliin jääviin henkilöihin (in-between) ja Politburo 2.0 -jäsenkandidaatteihin (Politburo 2.0 candidate members) (katso kuvio 1). Jäsenkandidaattiehdokkaat (nominees) rajattiin sisäpiirin ulkopuolelle, jotta sisäpiiri pysyisi nimensä mukaisena eli Putinin lähipiirinä, mutta sisäpiiristä haluttiin kuitenkin tarpeeksi suuri otos nuoreen eliittiin vertailun onnistumiseksi. Tämän tutkimuksen määrittelemään sisäpiiriin kuuluu 49 henkilöä, joista Anton Vaino ja Ramzan Kadyrov kuuluvat ikänsä ja virkansa puolesta myös nuoreen eliittiin. Koska tässä tutkimuksessa päämielenkiinto on nuorena eliitissä, otetaan Vaino ja Kadyrov huomioon vain nuoren eliitin ryhmässä. Siksi sisäpiirin otosten määräksi muodostuu 47.

Kuvio 1: Politburo 2.0 jäsenet, kevät 2017

Lainvalvontaviranomaiset	Valtiokapitalismi	Poliittinen ryhmittymä	Yksityinen liiketoiminta	Tekninen ryhmittymä (keskuskomitean sihteeristö)
--------------------------	-------------------	------------------------	--------------------------	--

Politburo 2.0 jäsenkandidaatit

A. Bortnikov	A. Miller	A. Gromov	A. Usmanov	A. Belousov
A. Bastrykin	N. Tokarev	D. Peskov	V. Potanin	E. Nabiullina
N. Patrušev	A. Kostin	V. Matvijenko	O. Deripaska	I. Šuvalov
J. Tšaika		S. Lavrov	M. Fridman	D. Kozak
J. Školov		Partiarkka Kirill	V. Alekperov	A. Dvorkovič
V. Lebedev		T. Ševkunov	L. Mihelson	A. Hloponin
S. Naryškin		V. Surkov		A. Siluanov
				I. Artemjev
				T. Golikova

Jäsenkandidaattiehdokkaat

Nuoremmat lainvalvontaviranomaiset	”Prinssit”	Vanha kaarti	Johtajat
------------------------------------	------------	--------------	----------

A. Djumin	A. Vorobjov	B. Gryzlov	R. Abramovič	V. Mutko
D. Mironov	S. Ivanov Jr.	V. Žirinovski	A. Mordašov	A. Tkatošov
J. Zinitišev	D. Patrušev	G. Zjuganov	V. Bogdanov	D. Manturov
D. Kotšnev	B. Kovaltšuk	S. Mironov	Z. Magomedov	A. Novak
M. Babiš	R. Rotenberg	R. Minnihanov	S. Kerimov	O. Belosеров
	P. Fradkov	J. Savtšenko	V. Rašnikov	D. Kobylkin
	A. Tšaika	A. Artamonov	V. Lisin	A. Nikitin
	I. Šestakov	A. Tulejev	I. Makhmudov	
	A. Murov		V. Vekselberg	
			V. Jevtušenkov	

Lähde: Minchenko Consulting 2017.

Putinin sisäpiirin kohdalla virallisten biografioiden tutkiminen osoittautui ennakoitua haasteellisemmaksi, sillä useat sisäpiirin henkilöt eivät ole tällä hetkellä valtion viroissa, vaan heidän tittelinsä saattaa olla niinkin laava kuin ”liikemies” tai ”bisnesmies”, joten virallisia biografioita ei ole. Näiden henkilöiden kohdalla aineistona on saatettu käyttää Kommersantin lisäksi myös muita verkkojulkaisuja ja kirjallisuutta, etenkin Pribylovskin (2016) teosta kuitenkin aina varmistaen tieto useasta eri lähteestä.

Taulukko 2: Nuoren eliitin (synt. 1970–1988) ja Putinin sisäpiirin (synt. 1943–1972²⁰) vertailu (%)

Taustamuuttuja	Putinin sisäpiiri (n=47) %	Nuori eliitti (n=128) %
Sukupuoli (miesten osuus)	94	89
Syntynyt Moskovassa	19	20
Syntynyt Pietarissa	21	6
Koulutus eliittiopistossa	45	34
RANEPA/henkilöreservikoulutus	2	36
Alue- tai kaupunginhallinto	49	47
Presidentinhallinto	51	17
Voimaministeriö	28	15
Valtionyhtiö	43	16
Yhtenäinen Venäjä	21	14
Uusi virassaan	17	62

Sukupuoli, synnyinpaikka ja perhetausta

Putinin sisäpiiri on nuorta eliittiäkin miesvaltaisempi. Sisäpiiristä miehiä on 94 prosenttia. Naisista mukana ovat vain varapääministeri Tatjana Golikova, federaationeuvoston puheenjohtaja Valentina Matvijenko sekä Venäjän keskuspankin johtaja Elvira Nabiullina. Näitä naisia yhdistää se, että he kaikki ovat työskennelleet presidentinhallinnossa; Nabiullina ja Golikova presidentin avustajina ja Matvijenko presidentin edustajana luoteisessa federaatiopiirissä. Muita selkeitä yhdistäviä tekijöitä naisten väliltä ei biografioiden perusteella löydy.

²⁰ Mintšenkon määrittelemään Putinin sisäpiiriin kuuluu myös 1970-luvulla syntyneitä henkilöitä, joista presidentinhallinnon päällikkö Anton Vaino ja Tšetšenian alueen päämies Ramzan Kadyrov kuuluvat virkansa puolesta myös tämän tutkimuksen määrittelemään nuoreen eliittiin. Sen sijaan sisäpiiriin kuuluva vuonna 1972 syntynyt Arkadi Dvorkovitš työskentelee tällä hetkellä maailman shakkiliitto FIDE:n presidenttinä, joten ei virkansa puolesta kuulu tämän tutkimuksen nuoreen eliittiin. Siksi sisäpiirin ja nuoren eliitin syntymävuodet ovat osittain päällekkäiset.

Putinin sisäpiirin ja nuoren eliitin välillä Pietarin kaupungin merkityksellä on suuri ero. Putinin sisäpiiriä ei turhaan ole nimitetty Pietarin klaaniksi, sillä sisäpiiriläisistä 21 prosenttia on syntynyt Pietarissa. Pietarissa syntyneiden lisäksi muillakin sisäpiiriläisillä on vahva Pietari-tausta, kuten esimerkiksi Pietarin kuvernöörinä toimineella Valentina Matvijenkolla ja varakuvernöörin virkaa toimittaneella German Grefillä. Todellinen luku pietarilaistaustaisista sisäpiiriläisistä lienee siis paljon suurempi.

Moskova synnyinkaupunkina on sisäpiirin keskuudessa yhtä edustettu kuin nuoren eliitin kohdalla. Nuoresta eliitistä noin 20 prosenttia on moskovalaissyntyisiä, kun vastaava prosenttiluku sisäpiirin kohdalla on 19. Sisäpiiriläisten perhetaustoja ei biografioiden perusteella ole lähdetty tutkimaan, vaikka se esimerkiksi Pribylovskin (2016) teoksen avulla olisi ollut mahdollista. Päähuomio on haluttu keskittää nuoreen eliittiin.

Koulutus

Hieman ehkä yllättäväkin tulos liittyy eliitin koulutustaustaan. Kymmenen maineikkaimman korkeakoulun osuus nuoren eliitin koulutustaustassa on melko suuri (34 prosenttia), mutta Putinin sisäpiiristä kyseinen osuus on vieläkin suurempi, jopa 45 prosenttia. Putinin sisäpiiri yhdistetään helposti vain Pietariin ja turvallisuuspalveluun, mutta sisäpiiri on kouluttautunut ja suorittanut tutkintonsa venäläisissä huippuyliopistoissa. RANEPAn merkitys sisäpiirissä on sen sijaan lähes olematon, sillä vain duuman puhemies Vjatšeslav Volodin on suorittanut koulutuksen Venäjän julkishallinnon akatemiassa vuonna 1995.

Aikaisemmat työtehtävät

Putinin sisäpiirissä alue- tai kaupunginhallinnollisissa tehtävissä työskennelleiden osuus on samansuuruinen kuin nuoressa eliitissä. Sisäpiiriläisistä aluehallintotausta löytyy 49 prosentilta. Presidentinhallinnon merkitys sen sijaan korostuu sisäpiirin kohdalla. Nuoresta eliitistä presidentinhallinnossa työskennelleitä on 16 prosenttia, mutta sisäpiiriläisistä luku on jopa 51 prosenttia. Tällä hetkellä presidentinhallinnossa työskentelee sisäpiiristä vain kuusi henkilöä²¹, joten 51 prosentin osuus on tämänhetkiseen tilanteeseen nähden suuri. Tämän tutkimuksen tulokset siis tukevat Huskeyn (2010a) väitettä siitä, että presidentinhallinnon merkitys rekrytointiväylänä korostuu mitä korkeammista viroista on kyse. Toisaalta sisäpiiri koostuu nimenomaan

²¹ Belousov, Gromov, Ivanov, Kirijenko, Peskov ja Surkov

presidentin lähipiiristä, joten on luontevaa, että presidentille läheiset luotetut henkilöt myös työskentelevät hänen kanssaan.

Silovikien osuudesta venäläiseliitissä on keskusteltu Putinin ensimmäisestä presidenttikaudesta lähtien. Tämän tutkimuksen nuorena eliitissä silovikien osuus oli melko vähäinen, 15 prosenttia, mutta sisäpiirin kohdalla osuus on jo huomattavasti korkeampi, 28 prosenttia. Sisäpiirin silovikitaustaisuusluku sijoittuu suurin piirtein Kryštanovskajan ja Riveran ja Riveran arvioiden keskivaiheille. Toki lukujen arvioiminen eri tutkimusten välillä on ongelmallista eri metodien käytön, erisuuruisten aineistojen ja erilaisen eliittiluokittelun vuoksi. Siksi tämän tutkimuksen sisäinen vertailu sisäpiiriin ja nuoren eliitin välillä on hedelmällisempää.

Valtionyhtiötaustaisten henkilöiden osuus on sisäpiirissä huomattavasti suurempi kuin nuorena eliitissä. Nuorena eliitistä 16 prosentilla on valtionyhtiötausta, mutta sisäpiiristä jopa 43 prosentilla. Riveran ja Riveran (2006, 140) tutkimuksessa 40,7 prosenttia eliitistä oli jossain uransa vaiheessa työskennellyt joko valtionyhtiössä tai yksityisytyksessä, kuitenkin suurin osa yksityisellä sektorilla. Tutkimuseroista huolimatta tämä tutkimus sekä nuoren eliitin että sisäpiirin osalta tukee Riveran ja Riveran (2006, 141) väitettä siitä, että venäläiseliitti on enemmän yritys- kuin voimaministeriökeskittynyt. Valtionyhtiömuuttujan kohdalla huomioitavaa on, että asema/virka valtionyhtiössä on saattanut olla vasta seurausta eliittiasemalle. Erityisesti paikka valtionyhtiön hallituksessa tai lautakunnassa on voitu saada vasta korkeaan hallinnolliseen virkaan nimittämisen jälkeen. Esimerkiksi nuorena eliittiin kuuluva energiaministeri Aleksandr Novak nimitettiin kaasu- ja öljykonserni Gazpromin hallitukseen vasta ministerinimityksen jälkeen (Novak oli toki työskennellyt energia-alalla myös aiemmin urallaan). Sitä, onko valtionyhtiötausta yksittäisten henkilöiden eliittiaseman syy tai seuraus, ei ole tässä tutkimuksessa määritelty.

Koska presidentinhallintotausta on sisäpiirin keskuudessa vahva yhtenäinen nimittäjä, haluttiin presidentinhallintotaustaisten sisäpiiriläisten muita ominaisuuksia ja yhtäläisyyksiä tutkia tarkemmin. Niistä Putinin sisäpiiriin kuuluvista henkilöistä, jotka ovat työskennelleet presidentinhallinnossa, 29 prosentilla on silovikkitausta ja 42 prosenttia on ollut tai on mukana valtionyhtiöissä. Presidentinhallinnossa työskennelleistä sisäpiiriläisistä 21 prosenttia on syntynyt Pietarissa ja 46 prosentilla on tutkinto eliittiyliopistossa. Tällaisenaan luvut eivät kerro juuri mitään, mutta niitä on mielekästä verrata nuoren eliitin presidentinhallintotaustaisiin. Ryhmät ovat suhteellisen

vertailukelpoisia, sillä 22 nuorista eliitin jäsenistä ja 24 henkilöä sisäpiiriläisistä on työskennellyt presidentinhallinnossa. Ryhmien välinen vertailu on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3: Presidentinhallintotaustaisten henkilöiden tarkastelu

Taustamuuttuja	Putinin sisäpiiri (n=24) %	Nuori eliitti (n=22) %
Voimaministeriö	29	18
Valtionyhtiö	42	5
Aluehallinto	50	45
Eliittikoulutus	46	59
Pietari	21	5
Yhtenäinen Venäjä	33	27
RANEPA	4	27

Koska havaintoyksiköt ovat melko pienet, ei taulukon prosenttilukujen eroista voi tehdä suuria johtopäätöksiä. Suurimmat erot vaikuttavat löytyvän ryhmien valtionyhtiötaustasta, Pietarin merkityksestä sekä koulutuksesta. Nuori presidentinhallintotaustainen eliitti on Putinin presidentinhallintotaustaista sisäpiiriä useammin saanut koulutuksen valikoivassa yliopistossa tai RANEPAssa. Sen sijaan valtionyhtiötaustan ja presidentinhallintotaustan yhdistelmä on huomattavasti yleisempää sisäpiiriin keskuudessa; nuoresta eliitistä tällainen urayhdistelmä löytyy vain yhdeltä henkilöltä. Samoin Pietarin edustavuus presidentinhallinnossa on lähes täysin kadonnut; vain yksi nuoren eliitin presidentinhallintotaustainen jäsen on syntynyt Pietarissa.

Presidentinhallinnossa lojaalisuus presidentille jatkunee tärkeimpänä rekrytointikriteerinä, vaikkei sitä tässä tutkimuksessa pystytäkään vahvistamaan taustamuuttujien avulla. Tämän tutkimuksen perusteella myös koulutus ja aluehallintotausta vaikuttavat olevan tärkeitä tekijöitä eli teknokraattiosaaminen korostuu.

Muut muuttajat

Sisäpiirin ulkoista muutosta ei tarkastella tässä tutkimuksessa, vaan sisäpiiri on määritelty Mintšenkon tutkimuksesta vuodelta 2017. Mintsenko todennäköisesti päivittäisi nimelistaa jonkin verran vuodelle 2019, sillä sisäpiiriin kuuluu muutama henkilö, jotka eivät ole uusia vaan entisiä virassaan. Sisäpiiriläisistä uusia virassaan, eli 2017 aikana tai jälkeen virkaansa nimitettyjä, on 17 prosenttia (kun osuus nuoren eliitin

kohdalla on 62 prosenttia). Tähän lasketaan mukaan ne henkilöt, jotka ovat tänä aikana joutuneet jättämään virkansa, vaikka uutta virkanimikettä ei olisikaan vielä julkaistu. Esimerkiksi Jevgeni Školov työskenteli kesäkuuhun 2018 saakka presidentin avustajana henkilöstökysymyksissä ja Aleksandr Hloponin toimi varapääministerinä toukokuun 2018 uuden hallituksen nimittämiseen saakka. Sisäpiirissä virkaa vaihtaneet ovat lähinnä entisiä tai nykyisiä varapääministereitä, jotka vaihtuivat presidentinvaalien jälkeen uuden hallituksen muodostamisen yhteydessä toukokuussa 2018.

Mintšenkon mukaan Politburo 2.0 ei ole stabiili kokonaisuus, vaan altis jatkuville muutoksille. Siksi Mintsenko onkin tehnyt jakolinjat jäsenten, kandidaattien ja kandidaattiehdokkaiden välille. Jäsenten vaikutusvalta riippuu siitä, miten paljon annettavaa heillä on presidentille; tärkeät valtiolliset projektit voivat lisätä henkilön vaikutusvaltaa. Samoin iällä on merkitystä; aika nähdään resurssina, jota esimerkiksi Medvedevillä on nuorimpana Politburo 2.0 -jäsenenä. (Mintsenko 2017, 6.) Koska vain 17 prosenttia sisäpiiristä on vaihtanut virkanimikettä viimeisten kahden vuoden aikana, voi institutionaalisen liikkuvuuden Putinin lähipiirissä todeta olevan hidasta.

Putinin sisäpiiristä Yhtenäinen Venäjä -puolueeseen kuuluu biografiainintojen perusteella 21 prosenttia. Puoluetausta on siis melko heikko lojaalisuuden mittari. Sisäpiirin puoluetaustaan vaikuttaa varmasti sisäpiirin oligarkkisuus; osa sisäpiiristä ei ole lainkaan työskennellyt valtion hallinnossa tai politiikassa vaan pelkästään yrity maailmassa. Sisäpiiri on muodostunut Putinin ympärille, eikä Putinkaan ole muodollisesti sitoutunut puolueeseen.

8. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä pro gradussa nuoren venäläiseliitin muodostumista on tutkittu ilmiönä. Siksi yksittäisistä henkilöistä muodostettiin tapauksia, joita tutkittiin kaksiluokkaisilla muuttujilla Boolean algebran avulla. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten Venäjän nuori hallintoeliitti on muodostunut. Nuori eliitti määriteltiin Mintšenkon Politburo 2.0 -mallin ja eliittiteorioiden institutionaalisten asemien tutkimusmetodin yhdistelmällä. Taustamuuttujat ja eliittiin rekrytoitumisen tutkittavat kriteerit valittiin aikaisemman kirjallisuuden ja sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmetodin avulla. Nuoren eliitin jäsenten keskinäinen vertailu tehtiin käyttämällä kvalitatiivisen vertailevan analyysin sovellusta. Lisäksi nuorta eliittiä verrattiin Putinin sisäpiiriin.

Venäjän nuori hallintoeliitti koostuu koulutetuista, venäläisen huippuyliopiston käyneistä byrokratian ammattilaisista. Nuori eliitti on kerryttänyt työkokemusta kaupunki- ja/tai aluehallintotasolta ja saanut johtamisen ja julkishallinnon koulutusta RANEPAssa joko täydennyskoulutuksena tai osana henkilöreserviohjelmaa. Nuori eliitti on erittäin miesvaltainen. Todennäköisimmin nuoren eliitin jäsen on moskovalaissyntyinen, mutta eliittiin on mahdollista nousta kaikkialta Venäjältä ja entisen Neuvostoliiton alueelta. Henkilöllä saattaa olla työkokemusta myös valtionyhtiöistä, etenkin energia- tai pankkisektorilta, mutta voimaministeriötaustan rooli on nuorella eliitillä suhteellisen pieni.

Tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella myös sitä, onko venäläisessä hallintoeliitissä todella käynnissä ”nuorennusleikkaus”. 62 prosenttia nuoresta eliitistä on nimitetty virkaansa viimeisen kahden vuoden aikana eli muutosta on tapahtunut ja tapahtuu edelleen koko ajan. Toisaalta tässä tutkimuksessa tarkasteltujen henkilöiden virat ovat määräaikaista virkoja, ja hallituskausi on sidottu presidentin virkakautteen. Vuoden 2018 presidentinvaalien jälkeen valitun uuden hallituksen 32 viranhaltijasta 14 oli uusia ministereitä (RBK 2018). Muutoksia tehdään myös kesken virkakauden kuten talouskehitysministeriön loppuvuoden 2018 henkilöstömuutokset osoittavat. Semenovan (2015, 151) mukaan vuosina 1991–2012 ministeriuran keskimääräinen pituus oli vain 3,2 vuotta eli vähemmän kuin yhden presidenttikauden pituus. Lyhyen aikavälin muutokset eivät siis ole nyky-Venäjällä uusi ilmiö. Viimeaikaiset kuvernöörinvaihdokset viittaavat ainakin aluejohtajien keski-ään laskuun, mutta toisaalta tämä ei ole ensimmäinen kuvernöörinvaihdos; Zubarevichin (2017) mukaan ensimmäiset laajamittaiset kuvernöörin erottamiset nähtiin Medvedevin presidenttikauden alussa ja toiset 2012–2013, kun kuvernöörit valittiin jälleen vaaleilla. Hallintoeliitti on uudistunut, mutta koska uudistuminen ei ole ainutkertainen vain viime vuosiin sidottu ilmiö, ja koska tämän tutkimuksen nuorta eliittiä ei pystytä tässä yhteydessä suoraan vertaamaan edeltäjiinsä, ei hallintoeliitin ”nuorennusleikkausta” tämän tutkimuksen metodeilla pystytä aukottomasti todistamaan.

Lisäksi tässä tutkimuksessa nuorta eliittiä verrattiin Mintšenkon (2017) määrittelemään Putinin sisäpiiriin. Nuori eliitti on lähes yhtä miesvoittainen kuin Putinin sisäpiiri. Vain harvalla naisella on asiaa Venäjän hallinnon johtoon, ja nämä naiset vastaavat useimmiten niin sanotuista ”pehmeiden arvojen” ministeriötehtävistä kuten sosiaalipolitiikasta. Toinen yhtäläisyys sisäpiiriin ja nuoren eliitin välillä löytyy synnyinpaikkakunnista. Moskova ja Pietari ovat yliedustettuja eliitin

synnyinpaikkakuntina. Nuori eliitti tulee todennäköisimmin Moskovasta, mutta Putinin sisäpiirissä Pietarin osuus on jopa suurempi kuin Moskovan. Putinin tausta Pietarin kaupunginhallinnossa näkyy vahvasti sisäpiirin pietarilaisuutena. Nuoren eliitin kohdalla ei voida puhua sisäpiirin tavoin Pietarin klaanista. Kolmas yhtäläisyys nuoren eliitin ja sisäpiirin välillä on koulutus venäläisessä valikoivassa eli eliittiyliopistossa. 34 prosenttia nuoresta eliitistä on opiskellut tutkinnon maineikkaassa venäläisyliopistossa ja sisäpiirin kohdalla osuus on jopa 45 prosenttia. Yliopistotutkinto on käytännössä vaatimus Venäjän hallinnon viroissa työskenteleville, mutta eliittiyliopistojen suuri osuus koulutusten taustalla kertoo myös eliitin sosiaalisesta taustasta. Eliittiyliopistossa opiskelleiden jälkeläiset opiskelevat todennäköisemmin itsekin eliittiyliopistossa. Nämä valikoivat yliopistot lisäävät yhteiskunnan segregaatiota.

Sisäpiirin ja nuoren eliitin työtaustoissa yhdistävä tekijä oli kokemus alue- tai kaupunginhallintotasolta. Putinin sisäpiiristä lähes puolet eli 49 prosenttia oli työskennellyt alue- tai kaupunginhallinnossa. Nuoren eliitin vastaava luku oli 47 prosenttia. Yllättävä tulos venäläiseliitin työtaustassa oli se, ettei yksikään nuoren eliitin edustaja täyttänyt sekä valtionyhtiö- että voimaministeriömuuttujan ehtoja ja sisäpiiristäkin molemmat ehdot täytti vain viisi henkilöä. Eli biografioiden perusteella vain viisi henkilöä Putinin sisäpiiristä on työskennellyt voimaministeriössä ja valtionyhtiössä. Nuoren eliitin kohdalla sama koskee myös presidentinhallintotaustamuuttujaa; harvalla on kokemusta voimaministeriöstä ja presidentinhallinnosta tai valtionyhtiöstä ja presidentinhallinnosta. Nämä tulokset eri taustamuuttujien keskinäisen korrelaation puutteesta viittaavat erityisesti nuoren eliitin kohdalla erikoistumisen merkitykseen. Sisäpiiristä useampi henkilö täytti monen muuttujan kriteerit eli sisäpiirissä instituutioiden välinen liikkuvuus on huomattavasti yleisempää kuin nuorella eliitissä.

Sisäpiirin suhteellisesta oligarkkisuudesta huolimatta yli puolet, tarkemmin sanottuna 57 prosenttia, sisäpiiristä työskentelee tällä hetkellä valtionhallinnon tehtävissä. Valtiollisten tehtävien määräaikaaisuuksista huolimatta koko sisäpiiristä vain 17 prosenttia täyttää ”uusi virassaan” -kategorian ehdon. Putinin sisäpiiriläisten virka-asetat ovat pysyneet suhteettoman muuttumattomina verrattuna nuoreen eliittiin. Sisäpiirin institutionaaliset muutokset ovat siis hitaampia kuin nuorella eliitillä, vaikka eri instituutioiden välinen liikkuvuus on sisäpiirin tuloksista selkeämmin havaittavissa. Toisaalta nuorilla henkilöillä siirtyminen työpaikasta toiseen lienee muutenkin yleisempää kuin vanhemmilla henkilöillä.

Kummassakin vertailuryhmässä Yhtenäinen Venäjä -puolueen merkitys jäi vähäiseksi. Nuoren eliitin kohdalla tässä näkyi tutkimuksen keskittyminen nimenomaan hallinnollisiin instituutioihin poliittisten instituutioiden kuten duuman ja federaationeuvoston sijaan. Lisäksi puolueustan suhteellisen vähäinen merkitys sisäpiirissä kertoo ryhmän yhteyksistä nimenomaan Putiniin. Muutamilla nuoren eliitin jäsenistä oli biografiassaan maininta kommunistisen puolueen jäsenyydestä. Jatkotutkimuksena voisikin olla kiinnostavaa tarkastella, ovatko puolueiden edustavuudet samat hallintoeliitissä kuin poliittisessa eliitissä, eli löytyykö hallinnosta samassa suhteessa esimerkiksi kommunistisen puolueen ja Yhtenäinen Venäjä - puolueen edustajia kuin liittokokouksesta.

Nuorella eliitillä ei ole havaittavissa samanlaista eliitin jakautumista teknokraatteihin ja silovikeihin kuten sisäpiirin kohdalla. Voimaministeriötausta löytyy suhteessa huomattavasti harvemmalta nuoren eliitin kuin sisäpiirin edustajalta. Yhtenä johtopäätöksenä näiden kahden ryhmän vertailusta voidaan todeta, että voimaministeriötaustan merkitys eliitissä on vähentynyt, mutta se lienee alun perinkin liittynyt keskinäisiin luottamussuhteisiin Putinin ja eliitin välillä eikä niinkään itse voimaministeriöosaamiseen. Samoin valtionyhtiötaustaiset henkilöt ovat sisäpiirissä huomattavasti edustetumpia kuin nuorella eliitillä. Toki tähän vaikuttaa jo mainittu sisäpiirin oligarkkisuus.

RANEPAn ja erilaisten henkilöreserviohjelmien merkitys eliitissä on selkeästi kasvanut. Sisäpiirin muodostumiseen nämä koulutusohjelmat eivät ole vaikuttaneet, mutta nuorella eliitillä yli kolmannes on suorittanut tutkinnon RANEPAssa tai kuulunut presidentin henkilöreserviin. Tämä yhdistettynä sekä sisäpiiriin että nuoren eliitin laajaan kokemukseen aluehallintotasolta vahvistaa eliitin teknokraattista suuntausta. Hallintoeliittiin halutaan nimenomaan hallinnon ja johtamisen osaajia, mihin RANEPAn tarjoaa koulutuksen ja alue- ja kaupunginhallinto tarvittavan kokemuksen. Eliittiaseman saavuttaminen halutaan ainakin periaatteessa mahdollistaa kaikille. Esimerkiksi Venäjän johtajat -kilpailu on luotu ”sosiaalisesti hissiksi” muista kuin eliittilähtökohdista tuleville kansalaisille.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella nuorella eliitillä ei juuri vaikuta olevan muodollisia yhteyksiä Putiniin. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei nuori eliitti olisi Putinille ja sisäpiirille mieleinen tai ettei epämuodollisia suhteita löytyisi. Nuori eliitti on yhteensopiva putinismien ideoiden, tapojen, tunteiden ja tavoitteiden kanssa. Putinismien

konservatismi ja maskuliinisuus näkyvät esimerkiksi nuoren eliitin miesvaltaisuutena. Nuori eliitti tukee status quon säilymistä; vaikka eliitti vaihtuu, järjestelmä pyritään säilyttämään entisellään hierarkkisesti organisoituneena valtarakenteena. Nuori eliitti vahvistaa järjestelmän valtiojohtoisuutta ja johtajan kunnioitusta. Valtapuolue Yhtenäisen Venäjän vähäinen merkitys hallintoeliitissä kertoo eliitin epäpoliittisuudesta; hallinnon on tarkoitus pysyä näkymättömänä ja järjestelmän henkilöityä johtajaan eli Putiniin. Toisaalta esimerkiksi aluejohtajia on mahdollista käyttää syntipukkeina, jos järjestelmälle epäedulliset tapahtumat ja aiheet on kansan silmiin pystyttävä pitämään erillään Putinista ja hänen suosiostaan.

Miksi hallintoeliittiä on uudistettu ja miksi juuri nyt? Muutoksia hallinnossa on tehty aiemminkin, mutta Krimin valtauksen aiheuttamat ulkoisen toimintaympäristön muutokset kuten sotilaallinen konflikti Ukrainassa, sanktiot sekä talouskasvun hidastuminen ovat aiheuttaneet uusia haasteita Venäjän järjestelmälle. Krimin valtaus ja sitä seuranneet sotatoimet johtuvat ylimpien Venäjän johtajien päätöksistä, ja niiden voidaan katsoa vahvistaneen presidentti-instituutiota sekä voimaministeriöiden vaikutusvaltaa entisestään. Lisäksi presidentinvaalien ajankohta on varmasti vaikuttanut Venäjän eliittirakenteeseen. Vuoden 2018 vaaleissa Putin halusi taata itselleen lojaalin hallintoeliitin tuen, mikä varmistettiin henkilöstömuutoksilla (esim. kuvernöörinvaihdokset). Nähtäväksi jää, miten eliittirakennetta muovataan presidenttikauden edetessä ja etenkin vuoden 2024 valtaratkaisun lähestyessä.

Venäjän viime vuosien politiikka on tukenut klassisen eliittiteorian argumentteja siitä, että yksittäinen eliittiryhmä on pystynyt kontrolloimaan yhteiskuntaa. Putinille vastaiset mielenilmaukset on pystytty tukahduttamaan ja järjestelmälle epämieluisen kehitys pysäyttämään.

Klassisessa eliittiteoriassa esitetty eliitin jako kahteen eliitin tasoon, kuten esimerkiksi Millsin (1956) jako eliitin sisempään ytimeen ja ulompiin reunuksiin, voidaan tässä tutkimuksessa tehdä Putinin sisäpiirin ja nuoren eliitin välillä hieman yksinkertaistaen monimutkaista eliittirakennetta. Tämän tutkimuksen tuloksissa sisäpiirin kohdalla on havaittavissa selkeää liikkumista eri instituutioiden välillä (esimerkiksi suuret valtionyhtiö- ja voimaministeriötaustaisten osuudet presidentinhallinnossa työskennelleillä), kun taas nuoren eliitin liikkuminen instituutioiden välillä ei ole tuloksista nähtävissä. Sisäpiiri on siis eliitin sisempi ydin, mutta nuori eliitti jakautuu sisemmän ytimen ja ulompien reunusten väliin sekä näiden ulompien kerrosten eri

tasoille. Osalla nuoresta eliitistä valtaa on enemmän ja osalla vähemmän. Venäjän kohdalla ajankohtaista on puhua Wedelin (2017) tavoin uusista ”vaikuttajaeliiteistä”, jotka vaikuttavat eri verkostoissa virallisten valtarakenteiden sisä- ja ulkopuolella. Tässä tutkimuksessa käytetty institutionaalisten asemien tutkimusmetodi on siinä mielessä puutteellinen, ettei sen avulla pystytä tunnistamaan virallisten valtarakenteiden ulkopuolisia vaikutuksia eliittirakenteeseen.

Eliittirakenteen eksklusiivisuutta tai fragmentoituneisuutta on hankalaa arvioida tämän tutkimuksen tulosten pohjalta. Vaikuttaa siltä, että eliitti on fragmentoitumassa. Putinin sisäpiirin keskinäiset yhteydet ovat tiiviit, mutta nuoren eliitin kohdalla ainakaan muodollisia yhteyksiä Putiniin tai sisäpiiriin ei juuri löydy. Toisaalta eliitin eksklusiivisuutta lisää samankaltainen koulutustausta. Nuorta eliittiä yhdistää toisiinsa RANEPA ja henkilöreservikoulutukset. Sekä sisäpiirin että nuoren eliitin eliittikorkeakoulutausta viittaa siihen, että eliitti on rekrytoitu yhteiskunnan ylimmistä sosiaalisista kerrostumista ja siten kaukana kansasta ja melko eksklusiivinen. Tämän johtopäätöksen tekeminen vaatisi kuitenkin lisää tietoa eliitin jäsenten sosioekonomisesta taustasta. Toisaalta fragmentoituneelle eliittirakenteelle tyypillinen kansalaisten ja eliittien yhteistoiminta puuttuu Venäjältä lähes täysin. Yhteistoimintaa on pyritty ainakin periaatteessa lisäämään esimerkiksi Venäjä – mahdollisuuksien maa - ohjelman avulla. Nykyistä eliittirakennetta voi kuitenkin pitää melko eksklusiivisena.

Tämän tutkimuksen tulosten analysoinnin suurin ongelma on, että valitut taustamuuttajat eivät tulosten perusteella korreloi keskenään. Yhtä yksittäistä tietä Venäjän eliittiin on mahdotonta määrittää, koska tuloksista ei löydy niin sanottuja ”taustamuuttujapareja” tai -yhdistelmiä, jotka toimisivat selittäjinä korkeille viroille. Nuoren eliitin kohdalla tämän tutkimuksen taustamuuttujista ei löydy riippuvuussuhteita. Esimerkiksi voimaministeriötaustalla ja pietarilaisuudella tai presidentinhallintotaustalla ja puoluejäsenyydellä ei löydy yhteyttä tuloksista. Tarkastelussa keskitettiin huomio myös vain kaikkein korkeimmissa viroissa oleviin nuoren eliitin jäseniin, joiksi laskettiin presidentinhallinnon viranhaltijat ja ministerit. Myöskään tällä eliittirajauksella ei löytynyt mitään yhteistä nimittäjää korkeaan virka- asemaan. Vahvimpina yhteisinä muuttujina toimivat aluehallinto- ja eliittikoulutustausta, mutta niidenkään ei voida sanoa olevan *de facto* vaatimuksia eliittiaseman saavuttamiseksi. Koska selkeitä yhteisiä muuttujia ei löydy, selitys lienee löytyvän Semenovan (2015) kuvaamasta erikoistumisen ja lojaalisuuden jakolinjasta. Etenkin nuorilta eliitin jäseniltä odotetaan joko erikoistumista esimerkiksi yksittäisistä

ministeriöistä tai lojaalisuutta, joka on muodostunut epämuodollisten verkostojen kautta. Sisäpiirin kohdalla lojaalisuus Putinia kohtaan on erikoistumista tärkeämpää.

Lojaalisuus on Venäjän järjestelmän ja putinismien ydin²². Jos Putin on yhtä lailla riippuvainen tästä lojaalisuusjärjestelmästä kuin muu eliitti ja verkostojensa vanki (ks. Ledeneva 2013), ongelmaksi muodostuu, että lojaalit henkilöt on pystyttävä pitämään järjestelmässä mukana, vaikka uusille on samanaikaisesti löydettävä tilaa. Näin hallintoon on pakko kehittää uusia virkoja. Rutlandin (2017, 289) mukaan Putinin aikana valtionhallinnossa työskentelevien määrä on kaksinkertaistunut. Tämä hallinnon paisuminen lisää putinismien valtiojohtoisuutta: valtiolla on johtoasema yksilöön ja yhteiskuntaan nähden.

Nuoren eliitin lojaalisuudessa ei ole kyse vain lojaalisuudesta Putinille, vaan nuori eliitti vaikuttaa olevan lojaali nimenomaan järjestelmää, putinismia, kohtaan. Tähän Venäjän hallinnon koulutusjärjestelmä mutta myös nykyinen sisäpiiri pyrkii, sillä lojaalisuudella valtajärjestelmää kohtaan varmistetaan regiimin olemassaolo myös tulevaisuudessa. Venäjän eliittirakenteen tutkimuksessa olisi mielenkiintoista tarkastella lähemmin myös yksittäisiä henkilöitä, mutta nuori hallintoeliitti on näkymättömyydessään lähes pelkkää yhtä massaa, josta yksittäisten henkilöiden esiin nostaminen ei juuri anna selityksiä Venäjän järjestelmästä, eliittirakenteesta tai tulevaisuuden näkymistä. Tärkeimmät päätökset ratkaistaan sisäpiirissä, mutta nykyinen nuori hallintoeliitti vaikuttaa ainakin tällä hetkellä olevan lojaali näitä päätöksiä kohtaan. Siten nuori eliitti luo turvaa järjestelmän tulevaisuudessa kohtaamaa vallanvaihdosta varten.

---

²² Aikaisempi tutkimus korostaa lojaalisuuden merkitystä Venäjän eliitin muodostumisessa. Semenovon (2015) lisäksi lojaalisuutta painottavat myös esim. Taylor (2018, 28 ja 131), Kolesnikov (2018b) ja Ledeneva (2013, 52).

Liitteet:

Liite 1: Excel nuori eliitti

Nuori eliitti	Virka	Syntymävuosi	Sukupuoli (mies 1, nainen 0)	Voimaminiisteriö	Valtionyhtiö	RANEP/henkilöreservikoulutus	Syntynyt Moskovassa
Abramtšenko, Viktorija Valerijevna	Talouskehitysministeriön varaministeri	1975	0	0	0	1	0
Akimov, Maksim Aleksejevitš	Varapääministeri, Venäjän federaation hallituksen varapuheenjohtaja	1970	1	0	0	0	0
Aksjonov, Sergei Valerjevitš *	Krimin tasavallan päämies	1972	1	0	0	0	0
Alafinov, Innokenti Sergejevitš	Liikenneministeriön ensimmäinen varaministeri	1976	1	0	0	1	0
Alihanov, Anton Andrejevitš	Kalingradin alueen kuvernööri	1986	1	0	0	0	0
Artjuhov, Dmitri Andrejevitš	Jamalin Nenetsian autonomisen piirin kuvernööri	1988	1	0	0	1	0
Azarov, Dmitri Igorevitš	Samaran alueen kuvernööri	1970	1	0	0	1	0
Bedernikov, Mihail Jurjevitš	Pihkovan alueen kuvernööri	1975	1	0	0	1	0
Besprozvaannyh, Aleksei Sergejevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	1979	1	0	0	1	0
Bondarenko, Anastasia Borisovna	Valtiosihtööri, energiaministeriön varaministeri	1978	0	0	0	1	0
Botšarova, Natalja Aleksandrovna	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeriön varaministeri	1974	0	0	0	0	0
Bretšalov, Aleksandr Vladimirovitš	Udmurtian tasavallan päämies	1973	1	0	0	0	0
Ditrih, Jevgeni Ivanovitš	Liikenneministeri	1973	1	0	0	0	0

Djumin, Aleksi Gennadjevitš	Tulan alueen kuvernööri	1972	1	1	0	1	0
Edelgerijev, Ruslan Said- Husainovitš	Presidentin neuvonantaja, presidentin erityisedustaja ilmastokysymyksissä	1974	1	1	0	0	0
Fastova, Jelena Vladimirovna	Maatalousministeriön varaministeri	1970	0	0	0	1	0
Fedorov, Vadim Vitaljevitš	Oikeusministeriön varaministeri	1972	1	1	0	0	0
Furgal, Sergei Ivanovitš	Habarovskin aluepiirin kuvernööri	1970	1	0	0	1	0
Galperin, Mihail Lvovitš	Oikeusministeriön varaministeri, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Venäjän federaation edustaja	1983	1	1	0	0	0
Gaplikov, Sergei Anatoljevitš	Komin tasavallan päämies	1970	1	0	0	1	0
Gordejev, Juri Sergejevitš	Rakennus- ja kunnallistekniikkaministeriön varaministeri	1982	1	1	0	0	0
Gornin, Leonid Vladimirovitš	Finanssministeriön ensimmäinen varaministeri	1972	1	0	0	1	0
Gruzdev, Aleksi Vladimirovitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	1979	1	0	0	0	1
Gurovitš, Andrei Mihailovitš	Hätätilaministeriön varaministeri	1973	1	1	0	0	0
Hramov, Denis Gennadjevitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön ensimmäinen varaministeri	1975	1	0	1	0	0
Injutsyn, Anton Jurjevitš	Energiaministeriön varaministeri	1980	1	0	0	1	0
Ivanov, Andrei Jurjevitš	Finanssministeriön varaministeri	1975	1	0	0	1	0
Ivanov, Jevgeni Sergejevitš	Varaulkoministeri	1974	1	0	0	1	1
Ivanov, Timur Vadimovitš	Varapuolustusministeri	1975	1	1	0	0	1

Jarilova, Olga Sergejevna	Varakulttuuriminstri	1970	0	0	0	1	0
Kadyrov, Ramzan Ahmatovitš	Tšetšenia tasavallan päämies	1976	1	1	0	0	0
Kalamanov, Georgi Vladimirovitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	1976	1	0	0	0	1
Kalimulin, Dmitri Rafaeljevitš	Presidentin avustaja – presidentin suunnitteluosaston johtaja	1971	1	0	0	0	0
Kerimov, Murad Kerimovitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön varaministeri	1978	1	0	0	1	0
Kisljakov, Jevgeni Jurjevitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	1980	1	0	1	0	1
Kitajev, Vladislav Nikolajevitš	Presidentin protokollajohtaja	1978	1	0	0	0	1
Klytškov, Andrei Jevgenjevitš	Orjolin alueen kuvernööri	1979	1	0	0	0	0
Kobytkin, Dmitri Nikolajevitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeri	1971	1	0	0	1	0
Kokov, Kazbek Valerjevitš	Kabardi-Balkarian tasavallan vt. päämies	1973	1	0	0	0	0
Kolytšev, Vladimir Vladimirovitš	Finanssministeriön varaministeri	1983	1	0	1	1	0
Kondratjev, Veniamin Ivanovitš	Krasnodarin aluepiirin hallinnon päämies (kuvernööri)	1970	1	0	0	0	0
Konovalov, Valentin Olegovitš	Hakassian tasavallan päämies	1987	1	0	0	0	0
Kopin, Roman Valentinovitš	Tšukotkan autonomisen piirin kuvernööri	1974	1	0	0	0	0
Košin, Igor Viktorovitš	Pohjois-Kaukasian asioiden ministeriön varaministeri	1974	1	0	0	0	0
Kotjakov, Anton	Finanssministeriön varaministeri	1980	1	0	0	1	0

Olegovitš								
Kotjukov, Mihail Mihailovitš	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeri	1976	1	0	0	0	0	0
Kozlov, Aleksandr Aleksandrovitš	Kaukoidän kehitysministeri	1981	1	0	0	1	0	0
Krivorutško, Aleksei Jurjevitš	Varapuoustusministeri	1975	1	1	1	1	0	0
Krutikov, Aleksandr Viktorovitš	Kaukoidän kehitysministeriön varaministeri	1987	1	0	0	0	0	0
Kuivašev, Jevgeni Vladimirovitš	Sverdlovskin alueen kuvernööri	1971	1	1	0	0	0	0
Kumpilov, Murat Karalbijevitš	Adygeian tasavallan päämies	1973	1	0	0	0	0	0
Kuznetsova, Anna Jurjevna	Presidentin lapsiasianvaltuutettu	1982	0	0	0	0	0	0
Lebedev, Ivan Vjatšeslavovitš	Maatalousministeriön varaministeri	1979	1	1	0	0	0	0
Lekarev, Grigori Grigorjevitš	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	1976	1	0	0	0	0	0
Ljubimov, Juri Sergejevitš	Oikeusministeriön varaministeri, valtiosihteeri	1977	1	1	0	1	0	0
Ljubimov, Nikolai Viktorovitš	Rjazanin alueen kuvernööri	1971	1	0	0	0	0	0
Lukaševitš, Marina Borisovna	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeriön varaministeri, valtiosihteeri	1975	0	0	0	0	0	1
Lut, Oksana Nikolajevna	Maatalousministeriön varaministeri	1979	0	0	1	0	0	1
Medinski, Vladimir Rostislavovitš	Kulttuuriministeri	1970	1	0	0	0	0	0
Medvedev, Aleksei Mihailovitš	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeriön varaministeri	1971	1	0	0	1	0	0
Moisejev, Aleksei Vladimirovitš	Finanssministeriön varaministeri	1973	1	0	1	0	0	1

Moor, Aleksandr Viktorovitš	Tjumenin alueen kuvernööri	1974	1	0	0	1	0
Morozov, Aleksandr Nikolajevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	1971	1	0	1	1	0
Morozov, Sergei Petrovitš	Astrahanin alueen vt. kuvernööri	1973	1	1	0	1	0
Nikitin, Aleksandr Valerjevitš	Tambovin alueen hallinnon päämies	1976	1	0	0	1	0
Nikitin, Andrei Sergejevitš	Novgorodin alueen kuvernööri	1979	1	0	0	0	1
Nikitin, Gleb Sergejevitš	Nižni Novgorodin alueen kuvernööri	1977	1	0	1	1	0
Nikolajev, Aisen Sergejevitš	Sahan (Jakutian) tasavallan päämies	1972	1	0	0	1	0
Nikolajev, Andrei Viktorovitš	Varaopetusministeri	1975	1	0	0	1	1
Noskov, Konstantin Jurjevitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeri	1978	1	0	0	0	0
Novak, Aleksandr Valentinovitš	Energiaministeri	1971	1	0	1	0	0
Novak, Denis Vasiljevitš	Oikeusministeriön varaministeri	1979	1	1	0	0	0
Obryvalin, Sergei Gennadijev itš	Varakulttuuriministeri	1975	1	0	1	0	0
Oreškin, Maksim Stanislavovitš	Talouselämyksen ministeri	1982	1	0	1	1	1
Orlov, Vasili Aleksandrovitš	Amurin alueen kuvernööri	1975	1	0	0	0	0
Osmakov, Vasili Sergejevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	1983	1	0	0	0	1
Ostrovski, Aleksei Vladimirovitš	Smolenskin alueen kuvernööri	1976	1	0	0	0	1
Ovsjannikov, Dmitri Vladimirovitš*	Sevastopolin kaupungin kuvernööri	1977	1	0	0	1	0

Pak, Oleg Borisovitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	1976	1	0	0	0	0
Paršin, Maksim Viktorovitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	1976	1	0	0	0	0
Patrušev, Dmitri Nikolajevitš	Maatalousministeri	1977	1	0	1	0	0
Petrova, Svetlana Valentinovna	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	1974	0	0	0	0	1
Pudov, Andrei Nikolajevitš	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	1971	1	1	0	1	0
Radtšenko, Svetlana Jurjevna	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön varaministeri, valtiosihteeri	1977	0	0	0	0	0
Rakova, Marina Nikolajevna	Varaopetusministeri	1983	0	0	0	0	0
Rasstrigin, Mihail Aleksejevitš	Talouskehitysministeriön varaministeri	1983	1	0	1	0	0
Rešetnikov, Maksim Gennadjevitš	Permin aluepiirin kuvernööri	1979	1	0	0	1	0
Rjazantsev, Oleg Nikolajevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	1982	1	1	0	0	0
Ruhullajeva, Olga Vladimirovna	Pohjois-Kaukasian asioiden ministeriön varaministeri	1976	0	0	0	0	0
Salagai, Oleg Olegovitš	Terveystieteiden ministeriön varaministeri	1983	1	0	0	0	0
Sergejev, Dmitri Gennadjevitš	Maatalousministeriön varaministeri	1975	1	0	1	0	1
Šestakov, Ilja Vasiljevitš	Maatalousministeriön varaministeri, kalatalousviraston johtaja	1978	1	0	1	1	0
Sinjugina, Tatjana Jurjevna	Varaopetusministeri	1971	0	0	0	0	0

Sipjagin, Vladimir Vladimirovi tš	Vladimirin alueen kuvernööri	1970	1	0	0	1	0
Šipov, Savva Vitaljevitš	Talouskehityksmin isteriön varaministeri	1980	1	0	0	0	0
Skljär, Aleksi Valentinovi tš	Työ- ja sosiaaliturvamini steriön varaministeri	1975	1	0	0	1	0
Sokolov, Aleksi Valerjevitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotukse n ministeriön varaministeri	1982	1	1	0	0	0
Sorokin, Pavel Jurjevitš	Energiaministeriö n varaministeri	1985	1	0	0	0	1
Starovoi, Roman Vladimirovi tš	Kurskin alueen vt. kuvernööri	1972	1	0	0	1	0
Stasišin, Nikita Jevgenjevit š	Rakennus- ja kunnallistekniikk aministeriön varaministeri	1986	1	0	0	0	0
Stepanov, Pavel Vladimirovi tš	Varakulttuurimini steri	1973	1	0	0	0	1
Šulika, Vitali Dmitrijevit š	Sisäministeriön varaministeri	1970	1	1	0	0	0
Šumkov, Vadim Mihailovitš	Kurganin alueen vt. kuvernööri	1971	1	0	0	0	0
Talybov, Azer Mutalim ogly	Talouskehityksmin isteriön varaministeri	1979	1	0	0	0	1
Tarassenko, Oksana Valerjevna	Talouskehityksmin isteriön varaministeri	1983	0	0	1	0	0
Teksler, Aleksi Leonidovit š	Energiaministeriö n ensimmäinen varaministeri	1978	1	0	1	0	0
Temrezov, Rašid Borispjevit š	Karatšai- Tšerkessian tasavallan päämies	1976	1	0	0	1	0
Tomenko, Viktor Petrovitš	Altain aluepiirin kuvernööri	1971	1	0	1	0	0
Torosov, Ilja Eduardovit š	Talouskehityksmin isteriön varaministeri	1982	1	0	0	0	1
Travnikov, Andrei Aleksandro	Novosibirskin alueen kuvernööri	1971	1	0	1	1	0

vitš							
Trubnikov, Grigori Vladimirovitš	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeriön ensimmäinen varaministeri	1976	1	0	0	0	0
Trunin, Ilja Vjatšeslavovitš	Finanssiministeriön varaministeri	1976	1	0	0	0	0
Tšerkasov, Aleksei Anatoljevitch	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	1978	1	0	0	0	1
Tšibis, Andrei Vladimirovitš	Rakennus- ja kunnallistekniikkaministeriön varaministeri	1979	1	0	0	0	0
Tsybulski, Aleksandr Vitaljevitch	Nenetsien autonomisen piirikunnan kuvernööri	1979	1	1	0	1	1
Tsydenov, Aleksei Sambujevitš	Burjatian tasavallan päämies	1976	1	0	0	1	0
Tyrtsev, Sergei Aleksandrovitš	Kaukoidän kehitysministeriön ensimmäinen varaministeri	1975	1	0	0	0	0
Uvaidov, Maksim Iosifovitš	Maatalousministeriön varaministeri	1977	1	0	0	0	0
Vaino, Anton	Presidentinhallinnon johtaja	1972	1	0	0	0	0
Valentik, Ivan Vladimirovitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön varaministeri, metsätalousviraston johtaja	1976	1	0	0	0	0
Vladimirov, Vladimir Vladimirovitš	Stavropolin aluepiirin kuvernööri	1975	1	0	1	0	0
Voitenko, Oleg Vladimirovitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	1978	1	0	0	0	0
Volkov, Pavel Mihailovitš	Kaukoidän kehitysministeriön varaministeri	1972	1	0	0	0	1
Vorobjov, Andrei Jurjevitch	Moskovan alueen kuvernööri	1970	1	0	0	1	0
Voskresenski, Stanislav Sergejevitch	Ivanovon alueen kuvernööri	1976	1	0	0	1	1

Vovtšenko, Aleksai Vitaljevitš	Työ- ja sosiaaliturvami- steriön ensimmäinen varaministeri	1975	1	0	0	0	0
Zenkovitš, Pavel Stanislavov itš	Varaopetusminist- eri (valtiosihteeri)	1978	1	0	0	0	1
Živulin, Vadim Aleksandro vitš	Talouskehitysmin- isteriön varaministeri	1982	1	0	0	1	0
		1976	89,06 %	14,84 %	15,63 %	35,94 %	19,53 %

*Sevastopolia ja Krimiä ei virallisesti Suomessa tunnusteta osaksi Venäjää vaan Ukrainaa.

Nuori eliitti	Virka	Syntynyt Pietarissa	Presidentin-hallinto	Uusi virasaan 2017->	Alue- tai kaupungin hallinto	Koulutus eliittiyliopistossa	Yhtenäisen Venäjä
Abramtšenko, Viktorija Valerijevna	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	0	0	0	0	0
Akimov, Maksim Aleksejevitš	Varapääministeri, Venäjän federaation hallituksen varapuheenjohtaja	0	0	1	1	0	0
Aksjonov, Sergei Valerjevitš*	Krimin tasavallan päämies	0	0	0	1	0	1
Alafinov, Innokenti Sergejevitš	Liikenneministeriön ensimmäinen varaministeri	0	0	1	0	0	0
Alihanov, Anton Andrejevitš	Kaliningradin alueen kuvernööri	0	0	0	1	0	0
Artjuhov, Dmitri Andrejevitš	Jamalin Nenetsian autonomisen piirin kuvernööri	0	0	1	1	0	0
Azarov, Dmitri Igorevitš	Samaran alueen kuvernööri	0	0	1	1	0	1
Bedernikov, Mihail Jurjevitš	Pihkovan alueen kuvernööri	0	1	1	1	0	1
Besprozvannyh, Aleksei Sergejevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Bondarenko, Anastasia Borisovna	Valtiosihteeri, energiaministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Botšarova, Natalja Aleksandrovna	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Bretšalov, Aleksandr Vladimirovitš	Udmurtian tasavallan päämies	0	1	1	0	0	0
Ditrih, Jevgeni Ivanovitš	Liikenneministeri	0	0	1	0	1	0
Djumin, Aleksei Gennadjevitš	Tulan alueen kuvernööri	0	0	0	0	0	0
Edelgerijev, Ruslan Said-Husainovitš	Presidentin neuvonantaja, presidentin erityisedustaja ilmastokysymyksissä	0	1	1	1	0	0
Fastova, Jelena Vladimirovna	Maatalousministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Fedorov, Vadim Vitaljevitš	Oikeusministeriön varaministeri	0	1	1	1	1	0

Furgal, Sergei Ivanovitš	Habarovskin aluepiirin kuvernööri	0	0	1	0	0	0
Galperin, Mihail Lvovitš	Oikeusministeriön varaministeri, Euroopan ihmisoikeustuomi oistuiimen Venäjän federaation edustaja	1	0	1	0	1	0
Gaplikov, Sergei Anatoljevitš	Komin tasavallan päämies	0	0	0	1	1	0
Gordejev, Juri Sergejevitš	Rakennus- ja kunnallistekniikka ministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Gornin, Leonid Vladimirovitš	Finanssministeriö n ensimmäinen varaministeri	0	0	1	1	0	0
Gruzdev, Aleksi Vladimirovitš	Teollisuus- ja kauppaministeriö n varaministeri	0	1	1	0	1	0
Gurovitš, Andrei Mihailovitš	Hätätilaministeriö n varaministeri	0	0	1	0	0	0
Hramov, Denis Gennadjevitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön ensimmäinen varaministeri	0	0	0	0	0	0
Injutsyn, Anton Jurjevitš	Energiaministeriö n varaministeri	0	1	0	0	1	1
Ivanov, Andrei Jurjevitš	Finanssministeriö n varaministeri	0	0	0	1	0	0
Ivanov, Jevgeni Sergejevitš	Varaulkoministeri	0	0	1	0	1	0
Ivanov, Timur Vadimovitš	Varapuolustusmin isteri	0	0	0	1	1	0
Jarilova, Olga Sergejevna	Varakulttuurimini steri	0	0	1	0	0	0
Kadyrov, Ramzan Ahmatovitš	Tšetšenian tasavallan päämies	0	0	0	1	0	0
Kalamanov, Georgi Vladimirovitš	Teollisuus- ja kauppaministeriö n varaministeri	0	0	0	0	0	0
Kalimulin, Dmitri Rafaeljevitš	Presidentin avustaja – presidentin suunnitteluosasto n johtaja	0	1	0	0	1	0
Kerimov, Murad Kerimovitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön varaministeri	0	1	0	1	1	0
Kisljakov, Jevgeni Jurjevitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotukse n ministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0

Kitajev, Vladislav Nikolajevitš	Presidentin protokollajohtaja	0	1	0	0	1	0
Klytškov, Andrei Jevgenjevitš	Orjolin alueen kuvernööri	0	0	1	1	1	0
Kobytkin, Dmitri Nikolajevitš	Luonnonvara- ja ympäristöministeri	0	0	1	1	0	1
Kokov, Kazbek Valerjevitš	Kabardi-Balkarian tasavallan vt. päämies	0	1	1	1	0	1
Kolytšev, Vladimir Vladimirovitš	Finanssministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Kondratjev, Veniamin Ivanovitš	Krasnodarin aluepiirin hallinnon päämies (kuvernööri)	0	1	0	1	0	0
Konovalov, Valentin Olegovitš	Hakassian tasavallan päämies	0	0	1	1	0	0
Kopin, Roman Valentinovitš	Tšukotkan autonomisen piirin kuvernööri	0	0	0	1	0	1
Košin, Igor Viktorovitš	Pohjois-Kaukasian asioiden ministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	1
Kotjakov, Anton Olegovitš	Finanssministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Kotjukov, Mihail Mihalovitš	Tieteen ja korkeakoulutuksen ministeri	0	0	1	1	0	0
Kozlov, Aleksandr Aleksandrovitš	Kaukoidän kehitysministeri	0	0	1	1	0	0
Krivorutško, Aleksei Jurjevitš	Varapuoustusministeri	0	0	1	0	0	0
Krutikov, Aleksandr Viktorovitš	Kaukoidän kehitysministeriön varaministeri	0	0	0	1	0	0
Kuivašev, Jevgeni Vladimirovitš	Sverdlovskin alueen kuvernööri	0	1	0	1	0	1
Kumpilov, Murat Karalbijeovitš	Adygeian tasavallan päämies	0	0	1	1	0	0
Kuznetsova, Anna Jurjevna	Presidentin lapsiasianvaltuutettu	0	1	0	1	0	1
Lebedev, Ivan Vjatšeslavovitš	Maatalousministeriön varaministeri	0	0	0	1	0	0
Lekarev, Grigori Grigorjevitš	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	0	0	0	0	1	0

Ljubimov, Juri Sergejevitš	Oikeusministeriön varaministeri, valtiosihteeri	1	0	0	0	1	0
Ljubimov, Nikolai Viktorovitš	Rjazanin alueen kuvernööri	0	0	1	1	0	1
Lukaševitš, Marina Borisovna	Tieteen ja korkeakoulutukse n ministeriön varaministeri, valtiosihteeri	0	0	1	0	0	0
Lut, Oksana Nikolajevna	Maatalousministe riön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Medinski, Vladimir Rostislavovitš	Kulttuuriministeri	0	0	0	0	1	1
Medvedev, Aleksi Mihailovitš	Tieteen ja korkeakoulutukse n ministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Moisejev, Aleksi Vladimirovitš	Finanssiministeriö n varaministeri	0	0	0	0	0	0
Moor, Aleksandr Viktorovitš	Tjumenin alueen kuvernööri	0	0	1	1	0	1
Morozov, Aleksandr Nikolajevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriö n varaministeri	0	0	0	0	0	0
Morozov, Sergei Petrovitš	Astrahanin alueen vt. kuvernööri	0	0	1	0	0	0
Nikitin, Aleksandr Valerjevitš	Tambovin alueen hallinnon päämies	0	0	0	0	0	1
Nikitin, Andrei Sergejevitš	Novgorodin alueen kuvernööri	0	0	1	0	0	0
Nikitin, Gleb Sergejevitš	Nižni Novgorodin alueen kuvernööri	1	0	1	1	1	0
Nikolajev, Aisen Sergejevitš	Sahan (Jakutian) tasavallan päämies	1	0	1	1	1	0
Nikolajev, Andrei Viktorovitš	Varaopetusminist eri	0	0	1	0	0	0
Noskov, Konstantin Jurjevitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotukse n ministeri	0	0	1	0	1	0
Novak, Aleksandr Valentinovitš	Energiaministeri	0	0	0	1	1	0
Novak, Denis Vasiljevitš	Oikeusministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Obryvalin, Sergei Gennadijevitš	Varakulttuurimini steri	0	0	0	0	0	0

Oreškin, Maksim Stanislavovitš	Talouskehitysministeri	0	0	0	0	1	0
Orlov, Vasili Aleksandrovitš	Amurin alueen kuvernööri	0	0	1	1	1	0
Osmakov, Vasili Sergejevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	0	0	0	0	1	0
Ostrovski, Aleksei Vladimirovitš	Smolenskin alueen kuvernööri	0	0	0	1	1	0
Ovsjannikov, Dmitri Vladimirovitš*	Sevastopolin kaupungin kuvernööri	0	1	1	0	1	0
Pak, Oleg Borisovitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	0	0	0	0	0	0
Paršin, Maksim Viktorovitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Patrušev, Dmitri Nikolajevitš	Maatalousministeri	1	0	1	0	0	0
Petrova, Svetlana Valentinovna	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Pudov, Andrei Nikolajevitš	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	0	0	0	0	0	0
Radtšenko, Svetlana Jurjevna	Luonnonvara- ja ympäristöministeriön varaministeri, valtiosihteeri	0	0	0	0	0	0
Rakova, Marina Nikolajevna	Varaopetusministeri	0	0	1	0	1	0
Rasstrigin, Mihail Aleksejevitš	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Rešetnikov, Maksim Gennadjevitš	Permin aluepiirin kuvernööri	0	0	1	1	0	0
Rjazantsev, Oleg Nikolajevitš	Teollisuus- ja kauppaministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Ruhullajeva, Olga Vladimirovna	Pohjois-Kaukasian asioiden ministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Salagai, Oleg Olegovitš	Terveystieteiden ministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Sergejev, Dmitri	Maatalousministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0

Gennadjevitš							
Šestakov, Ilja Vasiljevitš	Maatalousministeriön varaministeri, kalatalousviraston johtaja	1	0	0	0	0	0
Sinjugina, Tatjana Jurjevna	Varaopetusministeri	0	0	1	1	0	0
Sipjagin, Vladimir Vladimirovitš	Vladimirin alueen kuvernööri	0	0	1	1	0	0
Šipov, Savva Vitaljevitš	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	1	0	0	0	0
Skljär, Aleksei Valentinovitš	Työ- ja sosiaaliturvaministeriön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Sokolov, Aleksei Valerjevitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotuksen ministeriön varaministeri	1	1	0	0	1	0
Sorokin, Pavel Jurjevitš	Energiaministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Starovoi, Roman Vladimirovitš	Kurskin alueen vt. kuvernööri	0	0	1	1	0	0
Stasišin, Nikita Jevgenjevitš	Rakennus- ja kunnallistekniikka ministeriön varaministeri	1	0	0	1	0	0
Stepanov, Pavel Vladimirovitš	Varakulttuuriministeri	0	1	1	0	1	0
Šulika, Vitali Dmitrijevitš	Sisäministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
Šumkov, Vadim Mihailovitš	Kurganin alueen vt. kuvernööri	0	0	1	1	1	0
Talybov, Azer Mutalim ogly	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	1	1	0	1	0
Tarassenko, Oksana Valerjevna	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Teksler, Aleksei Leonidovitš	Energiaministeriön ensimmäinen varaministeri	0	0	0	1	0	0
Temrezov, Rašid Borispijevitš	Karatšai-Tšerkessian tasavallan päämies	0	0	0	1	0	1
Tomenko, Viktor Petrovitš	Altain aluepiirin kuvernööri	0	0	1	1	0	0
Torosov, Ilja Eduardovitš	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0

Travnikov, Andrei Aleksandrovitš	Novosibirskin alueen kuvernööri	0	1	1	1	1	0
Trubnikov, Grigori Vladimirovitš	Tieteen ja korkeakoulutukse n ministeriön ensimmäinen varaministeri	0	0	1	0	1	0
Trunin, Ilja Vjatšeslavovitš	Finanssiministeriö n varaministeri	0	0	0	0	0	0
Tšerkasov, Aleksai Anatoljevitš	Työ- ja sosiaaliturvamis teriön varaministeri	0	0	0	0	0	0
Tšibis, Andrei Vladimirovitš	Rakennus- ja kunnallistekniikka ministeriön varaministeri	0	0	0	1	0	0
Tsybulski, Aleksandr Vitaljevitš	Nenetsien autonomisen piirikunnan kuvernööri	0	0	1	0	0	0
Tsydenov, Aleksai Sambujevitš	Burjatian tasavallan päämies	0	0	1	1	0	0
Tyrtsev, Sergei Aleksandrovitš	Kaukoidän kehitysministeriö n ensimmäinen varaministeri	0	0	1	1	0	0
Uvaidov, Maksim Iosifovitš	Maatalousministe riön varaministeri	0	0	1	1	0	0
Vaino, Anton	Presidentinhallinn on johtaja	0	1	0	0	1	0
Valentik, Ivan Vladimirovitš	Luonnonvara- ja ympäristöministe riön varaministeri, metsätalousvirast on johtaja	0	0	0	0	0	0
Vladimirov, Vladimir Vladimirovitš	Stavropolin aluepiirin kuvernööri	0	0	0	1	0	1
Voitenko, Oleg Vladimirovitš	Digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkotiedotukse n ministeriön varaministeri	0	0	1	0	1	0
Volkov, Pavel Mihailovitš	Kaukoidän kehitysministeriö n varaministeri	0	0	0	0	1	0
Vorobjov, Andrei Jurjevitš	Moskovan alueen kuvernööri	0	0	0	1	1	1
Voskresenski, Stanislav Sergejevitš	Ivanovon alueen kuvernööri	0	1	1	1	0	1
Vovtšenko, Aleksai Vitaljevitš	Työ- ja sosiaaliturvamis teriön ensimmäinen	0	0	0	1	1	0

	varaministeri						
Zenkovič, Pavel Stanislavovič	Varaopetusministeri (valtiosihteeri)	0	1	1	0	1	0
Živulin, Vadim Aleksandrovič	Talouskehitysministeriön varaministeri	0	0	1	0	0	0
		6,25 %	17,19 %	61,72 %	46,88 %	33,59 %	14,06 %

Sisäpiiri	Virka	Syntymävuosi	Sukupuoli	Voimami-nisteriö	Valtion-yhtiö	RANEPÄ/henkilöre-servi	Moskova	Pietari
Alekperov, Vagit Jusufovitš	Öljy-yhtiö Lukoilin presidentti ja toimitusjohtaja	1950	1	0	1	0	0	0
Artemjev, Igor Jurjevitš	Venäjän kilpailuvirasto FAS:n johtaja	1961	1	0	0	0	0	1
Bastrykin, Aleksandr Ivanovitš	Venäjän tutkintakomitean puheenjohtaja	1953	1	1	0	0	0	0
Belousov, Andrei Removitš	Presidentin avustaja	1959	1	0	0	0	1	0
Bortnikov, Aleksandr Vasiljevitš	Turvallisuuspalvelu FSB:n johtaja	1951	1	1	0	0	0	0
Deripaska, Oleg Vladimirovitš	Alumiiniyhtiö RUSAL:n presidentti ja Bazovyi element-yhtiön pääomistaja	1968	1	0	1	0	0	0
Dvorkovitš, Arkadi Vladimirovitš	Maailman shakkiliiton FIDE:n presidentti	1972	1	0	1	0	1	0
Fridman, Mihail Maratovitš	Alfa Group -konsernin hallituksen puheenjohtaja ja yksi pääomistajista	1964	1	0	0	0	0	0
Golikova, Tatjana Aleksejevna	Venäjän varapääministeri	1966	0	0	0	0	0	0

Gref, German Oskarovitš	Sberbankin toimistusjohtaja ja puheenjohtaja	1964	1	0	1	0	0	0
Gromov, Aleksi Aleksejevitš	Presidentinhallin non ensimmäinen varajohtaja	1960	1	0	0	0	0	0
Hloponin, Aleksandr Gennadjevitš	Entinen varapääministeri , hallituksen alaisen finanssiyliopisto n rehtorin neuvonantaja	1965	1	0	1	0	0	0
Ivanov, Sergei Borisovitš	Presidentin erityisedustaja luonnonsuojelua , ekologiaa ja kuljetuksia koskevissa kysymyksissä	1953	1	1	0	0	0	1
Kirijenko, Sergei Vladilenovitš	Presidentinhallin non ensimmäinen varajohtaja	1962	1	0	1	0	0	0
Kirill (Vladimir Mihailovitš Gundjajev)	Moskovan patriarkka, Venäjän ortodoksisen kirkon johtaja	1946	1	0	0	0	0	1
Kostin, Andrei Leonidovitš	VTB-pankin presidentti ja hallituksen puheenjohtaja	1956	1	0	1	0	1	0

Kovaltšuk, Juri Valentinovitš	Bisnesmies, Rossija-pankin pääomistaja	1951	1	0	0	0	0	1
Kozak, Dmitri Nikolajevitš	Venäjän varapääministeri	1958	1	0	0	0	0	0
Kudrin, Aleksei Leonidivitš	Venäjän tilintarkastuska marin puheenjohtaja	1960	1	0	0	0	0	0
Lavrov, Sergei Viktorovitš	Venäjän ulkoministeri	1950	1	0	0	0	1	0
Lebedev, Vjatšeslav Mihailovitš	Venäjän korkeimman oikeuden puheenjohtaja	1943	1	1	0	0	1	0
Matvijenko, Valentina Ivanovna	Federaationeuvoston eli parlamentin ylähuoneen puheenjohtaja	1949	0	0	0	0	0	0
Medvedev, Dmitri Anatoljevitš	Pääministeri	1965	1	0	1	0	0	1
Mihelson, Leonid Viktorovitš	Novatek- maakaasuyhtiön hallintokomitean puheenjohtaja	1955	1	0	1	0	0	0
Miller, Aleksei Borisovitš	Gazpromin hallintokomitean puheenjohtaja	1962	1	0	1	0	0	1
Nabiullina, Elvira Sahipzadovna	Venäjän keskuspankin johtaja	1963	0	0	0	0	0	0

Naryškin, Sergei Jevgenjevitš	Venäjän ulkomaantiedustelupalvelu SVR:n johtaja	1954	1	1	1	0	0	1
Patrušev, Nikolai Platonovitš	Venäjän federaation turvallisuusneuvoston sihteeri	1951	1	1	0	0	0	1
Peskov, Dmitri Sergejevitš	Presidentinhallinnon varajohtaja, presidentin lehdistösihteeri	1967	1	0	0	0	1	0
Potinin, Vladimir Olegovitš	Norilski nikel-yhtiön presidentti ja hallintokomitean puheenjohtaja	1961	1	0	1	0	1	0
Rotenberg, Arkadi Romanovitš	Bisnesmies, SMP-pankin hallituksen jäsen	1951	1	0	0	0	0	1
Setšin, Igor	Rosneftin johtaja, hallintoneuvoston puheenjohtaja ja hallituksen varapuheenjohtaja	1960	1	1	1	0	0	1
Ševkunov, Tihon (Georgi Aleksandrovitš)	Pihkovan ja Põrkhoivin metropoliitta	1958	1	0	0	0	1	0
Siluanov, Anton Germanovitš	Venäjän ensimmäinen varapääministeri	1963	1	0	1	0	1	0

Školov, Jevgeni Mihailovitš	Entinen presidentin avustaja henkilöstökysym yksissä	1955	1	1	1	0	0	0
Sobjanin, Sergei Semonovitš	Moskovan pormestari	1958	1	0	0	0	0	0
Šoigu, Sergei Kyžygetovitš	Puolustusminist eri	1955	1	1	0	0	0	0
Surkov, Vladislav Jurjevitš	Presidentin avustaja	1964	1	0	0	0	0	0
Šuvalov, Igor Ivanovitš	Vnešekonomban kin puheenjohtaja	1967	1	0	1	0	0	0
Timtšenko, Gennadi Nikolajevitš	Liikemies, Gunvor-yhtiön perustaja, Novatekin hallituksen jäsen	1952	1	0	1	0	0	0
Tokarev, Nikolai Petrovitš	Transneftin presidentti ja hallintokomitea n puheenjohtaja	1950	1	1	1	0	0	0
Trutnev, Juri Petrovitš	Varapääminister i, täysivaltainen presidentin edustaja Kaukoidän federaatiopiiriss ä	1956	1	0	0	0	0	0
Tšaika, Juri Jakovlevitš	Venäjän korkeimman oikeuden pääsyyttäjä	1951	1	1	0	0	0	0
Tšemezov, Sergei Viktorovitš	Rostehin toimitusjohtaja	1952	1	1	1	0	0	0

Usmanov, Ališer Burhanovitš	Liikemies, USM Holdings -yhtiön perustaja	1953	1	0	1	0	0	0
Volodin, Vjatšeslav Viktorovitš	Duuman puhemies	1964	1	0	0	1	0	0
Zolotov, Viktor Vasiljevitš	Venäjän kansalliskaartin johtaja	1954	1	1	0	0	0	0
		1957	93,62 %	27,66 %	42,55 %	2,13 %	19,15 %	21,28 %

Sisäpiiri	Virka	Presidentinhallinto	Uusi virassaan	Alue- tai kaupungin-hallinto	Koulutus eliittiyliopistossa	Yhtenäinen Venäjä
Alekperov, Vagit Jusufovitš	Öljy-yhtiö Lukoilin presidentti ja toimitusjohtaja	0	0	0	0	0
Artemjev, Igor Jurjevitš	Venäjän kilpailuvirasto FAS:n johtaja	0	0	1	1	0
Bastrykin, Aleksandr Ivanovitš	Venäjän tutkintakomitean puheenjohtaja	0	0	1	1	0
Belousov, Andrei Removitš	Presidentin avustaja	1	0	0	1	0
Bortnikov, Aleksandr Vasiljevitš	Turvallisuuspalvelu FSB:n johtaja	0	0	1	0	0
Deripaska, Oleg Vladimirovitš	Alumiiniyhtiö RUSAL:n presidentti ja Bazovyi element-yhtiön pääomistaja	0	0	0	1	0
Dvorkovitš, Arkadi Vladimirovitš	Maailman shakkiliiton FIDE:n presidentti	1	1	0	1	0
Fridman, Mihail Maratovitš	Alfa Group -konsernin hallituksen puheenjohtaja ja yksi pääomistajista	0	0	0	0	0
Golikova, Tatjana Aleksejevna	Venäjän varapääministeri	1	1	0	0	0

Gref, German Oskarovitš	Sberbankin toimistujohtaja ja puheenjohtaja	0	0	1	1	0
Gromov, Aleksei Aleksejevitš	Presidentinhallinnon ensimmäinen varajohtaja	1	0	0	1	0
Hloponin, Aleksandr Gennadjevitš	Entinen varapääministeri, hallituksen alaisen finanssiyliopiston rehtorin neuvonantaja	1	1	1	0	1
Ivanov, Sergei Borisovitš	Presidentin erityisedustaja luonnonsuojelua, ekologiaa ja kuljetuksia koskevissa kysymyksissä	1	0	0	1	0
Kirijenko, Sergei Vladilenovitš	Presidentinhallinnon ensimmäinen varajohtaja	1	0	0	0	0
Kirill (Vladimir Mihailovitš Gundjajev)	Moskovan patriarkka, Venäjän ortodoksisen kirkon johtaja	0	0	1	0	0
Kostin, Andrei Leonidovitš	VTB-pankin presidentti ja hallituksen puheenjohtaja	0	0	0	1	1

Kovaltšuk, Juri Valentinovitš	Bisnesmies, Rossija-pankin päämistaja	0	0	0	1	0
Kozak, Dmitri Nikolajevitš	Venäjän varapääministeri	1	0	1	1	0
Kudrin, Aleksei Leonidivitš	Venäjän tilintarkastuskama- rin puheenjohtaja	1	1	1	1	0
Lavrov, Sergei Viktorovitš	Venäjän ulkoministeri	0	0	0	1	0
Lebedev, Vjatšeslav Mihailovitš	Venäjän korkeimman oikeuden puheenjohtaja	0	0	1	1	0
Matvijenko, Valentina Ivanovna	Federaationeuvost- on eli parlamentin ylähuoneen puheenjohtaja	1	0	1	0	1
Medvedev, Dmitri Anatoljevitš	Pääministeri	1	0	1	1	1
Mihelson, Leonid Viktorovitš	Novatek- maakaasuyhtiön hallintokomitean puheenjohtaja	0	0	0	0	0
Miller, Aleksei Borisovitš	Gazpromin hallintokomitean puheenjohtaja	0	0	1	0	0
Nabiullina, Elvira Sahipzadovna	Venäjän keskuspankin johtaja	1	0	0	1	0

Naryškin, Sergei Jevgenjevitš	Venäjän ulkomaantiedustelupalvelu SVR:n johtaja	1	0	1	0	1
Patrušev, Nikolai Platonovitš	Venäjän federaation turvallisuusneuvoston sihteeri	1	0	1	0	0
Peskov, Dmitri Sergejevitš	Presidentinhallinnon varajohtaja, presidentin lehdistösihteeri	1	0	0	1	0
Potinin, Vladimir Olegovitš	Norilski nikel-yhtiön presidentti ja hallintokomitean puheenjohtaja	0	0	0	1	0
Rotenberg, Arkadi Romanovitš	Bisnesmies, SMP-pankin hallituksen jäsen	0	0	0	0	0
Setšin, Igor	Rosneftin johtaja, hallintoneuvoston puheenjohtaja ja hallituksen varapuheenjohtaja	1	0	1	1	0
Ševkunov, Tihon (Georgi Aleksandrovitš)	Pihkovan ja Põrkhoivin metropoliitta	0	1	1	0	0
Siluanov, Anton Germanovitš	Venäjän ensimmäinen varapääministeri	0	1	0	0	0

Školov, Jevgeni Mihailovitš	Entinen presidentin avustaja henkilöstökysymy- ksissä	1	1	1	0	0
Sobjanin, Sergei Semonovitš	Moskovan pormestari	1	0	1	0	0
Šoigu, Sergei Kyžygetovitš	Puolustusministeri	0	0	1	0	1
Surkov, Vladislav Jurjevitš	Presidentin avustaja	1	0	0	0	0
Šuvalov, Igor Ivanovitš	Vnešekonombanki n puheenjohtaja	1	1	0	1	1
Timtšenko, Gennadi Nikolajevitš	Liikemies, Gunvor- yhtiön perustaja, Novatekin hallituksen jäsen	0	0	0	0	0
Tokarev, Nikolai Petrovitš	Transneftin presidentti ja hallintokomitean puheenjohtaja	1	0	0	0	0
Trutnev, Juri Petrovitš	Varapääministeri, täysivaltainen presidentin edustaja Kaukoidän federaatiopiirissä	1	0	1	0	1
Tšaika, Juri Jakovlevitš	Venäjän korkeimman oikeuden pääsyyttäjä	0	0	1	0	0
Tšemezov, Sergei Viktorovitš	Rostehin toimitusjohtaja	1	0	0	0	1

Usmanov, Ališer Burhanovitš	Liikemies, USM Holdings -yhtiön perustaja	0	0	0	1	0
Volodin, Vjatšeslav Viktorovitš	Duuman puhemies	1	0	1	0	1
Zolotov, Viktor Vasiljevitš	Venäjän kansalliskaartin johtaja	0	0	1	0	0
		51,06 %	17,02 %	48,94 %	44,68 %	21,28 %

Liite 3: Presidentin vuosien 2015–2018 nimitykset henkilöreservilistoilta korkeisiin valtion virkoihin.

**Список лиц, назначенных указами Президента Российской Федерации
в 2015-2018 годах из резерва управленческих кадров,
находящихся под патронажем Президента Российской Федерации**

№ п/п	Фамилия, имя, отчество	Должность, на которую участник резерва был назначен Президентом Российской Федерации (дата и номер указа о назначении)
1.	АРИСТОВ Дмитрий Васильевич	Директор Федеральной службы судебных приставов – главный судебный пристав Российской Федерации (от 20 марта 2017 г. № 118)
2.	БРЕЧАЛОВ Александр Владимирович	Временно исполняющий обязанности Главы Удмуртской Республики (от 4 апреля 2017 г. № 143) <i>Глава Удмуртской Республики с сентября 2017 г.</i>
3.	ВОСКРЕСЕНСКИЙ Станислав Сергеевич	Временно исполняющий обязанности Губернатора Ивановской области (от 10 октября 2017 г. № 477) <i>Губернатор Ивановской области с сентября 2018 г.</i>
4.	ГУСЕВ Александр Викторович	Временно исполняющий обязанности Губернатора Воронежской области (от 25 декабря 2017 г. № 622) <i>Губернатор Воронежской области с сентября 2018 г.</i>

5. ИВАНОВ
Евгений
Сергеевич
Заместитель Министра иностранных дел
Российской Федерации (от 5 октября 2017 г. №
465)
6. КОЗЛОВ
Александр
Александрович
1. Временно исполняющий обязанности
Губернатора Амурской области (от 25 марта
2015 г. № 164).
*Губернатор Амурской области с сентября 2015
г.
по май 2018 г.*
2. Министр Российской Федерации по развитию
Дальнего Востока (от 18 мая 2018 г. № 241)
7. ЛЮБИМОВ
Николай
Викторович
Временно исполняющий обязанности
Губернатора Рязанской области (от 14 февраля
2017 г. № 65)
*Губернатор Рязанской области с сентября 2017
г.*
8. МООР
Александр
Викторович
Временно исполняющий обязанности
Губернатора Тюменской области (от 29 мая 2018
г. № 273)
*Губернатор Тюменской области с сентября
2018 г.*
9. НИКИТИН
Александр
Валерьевич
Временно исполняющий обязанности Главы
администрации Тамбовской области
(от 25 мая 2015 г. № 265)
*Глава администрации Тамбовской области
с сентября 2015 г.*
10. НИКИТИН
Глеб
Сергеевич
Временно исполняющий обязанности
Губернатора Нижегородской области (от 26
сентября 2017 г. № 441)
*Губернатор Нижегородской области с
сентября
2018 г.*

11. ОРЕШКИН
Максим
Станиславович
Министр экономического развития Российской Федерации (от 30 ноября 2016 г. № 637)
12. ПОМИГАЛОВА
Ольга
Александровна
1. Заместитель директора Федеральной службы судебных приставов – заместитель главного судебного пристава Российской Федерации (от 6 июля 2017 г. № 310).
2. Первый заместитель директора Федеральной службы судебных приставов – первый заместитель главного судебного пристава Российской Федерации (от 6 ноября 2018 г. № 635)
13. ТОМЕНКО
Виктор
Петрович
Временно исполняющий обязанности Губернатора Алтайского края (от 30 мая 2018 г. № 280)
Губернатор Алтайского края с сентября 2018 г.
14. ТРАВНИКОВ
Андрей
Александрович
Временно исполняющий обязанности Губернатора Новосибирской области (от 6 октября 2017 г. № 468)
Губернатор Новосибирской области с сентября 2018 г.
15. ТРАВНИКОВ
Максим
Александрович
Начальник Управления Президента Российской Федерации по обеспечению конституционных прав граждан (от 11 июля 2018 г. № 416)
16. ЦЫБУЛЬСКИЙ
Александр
Витальевич
Временно исполняющий обязанности Губернатора Ненецкого автономного округа (от 28 сентября 2017 г. № 450)
Губернатор Ненецкого автономного округа с октября 2018 г.

17. ЦЫДЕНОВ
Алексей
Самбуевич
- Временно исполняющий обязанности Главы
Республики Бурятия (от 7 февраля 2017 г. № 54)
Глава Республики Бурятия с сентября 2017 г.

Aineisto

Valtion viralliset verkkosivut:

Aluehallinto: Kaikkien 85 federaatiosubjektin päämiesten viralliset verkkosivut.

Hallitus: Pravitelstvo Rossii. 2019. URL: <http://government.ru/gov/persons/#federal-ministers>. Lisäksi varaministerien biografiat on haettu ministeriöiden erillisiltä verkkosivuilta.

Presidentinhallinto: Prezident Rossii. 2019. URL: <http://kremlin.ru/structure/administration/members>.

Lisäksi:

Kommersant-verkkolehti. URL: <https://www.kommersant.ru/>.

Pribylovski, Vladimir. 2016. *Vokrug Putina: Biografitšeski spravotšnik*. Informatsionnoje agentstvo Panorama.

Muut lähteet

Applebaum, Anne. 2013. Putinism: The Ideology. LSE Ideas. Strategic Update 13.2. Helmikuu 2013. Online. Viitattu 13.9.2018. URL: <http://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/LSE-IDEAS-Putinism-The-Ideology.pdf>.

Bremmer, Ian. 2005. Who's in Charge in the Kremlin? *World Policy Journal*, 22:4, 1–6.

Burkhardt, Fabian. 2018. Future Leaders of Russia? Riddle. Online. Julkaistu 30.5.2018. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://www.ridl.io/en/future-leaders-of-russia/>.

Cambridge University Press. 2019. Cambridge Dictionary. Online. Viitattu 18.3.2019. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/kleptocracy>.

Colton, Timothy J. ja McFaul, Michael. 2003. *Popular Choice and Managed Democracy: The Russian Elections of 1999 and 2000*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

CPJ (Committee to Project Journalists). 2018. Russia. Online. Viitattu 17.10.2018. URL: <https://cpj.org/europe/russia/>.

Dahl, Robert A. 1961. *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New Haven ja Lontoo: Yale University Press.

Dawisha, Karen. 2014. *Putin's Kleptocracy: Who Owns Russia?* New York: Simon & Schuster Paperbacks.

Dogan, Mattei. 2003. Introduction: Diversity of Elite Configurations and Clusters of Power. Teoksessa Dogan Mattei (toim.) *Elite Configurations at the Apex of Power*. Boston: Brill Leiden.

Dogan, Mattei ja Higley, John. 1998. Elites, Crises and Regimes in Comparative Analysis. Julkaisussa *Historical Social Research* 2012. 37:1, 269–291.

Dugin, Aleksandr. 2019. Putin ili Sverh-Putin [Путин или Сверх-Путин]. Geopolitika.ru. Online. Julkaistu 12.2.2019. Viitattu 26.2.2019. URL: <https://www.geopolitica.ru/article/putin-ili-sverh-putin>.

- Federal State Statistics Service (Rosstat). 2017. Russia in Figures 2017: Statistical Handbook. Moskova. Online. URL: http://www.gks.ru/free_doc/doc_2017/rusfig/rus17e.pdf.
- Field, G. Lowell ja Higley, John. 1980. *Elitism*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Fish, M. Steven. 2005. *Democracy Derailed in Russia: the Failure of Open Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Fish, M. Steven. 2017. The Kremlin Emboldened: What is Putinism? *Journal of Democracy*, 28:4, 61–75.
- Forbes. 2019. The World's Largest Public Companies. Online. Viitattu 23.1.2019. URL: <https://www.forbes.com/global2000/list/4/#tab:overall>.
- Gaddy, Clifford ja O'Hanlon, Michael. 2015. Toward a "Reaganov" Russia: Russian Security Policy After Putin. *The Washington Courterly* 38:2, 205–221.
- Galeotti, Mark. 2018. *The Vory: Russia's Super Mafia*. New Haven ja Lontoo: Yale University Press.
- Galeotti, Mark. 2019. Is Late Putinism Dead or only Resting? *The Moscow Times*. Online. Julkaistu 28.1.2019. Viitattu 7.2.2019. URL: <https://themoscowtimes.com/articles/is-late-putinism-dead-or-only-resting-op-ed-64311>.
- Geddes, Barbara. 2006. Why Parties and Elections in Authoritarian Regimes? Revised version of a paper prepared for presentation at the annual meeting of the American Political Science Association, Washington DC, 2005. Online. Julkaistu maaliskuussa 2006. Viitattu 19.9.2018. URL: <https://www.scribd.com/document/133702645/Barbara-Geddes-Why-Parties-and-Elections-in-Authoritarian-Regimes-2006>.
- Gehlbach, Scott. 2010. Reflections on Putin and the Media. *Post-Soviet Affairs* 26:1, 77–87.
- Gelman, Vladimir. 2008. Party Politics in Russia: From Competition to Hierarchy. *Europe-Asia Studies*, 60:6, 913–930.
- Gessen, Masha. 2018. *Venäjä vailla tulevaisuutta - totalitarismin paluu*. Jyväskylä: Docendo.

Glatter, Pete. 2003. Continuity and Change in the Tyumen' Regional Elite 1991–2001. *Europe-Asia Studies*, 55:3, 401–435.

Goloso, Grigori V. 2012. The 2012 Political Reform in Russia. *Problems of Post-Communism*, 59:6, 3–14.

Gosslužba. 2017. Obščaja kontseptsija formirovanija i ispolzovanija rezervov upravlentšeskih kadrov v Rossijskoj Federatsii. [Общая концепция формирования и использования резервов управленческих кадров в Российской Федерации] Presidentin alaisen kansalaispalvelu- ja henkilöreserviasioiden komission hyväksymä dokumentti, protokolla 29.11.2017, nro. 5. Online. Viitattu 23.1.2019. Ladattavissa URL: <https://gossluzhba.gov.ru/rezerv>.

Gosslužba. 2019. Rezerv kadrov [Резерв кадров]. Online. Viitattu 23.1.2019. URL: <https://gossluzhba.gov.ru/rezerv>.

Gudkov, Lev; Dubin, Boris ja Levada, Juri. 2007. *Problema "elity" v segodnyashney Rossii (The problem of the elite in today's Russia)*. Moskova: Liberal Mission Foundation.

Gudkov, Lev. 2011. The Nature of "Putinism". *Russian Politics and Law*, 49:2, 7–33.

Haaparanta, Minttu. 2017. Nuori suomalainen ja brittiläinen eliitti, 1970–2010. Sosiaalinen tausta, nykyasema ja harrastukset. *Sosiologian pro gradu -tutkielma*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hill, Fiona ja Gaddy, Clifford G. 2013. *Mr. Putin: Operative in the Kremlin*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

Hoffman-Lange, Ursula. 1987. Surveying national elites in the Federal Republic of Germany. Teoksessa Moyser, George ja Wagstaffe, Margaret (toim.) *Research Methods for Elite Studies*. Contemporary Social Research 14. Lontoo: Allen&Unwin, 27–47.

Hoffman-Lange, Ursula. 2018. Methods of Elite Identification. Teoksessa Best, Heinrich ja Higley, John (toim.) *The Palgrave Handbook of Political Elites*. Lontoo: Palgrave Macmillan Limited.

Huskey, Eugene. 2010a. Elite recruitment and state-society relations in technocratic authoritarian regimes: The Russian case. *Communist and Post-communist Studies*, 43:4, 363–372.

- Huskey, Eugene. 2010b. Pantouflage à la russe: The Recruitment of Russian Political and Business Elites. Teoksessa Fortescue, Stephen (toim.) *Russian Politics from Lenin to Putin*. Houndmills ja New York: Palgrave Macmillan.
- Inkinen, Tommi. 2003. Vertailun vuoksi? Boolean algebra alueellisen vertailun välineenä. *Terra*, 115:1, 19–29.
- Jinghan, Zeng. 2013. What Matter Most in Selecting Top Chinese Leaders? A Qualitative Comparative Analysis. *Journal of Chinese Political Science*, 18:3, 223–239.
- Juntunen, Alpo. 2012. *Venäjän imperiumin paluu*. Maanpuolustuskorkeakoulu, strategian laitos. Tampere: Juvenes Print.
- Kaltwasser, Cristobal Rovira. 2018. Political Elites in Latin America. Teoksessa Best, Heinrich ja Higley, John (toim.) *The Palgrave Handbook of Political Elites*. Lontoo: Palgrave Macmillan Limited.
- Kochkina, Elena V. 2001. Women in Russian Government Bodies. *Russian Social Science Review*, 42:2, 44–59.
- Kolesnikov, Andrei. 2018a. A Mandate for Stagnation: After Russia's Presidential Elections. Carnegie Moscow Centre. Online. Julkaistu 22.3.2018. Viitattu 23.8.2018. URL: <https://carnegie.ru/commentary/75859>.
- Kolesnikov, Andrei. 2018b. Putin's Children: Who Will Rule Russia After 2024? Carnegie Moscow Center. Julkaisematon artikkeli perustuen Kolesnikovin Helsingissä pidettyyn suljettuun luentoön 6.11.2018.
- Krook, Mona Lena. 2010. Women's Representation in Parliament: A Qualitative Comparative Analysis. *Political Studies*, 58:5, 886–908.
- Kryštanovskaja, Olga ja White, Stephen. 2003. Putin's Militocracy. *Post-Soviet Affairs*, 19:4, 289–306.
- Kryštanovskaja, Olga. 2008. The Russian Elite in Transition. *Journal of Communist Studies and Translation Politics*, 24:4, 585–603.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina ja Reunanen, Esa. 2010. *Media vallan verkoissa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kuorsalo, Anne; Susiluoto, Ilmari ja Valkonen, Matti. 2007. *Venäjä – Kovan linjan energijähti*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ledeneva, Alena V. 2013. *Can Russia Modernize? Sistema, Power Networks and Informal Governance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lehto-Kylmänen, Soili. 2014. Korkea-asteen koulutus Venäjän federaatiossa - 20 vuotta muutosta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Tutkimuksia ja raportteja nro 126. Kotka: Tammerprint Oy.

Levada-keskus. 2017. International Women's Day. Helmikuussa 2017 tehty kyselytutkimus. Julkaistu 20.3.2017. Viitattu 17.1.2019. Online. URL: <https://www.levada.ru/en/2017/03/20/international-women-s-day/>.

Levada-keskus. 2018. Social Media. Maaliskuussa 2018 tehty kyselytutkimus. Julkaistu 8.5.2018. Viitattu 17.10.2018. Online. URL: <https://www.levada.ru/en/2018/05/08/social-media/>.

Li, Cheng. 2018. The Political Elite in China: A Dynamic Balance Between Integration and Differentiation. Teoksessa Best, Heinrich ja Higley, John (toim.) *The Palgrave Handbook of Political Elites*. Lontoo: Palgrave Macmillan Limited.

Lidery Rossii. 2018. Prezident naznatšil dvuh utšastnikov konkursa "Lidery Rossii" vrio gubernatorov [Президент назначил двух участников конкурса «Лидеры России» врио губернаторов]. Online. Julkaistu 31.5.2018. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://xn--d1achcanypala0j.xn--plai/page2935586.html>.

Lidery Rossii. 2019. Lideri Rossii Konkurs Upravlentsev. Venäjän johtajat -kilpailun viralliset verkkosivut. Online. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://xn--d1achcanypala0j.xn--plai/>.

Luoma, Pentti. 2006. Johdatusta kvalitatiiviseen vertailevaan analyysiin – Kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA). Oulun yliopisto. Online. Teksti päivitetty 23.11.2006. Viitattu 31.10.2018. URL: <http://www.oulu.fi/sosiologia/node/5047>.

Mawdsley, Evan ja White, Stephen. 2000. *The Soviet Elite from Lenin to Gorbachev: the Central Committee and its members, 1917–1991*. Oxford: Oxford University Press.

Meduza. 2016. 12 newsrooms in 5 years: how the Russian authorities decimated a news industry. Online. Julkaistu 18.5.2016. Viitattu 26.11.2018. URL: <https://meduza.io/en/feature/2016/05/18/12-newsrooms-in-5-years>.

Meduza. 2018. The results of Russia's 2018 presidential election. Online. Julkaistu 19.3.2018. Viitattu 23.8.2018. URL: <https://meduza.io/en/feature/2018/03/19/the-results-of-russia-s-2018-presidential-election>.

Melin, Harri. 2005. Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat. Teoksessa Räsänen, Pekka; Anttila, Anu-Hanna ja Melin, Harri (toim.) *Tutkimus menetelmien pyörteissä*. Juva: WS Bookwell Oy.

Meyer, Henry ja Arkhipov, Ilja. 2018. Putin is Grooming a New Generation to Preserve His Legacy. Bloomberg Businessweek. Online. Julkaistu 1.2.2018. Viitattu 13.9.2018. URL: <https://www.bloomberg.com/news/features/2018-02-01/vladimir-putin-is-using-a-new-generation-to-preserve-his-legacy>.

Mills, C. Wright. 1956. *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.

Minchenko Consulting/ Mintšenko 2017. *Politburo 2.0: Renovation Instead of Dismantling*. Online. Julkaistu 12.10.2017 URL: http://minchenko.ru/netcat_files/userfiles/2/Dokumenty/Politburo_2.0_October_2017_ENG.pdf.

Mosca, Gaetano. 1939. *The Ruling Class*. New York & Lontoo: McGraw-Hill Book Company, Inc.

Moses, Joel C. 2008. Who has led Russia? Russian Regional Political Elites, 1954–2006. *Europe-Asia Studies*, 60:1, 1–24.

Myers, Steven Lee. 2016. *Uusi tsaari: Vladimir Putin ja hänen Venäjänsä*. Latvia: Livonia Print.

Nazarenko, Salla ym. 2019. Venäjän sisäinen kehitys. Suomen puolustusministeriön, sisäministeriön ja ulkoministeriön julkaisussa *Voiman Venäjä*. Helsinki: Grano Oy.

Nezavisimaja gazeta. 2017. 100 veduštih politikov Rossii v 2016 godu. Online. Julkaistu 11.1.2017. Viitattu 4.9.2018. URL: http://www.ng.ru/ideas/2017-01-11/5_6899_100politik.html.

Opetushallitus. 2019. Opiskelun kustannukset Venäjällä. Online. Viitattu 21.1.2019. URL: <https://www.maailmalle.net/opiskelu/venaja/kustannukset>.

Parry, Geraint. 1969. *Political Elites*. Lontoo: George Allen & Unwin Ltd.

Pertsev, Andrei. 2018. A New Role for United Russia. Carnegie Moscow Center. Online. Julkaistu 12.2.2018. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://carnegie.ru/commentary/75510>.

Petrov, Nikolai. 2011. The nomenklatura and the Elite. Teoksessa Lipman, Maria ja Petrov, Nikolai (toim.) *Russia in 2020: Scenarios for the Future*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

Prakhov, Ilya. 2014. The barriers of Access to Elite Higher Education in Russia. National Research University Higher School of Economics. Education WP BRP 19/EDU/2014. Online. Viitattu 22.1.2019. URL: <https://ssrn.com/abstract=2534319>.

Pravitelstvo Rossijskoi Federatsii. 2019. O Pravitelstve Rossijskoi Federatsii. Online. Venäjän hallituksen viralliset verkkosivut. Viitattu viimeksi 20.2.2019. URL: <http://government.ru/structure/>.

President of Russia. 2009. A list of the first hundred members of the high-potential managerial pool, selected under the auspices of the Russian President, has been announced. Online. Julkaistu 17.2.2009. Viitattu 23.1.2019, sivustolta Archive.today, jossa julkaistu 17.4.2013. URL: <https://archive.is/20130417042834/http://president.kremlin.ru/eng/text/news/2009/02/213004.shtml#selection-55.0-55.148>.

QS World University Rankings 2019. Top 10 Universities in Russia. Online. Julkaistu 17.10.2018. Viitattu 21.1.2019. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings-articles/brics-rankings/top-10-universities-russia-2019>.

RANEPА. 2019. About RANEPА: At a Glance. Online. Viitattu 22.1.2019. URL: <https://www.ranepa.ru/eng/about-academy-ranepa/at-a-glance>.

RBK. 2018. Novoje pravitelstvo. Glavnoje. Online. Julkaistu 18.5.2018. Viitattu 23.2.2019. URL: https://www.rbc.ru/politics/18/05/2018/5afe959f9a7947b4397d85e8?from=main_right.

- Renz, Bettina. 2006. Putin's Militocracy? An Alternative Interpretation of Siloviki in Contemporary Russian Politics. *Europe-Asia Studies*, 58:6, 903–924.
- Reuter, Ora John. 2010. The Politics of Dominant Party Formation: United Russia and Russia's Governors. *Europe-Asia Studies*, 62:2, 293–327.
- Reuter, Ora John ja Robertson, Graeme B. 2012. Subnational Appointments in Authoritarian Regimes: Evidence from Russian Gubernatorial Appointments. *The Journal of Politics* 74:4, 1023–1037.
- Riabov, Oleg ja Riabova, Tatiana. 2014. The Remasculinization of Russia? Gender, Nationalism, and the Legitimization of Power Under Vladimir Putin. *Problems of Post-Communism*, 61:2, 23–35.
- Rivera, Sharon Werning ja Rivera, David W. 2006. The Russian Elite Under Putin: Militocratic or Borgeois? *Post-Soviet Affairs*, 22:2, 125–144.
- Rivera, David W. ja Rivera, Sharon Werning. 2018. The Militarization of the Russian Elite under Putin. *Problems of Post-Communism*, 65:4, 221–232.
- Robertson, Graeme. 2013. Protesting Putinism: The Election Protests of 2011–2012 in Broader Perspective. *Problems of Post-Communism*, 60:2, 11–23.
- Ruostetsaari, Ilkka. 1992. *Vallan ytimessä. Tutkimus suomalaisesta valtaeliitistä*. Tammer-Paino Oy.
- Ruostetsaari, Ilkka. 2014. *Vallan sisäpiirissä*. Tampere: Vastapaino.
- Russell, Martin. 2018. Seven Economic Challenges for Russia: Breaking out of stagnation? European Parliamentary Research Service, PE 625.138 – Heinäkuu 2018. Bryssel: Euroopan unioni. Online. Viitattu 22.2.2019. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/625138/EPRS_IDA\(2018\)625138_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/625138/EPRS_IDA(2018)625138_EN.pdf).
- Rutland, Peter. 2017. The Political Elite in Post-Soviet Russia. Teoksessa Best, Heinrich ja Higley, John (toim.) *The Palgrave Handbook of Political Elites*. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Safire, William. 2000. Essay; Putinism Looms. *The New York Times*. Online. Julkaistu 31.1.2000. Viitattu 26.2.2019. URL: <https://www.nytimes.com/2000/01/31/opinion/essay-putinism-looms.html>.

Semenova, Elena. 2015. Russia: Cabinet formation and careers in a super-presidential system. Teoksessa Dowding, Keith ja Dumont, Patrick (toim.) *The Selection of Ministers around the World*. New York: Routledge.

Shestopal, Elena (toim.). 2016. *New Trends in Russian Political Mentality: Putin 3.0*. Lanham: Lexington Books.

Skolkovo. 2019. Cost and payment methods. Online. Viitattu 25.1.2019. <https://mba.skolkovo.ru/en/mba-programme/mba-cost>.

Sperling, Valerie. 2014. *Sex, Politics and Putin: Political Legitimacy in Russia*. Oxford: Oxford University Press.

Stanovaja, Tatjana. 2018. Rotating the Elite: The Kremlin's New Personnel Policy. Carnegie Moscow Centre. Online. Julkaistu 30.1.2018. Viitattu 3.9.2018. URL: <http://carnegie.ru/2018/01/30/rotating-elite-kremlin-s-new-personnel-policy-pub-75379>.

Staun, Jørgen. 2007. Siloviki versus liberal-technocrats: The fight for Russia and its foreign policy. *DIIS: Danish Institute for International Studies*, 2007:9. Kööpenhamina.

Study in Russia. 2019. Prices in Russia. Official website about higher education in Russia for foreigners. The ministry of Science and Higher Education of the Russian Federation. Online. Viitattu 11.2.2019. URL: <https://studyinrussia.ru/en/life-in-russia/life-conditions/living-costs/>.

Surkov, Vladislav. 2006. Suverenitet – Eto polititšeski sinonim konkurentosposobnosti [Суверенитет – это политический синоним конкурентоспособности]. Jedinaja Rossija. Kirjoitettu versio presidentin avustaja Surkovin puheesta Yhtenäinen Venäjä - puolueen koulutuskeskuksessa 7.2.2006. Online. Julkaistu 22.2.2006. Viitattu 26.2.2019. URL: <https://web.archive.org/web/20060418035317/http://www.edinros.ru/news.html?id=111148>.

Surkov, Vladislav. 2019. Dolgoje gosudarstvo Putina [Долгое государство Путина]. *Nezavisimaja gazeta*. Online. Julkaistu 11.2.2019. Viitattu 26.2.2019. URL: http://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html.

Tass. 2019. Boleje 70 pobeditelej "Liderov Rossii" zanjali serjoznye posty v organax vlasti i biznese [Более 70 победителей "Лидеров России" заняли серьезные посты в органах власти и бизнесе]. Online. Julkaistu 16.1.2019. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://tass.ru/obschestvo/6005907>.

Taylor, Brian D. 2018. *The Code of Putinism*. New York: Oxford University Press.

The Moscow Times. 2017. All the Kremlin's Men: Putin's Pre-Election Governors' Reshuffle Explained. Online. Julkaistu 1.10.2017. Viitattu 13.9.2018. URL: <https://themoscowtimes.com/articles/governor-firings-59174>.

Tikka, Iida. 2017. "Kloonattujen kuvernöörin" yhdennäköisyys huvittaa Venäjällä – jo 18 aluejohtajaa pistetty vaihtoon tänä vuonna. Yle Uutiset. Online. Julkaistu 10.10.2017. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://yle.fi/uutiset/3-9874683>.

Tsentr polititšeskoi informatsii. 2007. *Kadrovyye rezervy Rossii: sostav i osobennosti elitoobrazovanija*. Moskova.

Van Herpen, Marcel H. 2013. *Putinism: The Slow Rise of a Radical Right Regime in Russia*. Houndmills ja New York: Palgrave Macmillan.

Virta, Susanna. 2016. Vertaileva tutkimus Yhdistyneen kuningaskunnan afrikkalaisten alusmaiden sosiaaliturvan tasosta. *Sosiaalityön pro gradu -tutkielma*. Turku: Turun yliopisto.

Volkov, Denis. 2016. Russian Elite Opinion After Crimea. Carnegie Moscow Centre. Online. Julkaistu 23.3.2016. Viitattu 28.9.2018. URL: <http://carnegie.ru/2016/03/23/russian-elite-opinion-after-crimea-pub-63094>.

Wedel, Janine R. 2017. From Power Elites to Influence Elites: Resetting Elite Studies for the 21th Century. *Theory, Culture and Society*, 34:5–6, 153–178.

Zakaria, Fareed. 2003. *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad*. New York ja Lontoo: W.W. Norton & Company.

Zassoursky, Ivan. 2016. *Media and Power in Post-Soviet Russia*. New York: Routledge.

Zubarevich, Natalya. 2017. The Fall of Russia's Regional Governors. Carnegie Moscow Center. Online. Julkaistu 12.10.2017. Viitattu 25.1.2019. URL: <https://carnegie.ru/commentary/73369>.